

MASEHET KETUBOT
PEREK 1:
BETULA NİSET

Masehet Ketubot

Yaprak

2

Masehet Ketubot'a ismini veren sözcük “ketuba”dır. Bu nedenle şimdi kısaca “ketuba”nın ne anlama geldiğini açıklayacağız.

Ketuba, bir karı-koca arasındaki evlilik sözleşmesinin yazılı olduğu belgedir.

Bu belgede karı-kocanın birbirlerine karşı yükümlülükleri yazılıdır (İbranice: *katurv*) ve bu nedenle belgeye de “ketuba” adı verilmiştir.

*Ketuban*ın esas kısmı, kocanın, eğer karısını boşarsa kendisine belirli bir miktarda para vermeyi taahhüt ettiğini hükme bağlar. Benzer şekilde koca, eğer karısından önce ölürse, mallarından belli miktarda parayı karısına bırakmayı taahhüt eder.

Ketuba belgesinde başka taahhütler de yazılıdır. Örneğin, eğer koca ölürse, kadın, onun bıraktığı mirastan kendi geçimi için para alacaktır. Hahamlarımız *ketubaya* ayrıca, kocanın, eğer karısı herhangi bir şekilde esir alınır veya hapsedilirse, onu bu durumdan kurtarmak için gereken parayı ödemeyi taahhüt ettiğinin yazılmasına da karar vermişlerdir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Uygulamaları

Rabi Zera'nın bazı özel uygulamaları vardı ve her zaman *hasidut* (Tanrı'ya yüksek standartlı bağlılık) ve yüksek düzeyli bir tevazu ile davranırdı. Uzun bir ömre nail olmasının nedeni sorulduğunda “Hayatımda hiçbir zaman evimin içinde katı davranmadım, benden büyük birine saygısızlık etmedim, pis sokaklarda aklımdan [Tora sözleri] geçirmediğim ve Tora'sız ve *tefilinsiz* dört *ama* yürümedim” demiştir. Rabi Zera'nın başka *hasidut* uygulamaları da vardı.

Gemara ayrıca, onun üç yüzü aşkın oruç tuttuğunu da anlatmaktadır (bkz. *Baba Metsia* 85a). Bu süre boyunca her otuz günde bir, ateşin kendisine üstün gelemeyeceği kadar *tsadik* biri olup olmadığını kontrol etmek üzere yanan bir fırında otururdu.

Hocalarına ve arkadaşlarına büyük saygı duyar, onları fazlasıyla onurlandırır. Her zaman Hahamların

sözlerini dinlemeye koşardı. Hatta bir *deraşayı* dinlemenin esas ödülünün, Tora'nın onuruna verilen emek ve yapılan koşu için olduğunu söylemiştir (*Berahot* 6b).

Gemara'da, neslinin en iyi *esped* konuşmacılarından biri olduğu da aktarılmaktadır. Çok kişi, Rabi Zera'nın vefat eden önemli birinin ardından yaptığı *esped* konuşmalarını dinlemeye gelirdi. Bir keresinde *esped*in ortasında güçten düşerek bayılmış ve konuşmasını kesmek zorunda kalmıştır. Uyandığında kendisine ne olduğunu soranlara “Pasukta ‘*Matem evine gitmek ziyafet evine gitmekten iyidir, çünkü her insanın sonu budur. Ve hayattaki kişi bunu kalbine yerleştirmelidir*’ (Koelet 7:2) diye yazıyor. Ben de bu pasuğa uygun davranarak kalbimin derinliklerinde üzüntü duyup tam bir *teşuva* yapmak istedim ve güçten düştüm” demiştir.

Rabi
Zera

Dikkat! Karıncalar!

Yaprak

3

Masehet Şabat'ta Mişna, Şabat günü yapılması yasak olan otuz dokuz *melaha* saymaktadır. Bu *melahalar*dan biri de “Şohet”tir (hayvan kesimi). Kutsal Şabat gününde bir canlıyı kesmek, boğazlamak yasaktır. Neden? Çünkü Şabat günü bir hayvanın canını almak yasaktır.

Bu nedenle *Şabat günü* sudan balık çıkarmak da, balık boğazlanıyor olmamasına rağmen, yasaktır; çünkü sudan çıktığı zaman ölecektir ve bu da can almaktır.

Aynı sebeple *Şabat günü* bir hayvanı herhangi bir yolla öldürmek de yasaktır. Örneğin karıncaların üstüne basmak yasaktır, çünkü bu şekilde ölecekler, canları alınmış olacaktır.

Bu yaprakta, Şabat günü bir hayvandan kan çıkarmanın bile yasak olduğu yazılıdır. Bunun sebebi, kan çıkarmanın da “can alma” sınıfında sayılmasıdır.

Kastedilen nedir? Tora “*kan, candır*” demektedir, çünkü kansız yaşamak mümkün değildir. Böylece bir hayvandan az da olsa kan çıkarmak, onun canını kısmen almak anlamına geldiğinden Şabat günü bunu yapmak yasaktır.

Buna bağlı olarak Şabat günü, eğer kanamaya yol açacaksa bir yarayı kaşıımama konusunda da dikkatli olunmalıdır.

Düğün Ne Zaman Ertelenir?

Yaprak

4

Bu yaprakta şöyle bir durum öğretilmektedir.

Bir genç nişanlanmış ve evlenmek üzeredir. Aniden, hemen düğün arifesinde yedi gün yas tutmasını gerektiren yakınlarından biri vefat eder. Ne yapılmalıdır? *Gemara* düğünü ertelemek gerektiğini söyler! Bu genç yedi gün yas tutacak ve düğün bunun ardından yapılacaktır. Ama eğer ölen kişi damadın babasıysa düğün ertelenmez, müteveffa babanın naaşı bir odaya konur, düğün düzenlenir ve cenaze bundan sonra kaldırılır.

Neden, biliyor musunuz? Çünkü *Gemara*'nın yazıldığı dönemde düğün ziyafetini hazırlama işini damadın babası yapardı ve Hahamlarımız, düğünün yedi günlük yas döneminden (İbranice: *şiva*) sonraya ertelenmesi halinde, hazırlanmış olan yemeğin bozulmasıyla birlikte yeni yemek hazırlayacak başka kimse olmayabileceğinden ve bunun sonucunda gelinle damadın kutlamasının eksik kalabileceğinden endişe etmişlerdir. Bu nedenle Hahamlarımız önce düğünün düzenlenmesine, cenazenin de bundan sonra kaldırılmasına karar vermişlerdir.

İnsanları Onurlandırmak (devam)

Rabi Pinhas nehrin sularına baktı ve “Ginay! Ginay!” diye seslendi. “Benim ve öğrencilerimin kutsal Tora'nın sözleriyle meşgul olmamızı engellemek mi niyetin?!”

Rabi Pinhas sözlerini daha yeni tamamlamıştı ki, etrafındaki öğrencilerin ağızlarını hayretten açık bırakacak,

inanılmaz bir şey oldu. Nehir ikiye yarılmıştı! Öğrenciler hayret içinde bir o yana bir bu yana baktılar. Bu gerçek olabilir miydi?! Ama Rabi Pinhas sakin bir şekilde, nehrin içinde oluşan kuru toprakta yürümeye başladı ve yoluna devam etti!

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
107'de

Kulaklarınızı Tıkayın!

Yaprak

5

Yasak konuşmaları dinlemekten kesinlikle kaçınmak gerektiğini mutlaka biliyorsunuzdur.

Bu yaprakta çok ilginç bir şey öğreniyoruz: Kutsal ve Mübarek Tanrı neden el parmaklarımızı uçları dar olacak şekilde yarattı dersiniz? Dinlemenin yasak olduğu konuşmalar duyan bir kişinin, parmağını kulağına sokup onu tıkaması için! Bu sayede yasak konuşmaları duymayacaktır...

Gemara buna ek olarak, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın, kulağın kendisinde de bu amaca yönelik bir kısım yarattığını söylemektedir. Kulağın alt ucunda bulunan kulak memesi de yasak konuşmaları duymamak için kulağı tıkamakta kullanılabilir.

İlginç bir nokta daha... *Gemara*, her parmağın Mişkan ve Bet-Amikdaş'ta kendine has bir rolü olduğunu söylemektedir: Serçe parmakla (İbranice: *zeret*), Koen Gadol'un göğüslüğü (*hoşen*) ölçülmüştür (bkz. Şemot 28:16). Yüzük parmağı (İbranice: *kemitsa*), unla yapılan *Minha-korban*larından ayrılarak *Mizbeah*'ta yakılan "*komets*"in alınmasında kullanılırdı (bkz. sayfa 43 ve Vayikra 2:2). Mişkan ve eşyalarının ölçümünde kullanılan "*ama*" ölçüsü, dirsekten orta parmağın (İbranice: *ama*) ucuna kadar olan kısmın uzunluğudur (bkz. Şemot 25:10 vs.). *Hatat-korban*larının kanı, *Mizbeah*'a işaret parmağı (İbranice: *etsba*) kullanılarak serpilirdi (bkz. Vayikra 4:6). Başparmak (İbranice: *agudal*) ise bir *metsoranın* arınma işleminde kullanılır, bu süreç dâhilinde *metsoranın* başparmağına yağ ve kan sürülürdü (bkz. Vayikra 14:14).

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Vefatı

Rabi Zera olgun bir yaşlılık sonrasında Teverya'da vefat etmiştir. Onun için *esped* konuşması yapanlardan biri bunu kafiyeli bir şiirle yapmış, bu şiirde, *Amora* Rabi Zera'nın kendilerinden alınmasıyla birlikte genel olarak Erets-Yisrael'in ve özellikle de Teverya şehrinin ne büyük bir kayba uğradığını dile getirmiştir.

Rabi Zera, vefatında da, tıpkı sağlığında olduğu gibi, insanların *teşuva* yapmalarına vesile olmuştur. Onun mahallesinde serseri ve kanun tanımaz insanlar yaşardı ve Rabi Zera onları *teşuva* yönünde uyandırmak

üzere onlara yakınlık gösterirdi. O vefat edince bu adamlar "Rabi Zera sağlığında bizim için dua ederdi. Ama şimdi bizim için kim dua edecek?" diye düşündüler ve sonunda *teşuva* yaptılar.

Rabi Zera, ardında Aava adında *talmid haham* bir evlat bırakmıştır. Talmud Yerusalmi'de kendisinden Aha veya Ahava olarak da bahsedilir. Aava gelip bir *alaha* aktardığı zaman, Hahamlar bu *alahayı*, Rabi Zera'nın oğlu Aava söylediği için kabul etmişlerdir. Rabi Zera'nın Zutra adında bir oğlu daha vardı.

**Rabi
Zera**

“Pesik Reşe”

Yaprak

6

Şimdi “pesik reşe” olarak adlandırılan önemli bir kural öğreneceğiz. Avşalom bir Şabat günü kendi evinden arkadaşının evine bir oturma sırasını götürmek istedi. Arkadaşının evinde bir “seuda” verilecekti ve o da yardımcı olmak istiyordu. Bulunduğu yerde “eruv hatserot” olduğu için Şabat günü taşıma konusunda bir sorun yoktu (bkz. I. Kitap, sayfa 147). Birden bire Avşalom bir şeye dikkat etti. Bu sıra oldukça ağırdı ve onu toprak üzerinde sürüklemesi gerekecekti. Oysa Şabat günü toprağı kazmak “Horeş” (tarla sürmek; bkz. I. Kitap, sayfa 93) yasağı kapsamındaydı. Bu sırayı sürüklemesi, toprağın kaçınılmaz olarak kazılması anlamına gelecekti. Öyleyse bunu yapması doğru olur muydu?

İşte bu soru üzerinde kutsal *Tannalar* görüş ayrılığı içindedirler. Rabi Yeuda’ya göre bunu yapmak yasaktır, çünkü toprak kazılmaktadır! Rabi Şimon ise bunun serbest olduğu görüşündedir. Neden? Çünkü Avşalom’un toprağı kazma gibi bir niyeti yoktur. Tek istediği, sırayı arkadaşının evine götürmektir.

Bu yaprakta, Rabi Şimon’un bu bankın sürüklenmesine her durumda izin veriyor olmadığını öğreniyoruz. Eğer bu sürükleme işlemi zarfında toprakta bir kazma etkisi olacağı kesin değilse, o zaman serbesttir. Ama eğer sıra, toprağı kesinlikle kazacaksa, o zaman bu yasaktır.

Bu kurala “pesik reşe” (başı kesilmiş) adı verilir. Bir hayvanın başını kesersek ölmemesi mümkün müdür? Tabii ki ölecektir. Aynı şekilde, kaçınılmaz olarak bir yasağın ihlaline yol açacak olan bir eylemi yapmak da yasaktır. Bu nedenle eğer oturma sırasını toprakta sürüklemenin toprakta kazma etkisi yapacağı açıksa, onu sürüklemenin yasak olduğu konusunda Rabi Şimon da hemfikiridir.

Yom Tov’da Melaha Yasağı

Yaprak

7

Kutsal Şabat gününde “melaha” adı verilen işleri yapmak yasaktır.

Melaha yapmak bayramlarda da yasaktır. Genel olarak Şabat günü yapılması yasak olan *melahalar* yapmak *Yom Tov*’da da yasaktır. Ancak Tora, *Yom Tov*’da belli başlı *melahaların* yapılmasına “*ohel nefesh* ihtiyacı için” izin vermiştir (bkz. II. Kitap, sayfa 122). Başka bir deyişle, yemek yeme ihtiyacını karşılamak için gerekli bazı *melahalar* yapılabilir. Bu nedenle, örneğin, *Yom Tov*’da bir hayvan *shehita* ile kesilip eti pişirilebilir [ama bunun için, bayramdan önce yakılmış bir ateşten yararlanılmalıdır].

Bet İllel’e göre, yemek yeme ihtiyacı için yapılmasına izin verilmiş olan *melahalar* başka amaçlar için de yapılabilir. Bu nedenle, bir yiyeceği yemek için *Reşut A-Rabim*’den *Reşut A-Yahid*’e taşımak [Şabat günü yasak olmasına rağmen] *Yom Tov*’da serbest olduğundan, yiyecek sınıfında olmayıp *Yom Tov*’da ihtiyaç duyulan başka bir şeyi taşımak da serbesttir.

Bu yaprakta *Gemara*, Bet İllel’in bu iznin istisnasız her şey için geçerli olmadığını, yalnızca insanların *Yom Tov*’da yapmaya alışkın oldukları *melahalarla* sınırlı olduğunu söylemektedir. Bu nedenle *Yom Tov*’da her ne kadar önceden yakılmış bir ateşten yararlanılarak başka bir şey yakmak serbestse de, giysilere güzel koku vermesi amacıyla güzel kokulu maddelerin altında ateş yakmak yasaktır, çünkü bu herkesin değil, sadece lükse alışmış kişilerin yaptığı bir şeydir.

İnsanları Onurlandırmak (devam)

“*Rabenu!* Bu harika mucizeden biz de yararlanabilir miyiz? Oluşan bu yoldan biz de geçebilir miyiz?” diye sordular öğrenciler.

Rabi Pinhas bu soruya, öğrencileri için, insanları onurlandırma konusunda önemli

bir ders içeren bir cevap verdi.

“Aranızda kim hayatında hiç kimseyi gücendirmediyi kesin olarak biliyorsa, buradan güvenle geçebilir” dedi Rabi Pinhas kesin bir dille, “ve bu yoldan yürürken hiç zarar görmeyeceğinden emin olabilir.”

Hahamlarımızdan
MAASELER

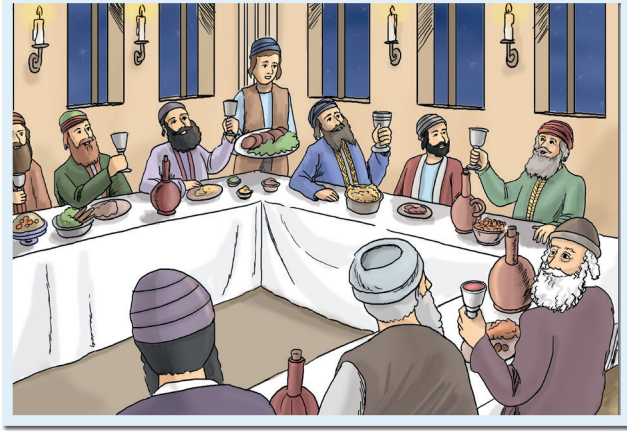
SON

Şeasimha Bimono – Düğün Ziyafeti

Yaprak

8

Üç veya daha fazla kişi birlikte yemek yedikleri zaman, *Birkat Amazon*'dan (yemek sonrası şükran *berahası*) önce, aralarından birini "*zimun*" (davet) yapmak üzere görevlendirirler. Bu kişi herkesi *Birkat Amazon*'a davet ederek "*Nevareh Şeahalnu Mişelo*" ([Tanrı'yı] mübarek kılalım, çünkü O'na ait olandan yedik) der ve diğerleri de kitaplarda yazılı olduğu şekilde cevap verirler. Eğer öğünü on kişi birlikte yediyse, "*Nevareh E-lokenu...*" derler (bu konu için bkz. I. Kitap, sayfa 38).

Bu yaprakta öğrendiğimiz kurala göre, eğer on kişinin olduğu bir öğüne bir gelin ve damat da iştirak ettiyse, *zimunu* yapan kişi gelin ve damadın onuruna "*Nevareh E-lokenu Şeasimha Bimono...*" (meskeninde neşe olan Tanrı'mızı mübarek kılalım) sözleriyle başlar ve katılımcılar da "*Baruh E-lokenu Şeasimha Bimono...*" diye cevap verirler.

Bu sözler, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın, Yahudi halkı içinde yeni bir yuvanın kurulmuş olması nedeniyle Kendi simgesel meskeninde sevinçli olduğunu belirtir.

"*Şeasimha Bimono*" sözleri ne zamana kadar eklenir?

Gemara, bir gelin ve damadın neşesinin on iki ay sürdüğünü söylemektedir. Bu nedenle son on iki ay içerisinde evlenmiş bir çiftin onuruna düzenlenen her *seudada*, *zimuna* "*Şeasimha Bimono*" sözleri de eklenir.

Günümüzde, asırlardır süren sürgün ve Bet-Amikdaş'ın eksikliği nedeniyle neşemiz tam değildir. Bu nedenle "*Şeasimha Bimono*" sözleri yalnızca düğünün ilk yedi günü içinde eklenir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Dördüncü Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

Babil'de doğmuş ve gençliğinde orada öğrenim görmüştür. Ama daha sonraları Erets-Yisrael'e çıkmış ve Tora'yı Rabi Yohanan (Teverya'daki *yeşivasında*), Rabi Abau ve Rabi Aba gibi, Erets-Yisrael'in büyük *Amoralarından* teslim almıştır.

Başlıca hocası Rabi Zera'ydı. Rabi Zera onu çok sever ve ona olan sevgisini ifade eden "oğlum Yirmeya" sözleriyle hitap ederdi (*Moed Katan* 4a).

Erets-Yisrael'e çıkışının ardından Tora öğrenimi düzeyinde çok büyük yükseliş kaydetmişti ve Rabi Zera onun, muazzam çalışkanlığı ve gayretkeşliğiyle,

Ben Azay ve Ben Zoma'nınkine benzer bir düzeye eriştiğini söylemiştir. Babil *Amoralarından* Rava, Rabi Yirmeya'nın, büyük bilgeliğiyle, iki Babilli *Amora*'ya denk olduğuna tanıklık etmiştir. Rabi Yirmeya'nın adıyla, onun Erets-Yisrael'de söylemiş olduğu birçok *alaha* aktarılmıştır. Talmud Bavli'de bu *alahalar* "*Amre BeMaarava*" (Batıda [=Babil'e göre batıda olan Erets-Yisrael'de] şöyle dediler) sözleriyle aktarılır ve kastedilen, onları Rabi Yirmeya'nın söylemiş olduğudur (*Sanedrin* 17b).

Rabi
Yirmeya

Kral David'in Babası Yişay'ın Geleneği

Yaprak

9

Bu yaprakta Kral David'in koyduğu özel bir kanunu öğreniyoruz. Kral David bunu babası Yişay'dan öğrenmiştir.

Yişay, oğulları savaşa çıkmadan önce onlardan, eşleri için bir boşanma belgesi (*get*) imzalamalarını isterdi!

Neden? Çünkü bazen savaşa çıkan insanlar ne yazık ki geri dönemezler. Kendilerinden haber alınamadığından, başlarına ne geldiğini kimse bilmez. Öldüklerini kesin olarak söylemek mümkün değildir, çünkü bunu kimse görmemiştir. Bu nedenle eşlerinin başkalarıyla evlenmesi de yasaktır. Bu şekilde, kocasının akıbeti bilinmediği için evlenemeyen bir kadına “*aguna*” adı verilir.

David'in babası Yişay'ın talimatı doğrultusunda, oğulları savaşa çıkmadan önce eşlerine *get* verirler ve bir koşul koyarlardı: Bu aşamada eşleri henüz boşanmış değildi. Ama eğer savaş sona erdikten sonra bir kadının kocası geri dönmezse ve nerede olduğu bilinmiyorsa, o zaman, şimdi verdiği *get* geriye dönük olarak geçerlilik kazanacak, böylece kadın da “*aguna*” olmayıp başka bir erkekle evlenebilecekti.

David de Yisrael'in kralı olarak tayin edildiği zaman, savaşa çıkan tüm askerlerin böyle bir *get* imzalayıp eşlerine vermelerini gerektiren bir kanun koymuştur.

Mizbeah'ın Yüksek Nitelikleri

Yaprak

10

Bu yaprakta *Gemara*, *Mizbeah*'ın yüksek niteliklerini saymaktadır.

Bet-Amikdaş ayaktayken, buraya getirilen *korbanlar Mizbeah* üzerinde sunulurdu.

Korbanların bir kısmı “*korbenot tsibur*”, yani tüm Yisrael halkı adına getirilen “toplumsal *korbanlar*”dı. Örneğin her sabah ve her akşam gerçekleştirilen *Tamid-korbanı* (bkz. I. Kitap, sayfa 201) toplumsal bir *korbandı*. Tabii bir de “*korbenot yahid*” olarak adlandırılan “bireysel *korbanlar*” vardı. Bunları Yahudiler kendi adlarına sunarlardı. Örneğin bir kişi günah işlediği için *Hatat-korbanı* getirmekle yükümlü hale gelebildiği gibi, Tanrı'ya yakınlaşmak için gönüllü olarak bir *Ola-korbanı* veya *Şelamim-korbanı* getirmeyi de üstlenebilirdi.

Gemara, *Mizbeah*'ın Yisrael halkı için dört avantaj sağladığını söylemektedir.

- Yisrael halkını olumsuz kararlardan korurdu.
- Yisrael halkının günahları için kefareti sağlardı.
- Dünyada *Mizbeah* sayesinde bol geçim ve kazanç vardı.
- Yisrael halkının, Göklerdeki Babası tarafından sevilmesini sağlardı.

Mitsvaları Gözetin, Kötülük Bilmez

“Duydunuz mu?” diye aralarında sohbe başladılar Aşkelon şehri sakini sünnetsizler. “Yakında Yahudilerin, kutlama için Yerusalayim'e çıkacakları bayramları başlayacak. Bu bizim için bulunmaz bir fırsat!” diye fısıldaşıyorlardı. “Komşumuz olan iki Yahudi kardeş, bayramda Bet-Amikdaş'a çıkma (*Aliya LaRegel*; bkz. II. Kitap, sayfa 219)

mitsvasını yerine getirmek üzere evlerini terk ettiklerinde, rahatça evlerine girip canımızın çektiği her şeyi alabileceğiz.”

İşte, Aşkelon'da oturan iki Yahudi kardeşin komşularının aklından bu tasarılar geçiyordu.

Adamlar sabırsızlıkla bayramın gelmesini bekliyorlardı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
111'de

Küçük Bir Çocuk İçin Giyur

Yaprak

Belki biliyorsunuzdur; küçük bir çocuk bir malı, kendisine ait olsa bile satamaz. Neden? Çünkü daha önce de gördüğümüz gibi, bir çocuk bir yetişkinin sahip olduğu akla sahip değildir (bkz. sayfa 94).

Bir çocuk bir malı satma konusundaki kararı verebilecek akla sahip değilse, Yahudi olmayan bir çocuk da Yahudiliğe geçmeye karar vermek için gereken akıl düzeyine tabii ki sahip değildir. Ne de olsa bu, tüm hayatını değiştirecek çok önemli bir karardır. Buna rağmen, çocukların da *giyur* sürecinden geçtiklerini görüyoruz. Bu nasıl olabilir? Çocuklarda bunun için gereken akıl yoktur ki!

Bunun cevabı şöyledir: *Giyur* sürecinden geçerek Yahudi olmak büyük bir ayrıcalık sayıldığından, *bet din*, bir çocuğun Yahudiliğe geçip Yisrael halkının bir parçası haline gelmesine karar verebilir. Bu nedenle, örneğin, eğer Yahudi olmayan bir kişi *giyur* sürecinden geçmek ve Yahudi olmak istiyorsa ve yanında kendi küçük çocuklarını da getiriyorsa, bu çocuklar da *giyur* sürecinden geçirilir.

Aynı şekilde eğer babası olmayan küçük bir çocuk da gelip Yahudi olmak istediğini söylerse, o da *giyur* sürecinden geçirilir, çünkü bu onun için olumlu bir adım sayılır. Ama bu çocuk büyüyüp *bar mitsva* çağına geldiğinde, artık yeteri kadar akıllı sayılacaktır ve o zaman Yahudi olarak kalmayı isteyip istemediğine karar verebilir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Dördüncü Nesil Amoraim

Öğretileri

Amora Rabi Yirmeya'nın Tora öğrenimindeki tarzı, konuları iyice incelemek ve olası en derinlere kadar inmek şeklindeydi. Çoğunlukla *Gemara*'daki *alaha* konularıyla meşgul olurdu. Ayrıca Tora'ya dair anlayışta derinlere inebilmek için kendi neslinin Hahamlarıyla da çokça teatide bulunurdu.

Gemara'da Rabi Yirmeya tarafından *bet midraşa* sorulan bir soru anlatılmaktadır. *Bet midraşa* söylenen bir *alahaya* göre, bir güvercinlikten elli *ama* (yaklaşık 25 metre) mesafeye kadar olan bölgede bir güvercin yavrusu bulunursa, bu yavru, güvercinliğin sahibine aittir. Bu mesafeden daha ileride bulunursa, yavru onu bulan kişiye ait olur. Bunun üzerine Rabi Yirmeya "Ya yavrunun bir ayağı elli *amalık* bölgenin içinde, diğer ayağı da bu bölgenin dışında olursa? O zaman yavru kime verilir?" diye sormuştur. *Gemara*'nın anlattığına göre, Rabi Yirmeya bu soruyu sorduğu için onu *bet midraş*ın dışına çıkarmışlardır. Çünkü Hahamların söyledikleri *alaha*, bir

yavrunun güvercinlikten en çok elli *ama* uzaklaşabileceği anlamına gelmekteydi. Oysa Rabi Yirmeya'nın sorusu, bir ayak bile olsa yavrunun daha ileri gidebileceği imasını taşımaktaydı. Ve Hahamların verdikleri ölçüler tam bir katiyetle olduğundan, onun bu soruyu sorması hoş karşılanmamıştı (*Baba Batra* 23b; ayrıca *Tosafot*'un oradaki açıklaması).

Ancak daha sonraları kendisine sorulan bir soruya verdiği düzgün cevap sonrasında onun ne kadar mütevazı olduğu görülünce Rabi Yirmeya tekrar *bet midraşa* alınmış ve Hahamların arasında oturtulmuştur.

Rabi Yirmeya Erets-Yisrael'de hocalarının yanında uzun süre öğrenim görmüş ve neslinin Hahamlarının en büyüklerinden biri olarak kabul edilmesiyle birlikte Teverya'daki *yeşivanın* başına getirilmiştir. Büyük öğrencileri arasında Rav Una, Rav Hizkiya, Ravin ve Rav Yitshak bar Yosef de vardı ve bu büyük Hahamlar onun adıyla çok sayıda *alaha* aktarmışlardır.

Rabi
Yirmeya

“Bari VeŞeme – Bari Adif”

Yaprak

12

Şimdi oldukça ilginç bir parasal kural öğreneceğiz.

İki kişinin, hatta iki arkadaşın para konusunda anlaşmazlığa düşmesi birçok kez görülen bir durumdur. Reuven “Bana para borcun var” der. Şimon ise “Sana borcum yok. Ama tartışmamız gereksiz. Gel *bet dine* gidelim, kimin haklı olduğunu o belirlesin” teklifinde bulunur.

Yargıçlar hangisinin haklı olduğunu neye göre belirleyeceklerdir?

Temel bir kurala göre, “*amotsi mehavero – alav areaya*” (arkadaşından [para] çıkaran [yani çıkarmak isteyen kişi] – kanıt getirmekle yükümlüdür). Başka bir deyişle, birinin kendisine borçlu olduğunu iddia eden kişi, haklı olduğuna dair kanıt getirmekle yükümlüdür. Eğer diğer kişinin borçlu olduğuna dair kanıt getiremezse kendisine hiçbir ödeme yapılmaz.

Ama bazı *Amoralar*, bu kuralın sadece iki tarafın da kendi haklılığından emin olduğu durumlarda geçerli olduğu görüşündedir. Başka bir deyişle, eğer Reuven “Şimon bana **kesinlikle** borçlu” iddiasında bulunur ve Şimon da “**Kesinlikle** ona borcum yok” derse bu kurala göre hareket edilir ve Reuven kanıt getirmediği sürece Şimon’dan ödeme alamaz. Ama eğer Şimon “Doğrusu pek emin değilim. Tam hatırlayamıyorum. Belki borçluyumdur, belki de değilimdir” diyorsa, o zaman Şimon, Reuven’e ödeme yapmakla yükümlüdür!

Neden? Çünkü “*bari veşeme – bari adif*” (“kesinlikle” ve “belki” [arasında bir tercih yapılacaksa] “kesinlikle” önceliklidir). Başka bir deyişle kesin bir iddiada bulunan kişi, emin olmayan diğer tarafa göre üstündür.

“Mikah Taut”

Yaprak

13

Şimdi “*mikah taut*” (hatalı alım) kavramını öğreneceğiz.

Mihael’in evinde elektrikli su ısıtıcısı bozulmuştu. Bu nedenle yeni bir ısıtıcı almak üzere elektrikli eşya mağazasına uğradı. Mihael gereken parayı ödedi, satıcıya teşekkür etti ve evine yöneldi. Eve ulaştığında su ısıtıcısını kullanmak istedi, ama ne yazık ki ısıtıcının kapağının kırık olduğunu gördü.

Ne yapmalı?

Mihael hemen mağazaya geri döndü. Nazikçe satıcıya başvurdu ve yaptıkları alım işleminin iptalini istedi: “Ben kapağı kırık bir su ısıtıcısı satın almak istemedim. Sağlam kapağı olan bir ısıtıcı istedim. Lütfen, gelin bu hatalı alım işlemi iptal edelim.”

Mitsvaları Gözetin, Kötülük Bilmez (devam)

Ne var ki bu bekleyişleri hüsrarla sonuçlanmıştı. Yahudilerin Yeruslayim’e gitmeleri gereken zaman gelmiş olmasına rağmen adamlar hâlâ, komşuları olan kardeşlerin silüetlerini eve girip çıkarken görüyorlardı.

Ne dersiniz? Kardeşler evlerinde mi kalmışlardı? Elbette hayır! Yahudi kardeşler *Aliya LaRegel mitsvasını* büyük bir neşeye yerine getirmek üzere evlerinden çıkmış ve Yeruslayim’e gitmişlerdi. Ama Kutsal ve Mübarek

Tanrı, büyük merhametiyle, onların mallarını sahipsiz bırakmamıştı. Müthiş bir mucize gerçekleşmişti. Bu kardeşlerin görünümüne sahip melekler sürekli eve girip çıkarken görülüyorlardı. Bu şekilde, kardeşlerin Yeruslayim’e gitmediklerini düşünen komşular da kötü niyetli planlarını uygulamaya geçirememişlerdi.

Kardeşler ise tüm bunlardan bihaber diler. Ne komşularının planlarını ne de meleklerle gerçekleşen mucizeyi biliyorlardı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
115’te

Ama satıcı ona “Ribi Mihael” dedi. “Siz kıymetli bir kişisiniz. Başınıza bu gelene gerçekten çok üzüldüm. Ama yapacak bir şey yok. Satın aldığınız şeyi artık aldınız. Olay kapanmıştır.”

Kim haklı?

Mihael haklı! Mihael’in kırık bir su ısıtıcısı almak gibi bir niyeti olmadığını herkes kolayca anlayacaktır. Dolayısıyla Mihael, yapılan bu alım işlemi bir “*mikah taut*”, yani “hatalı bir alım” olduğundan, su ısıtıcısını mağaza sahibine iade etme ve parasını geri alma hakkına sahiptir.

Sükût İkrardan Gelir

Yaprak

14

Bu yaprakta çok önemli bir kural öğreniyoruz: “*Şetika keodaa*” (sessiz kalmak, kabul gibidir).

Öncelikle gelin, belirli bir olayı tarif edelim ve ardından sözcükleri açıklayalım. Mutlaka biliyorsunuzdur; bir *eved Kenaani*, yani Yahudi olmayan bir köle, kadınların yükümlü olduğu *mitsvaları* yerine getirmekle yükümlüdür (bkz. sayfa 47), ama bir Yahudi’yle evlenemez.

Bundan yıllar önce, Yahudi olmayıp birer *eved Kenaani* oldukları söylenen bir aile vardı. Aile fertleri ise sessiz kalıyor, bu konuda sorulan sorulara cevap vermiyorlardı.

Bir süre sonra aile fertlerinden biri Yahudi bir kızla evlenmek istedi. Ama Hahamlara ona “Bekle! Evlenme! Senin bir *eved Kenaani* olup olmadığını kontrol etmemiz gerekiyor” dediler. Şaşırın adam “Neden?” diye sordu. “Neden benim bir *eved Kenaani* olduğumu düşünüyorsunuz ki?” Hahamlar ona açıkladılar: “Çünkü birçok kez senin aile fertlerinin birer *eved Kenaani* oldukları söylenmesine rağmen buna hiçbir zaman karşı gelmediniz. Bunun doğru olmadığını söylemediniz. Bu nedenle sizin birer *eved Kenaani* olabileceğinizden şüphelenmemiz için yeterli bir sebebimiz var ve sizin gerçekten de Yahudi olup olmadığınızı iyice kontrol etmemiz gerekiyor.”

Bu kural “*şetika keodaa*” olarak bilinir. Kendisine veya kendisi hakkında bir şey söylendiği zaman sessiz kalan kişi, sanki bu söyleneni kabul ediyormuş gibi değerlendirilir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Dördüncü Nesil Amoraim

Faaliyetleri

Tora üzerindeki müthiş çalışkanlığının yanında Rabi Yirmeya ayrıca halkın genel ihtiyaçlarını sadakatle gidermek için de çok gayret sarf ederdi. Ve gerçekten de, Halkın genelinin ihtiyaçlarıyla meşgul olan kişinin büyük avantaja sahip olduğunu ve Tora’nın sözleriyle meşgul olan birine denk sayıldığını belirtmiştir.

Rabi Yirmeya, *Tefila* (*Amida*) ve

Keriat Şema konularında çok titizdi.

Talmud Yeruşalmi’de onun bıraktığı, benzeri nadir görülen bir vasiyetten bahsedilmektedir. Rabi Yirmeya bu vasiyetinde vefatından sonra kendisini ayakkabılarıyla ve elinde asasıyla birlikte gömmelerini istemiştir. Amacı, *Maşiah* geldiği zaman onu karşılamaya koşmak için hazır olmaktı.

Rabi
Yirmeya

Kayıp Malın İadesiyle *Kiduş A-Şem*

Yaprak

15

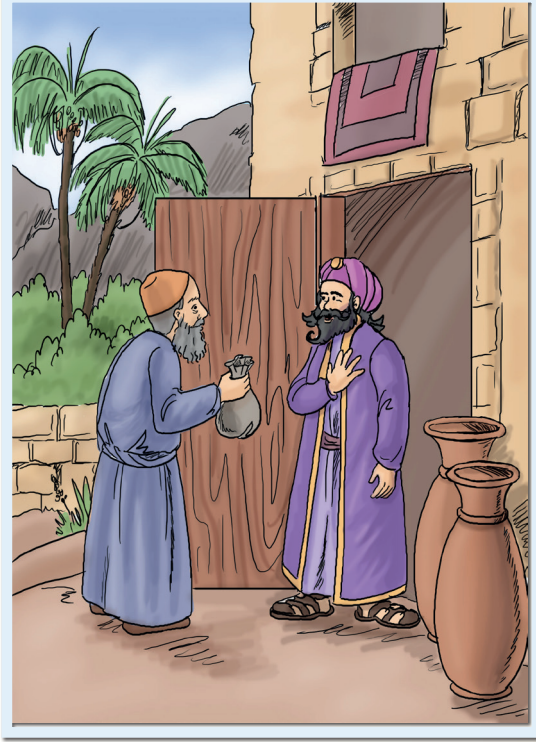
Kutsal Tora'mız bize “*aşavat aveda*” *mitsvasını* emretmektedir. Üzerinde tanımlayıcı işaretleri olan kayıp bir malı bulan kişi, bu malın sahibinin gelip buluntunun işaretlerini söylemesi ve onu geri alabilmesi için, kayıp bir mal bulduğunu ilan etmelidir.

Bu yaprakta, bir buluntuyu sahibine iade eden kişinin bazen *Kiduş A-Şem mitsvasını* da yerine getireceğini öğreniyoruz. Nedir *Kiduş A-Şem mitsvası*? “İsmin kutsanması” anlamına gelen bu terimle kastedilen, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın İsmi'nin insanlar arasında kutsal kılınmasının sağlanmasıdır. İnsanlar Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın vermiş olduğu *mitsvaları* yerine getiren Yahudilerin doğru ve onurlu bir şekilde hareket ettiklerine tanık oldukları zaman Tanrı'nın İsmi kutsal kılınır.

Peki, kayıp bir malın iadesiyle *Kiduş A-Şem mitsvası* nasıl yerine getirilir?

Eğer kayıp mal Yahudi olmayan birine aitse, onu kendisine geri ulaştırmamız, Yahudi olmayanların takdirini kazanacağından *Kiduş A-Şem mitsvasını* yerine getirmek olacaktır (Rambam, *İlhot Gezela VaAveda* 11:3).

Bunun yanında, bazı durumlarda Yahudi olmayan birinin kayıp malını iade etmek, *Hilul A-Şem* durumuna meydan vermemek için özellikle önemlidir (*Hilul A-Şem*, *Kiduş A-Şem*'in tam tersidir.) Örneğin eğer Yahudi olmayan bir kişi, çoğunluğu Yahudi olan bir şehirde bir malını kaybederse, ama onu kaybettiğinin farkında değilse, bu mal ona iade edilmediği takdirde onu Yahudilerin çaldığını düşünebilir ve bu da *Hilul A-Şem*'e yol açacaktır (*Şulhan Aruh Hoşen Mişpat* 266).

MASEHET KETUBOT
PEREK 2:
AİŞA ŞENİTARMELA

“Şovar” Nedir ve Kim Tarafından Yazılır?

Yaprak

16

Reuven, Şimon’a borç para verdi. Borcu verdiği sırada Şimon Reuven’e bir senet imzaladı. Senette “Ben, Şimon Koen, Ribî Reuven’den 1000 dolar borç aldım” yazıyordu.

Borcun tahsilat zamanı geldiğinde Şimon parayı Reuven’e iade edecek ve Reuven de bu senedi Şimon’a geri verecektir. Neden? Çünkü senet Reuven’in elinde kaldığı takdirde, Reuven ileride bir gün Şimon’a gelerek “Ribî Şimon! Bana borcun var! İşte bak elimde senin kendi elinle yazdığım bir senet var ve üzerinde bana 1000 dolar borcun olduğu yazılı” diyebilir. Böyle bir durumun yaşanmaması için Şimon senedi geri alır ve yırtar.

Diyelim ki Şimon borcunu ödemeye geldi ve Reuven de ona “Ah, Şimon!” dedi; “Neler olduğunu hiç sorma. Benim ufaklık tüm kâğıtlarımı karıştırmış...”

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amoraim

Neslin lideri ve Sura'daki Mata Mahseya *yeşivasının* başkanı.

Talmud Bavli'yi son haline getiren kişi olan Rav Aşe'nin konumu, Mişna'yı mühürlemiş olan Rabi Yeuda A-Nasi'nin konumuna benzer. Buna ek olarak Rav Aşe, on binlerce kişiye Tora sözleri açıklayan bir otorite olmanın yanında, tüm halkın hayranlığını kazanmış, devlet nezdinde de takdir ve onur gören bir şahsiyetti.

Gemara'da (*Kiduşin* 72b) Rav Aşe'nin, Rava'nın vefat ettiği gün doğduğu anlatılmaktadır. Rav Aşe gençliğinde, Pumbedita *yeşivası* başkanı Rav Nahman bar Yitshak, Naraş'lı Rav Papa gibi neslin büyükleri ile Neardea yakınlarındaki Pum Naara *yeşivasında* hocası ve öğrenim

partneri Rav Kaana ve Rav Matna'nın yanında öğrenim görmüştü.

Öteyandan, *Rişonim* Dönemi otoriteleri arasında bazıları (örneğin Rambam, kitabı *Mişne Tora*'nın önsözünde), Rava vefat ettiğinde Rav Aşe'nin genç yaşta olduğunu ve kendisinin de Rava'nın öğrencileri arasında olup ondan Tora öğrendiğini söylemektedir. *Gemara*'nın sözleri de “Rava'nın güneşi batmadan, Rav Aşe'nin güneşi doğdu; Rava vefat ettiğinde Rav Aşe Tora'yı yaymaya başladı” şeklindedir. Ve gerçekten de *Gemara*'da bu görüşü desteklercesine, birkaç yerde, Rav Aşe'nin, hocası Rava'yla konuşup ona soru sorduğu aktarılmaktadır.

Rav
Aşe

“...ve senin senedini bir türlü bulamıyorum!” Böyle bir durumda ne yapılır?

Bir yandan Şimon borcu ödemek istemektedir. Diğer yandan bir süre sonra belki de Reuven bu senedi bulacak, Şimon’un borcunu çoktan ödemiş olduğunu unutarak borcu tekrar talep edecektir.

İşte böyle bir durumda Reuven, Şimon’a üzerinde “Ben Reuven; Şimon’un bana olan borcunu ödediğini kabul ediyorum” yazılı bir “şovar” (makbuz) verir.

Gelin ve Damadı Neşelendirme Mitsvası

Yaprak

17

Tora’nın *mitsvalarından* biri de “*Veaavta Lereaha Kamoha*” (akranını kendin gibi sev) emridir. Bu emir, başka insanlara iyilik yapmayı gerektirir. Hahamlarımız *gemilut hasadim*, yani “iyilikseverlik” *mitsvasını* yerine getirmek için bazı uygulamalar öngörmüşlerdir. Örneğin hastaları ziyaret etmek bunlardan biridir. Bu yaprakta, Hahamlarımızın öngördükleri bir uygulama olan, gelin ve damadı neşelendirme *mitsvasını* öğreniyoruz. Bu da *gemilut hasadim mitsvası* çerçevesinde bir uygulamadır.

Gemara, gelin ve damadı neşelendirme *mitsvasını* yerine getirmek için *Amoraların* ne kadar gayret gösterdiklerine bazı örnekler getirmektedir. Rabi Yeuda bar İlay, düğünlerde elinde bir *adas* (mersin) dalı tutarak dans eder ve “*kala naa vahasuda*” (hoş ve alımlı gelin) derdi.

Rav Şemuel bar Rav Yitshak düğünlerde dans eder ve gelin ve damadı neşelendirmek için onların karşısına geçerek üç *adas* dalını birbiri ardına sürekli havaya atıp tutardı.

Rav Şemuel bar Rav Yitshak vefat ettiği zaman cenazesine katılan büyük kalabalık hayret verici bir görüntüye tanık olmuştur: ortaya çıkan *adas* şeklindeki bir ateş sütunu, naaşının taşındığı sedyeyile ona eşlik edenler arasında bir ayırım yapmaktaydı. Bu şekilde herkes onun kutsal ve yüksek düzeyli biri olduğunu görmüştür.

Mitsvaları Gözeten, Kötülük Bilmez (devam)

Uzun yolculuklarından evlerine geri döndüklerinde, dostluk işareti olarak komşularına da armağanlar getirdiler. Komşuların kafası tamamen karışmıştı. “Neredeydiniz ki bize bu armağanları getirdiniz?” diye sordular. Yahudiler de saflıkla, Yeruşalayim’den henüz yeni döndüklerini anlattılar.

“Peki, eviniz için bu kadar sadık nöbetçileri nereden buldunuz?” şeklinde

geldi komşuların bir sonraki sorusu. Şaşırma sırası Yahudi kardeşlerdeydi. “Hangi nöbetçilerden bahsediyorsunuz?” diye sordular hayret içinde.

Komşular durumu anlamışlardı. “Yisrael’in Tanrı’sı ne kadar mübarek!” dediler hep bir ağızdan. “Halkının mensupları O’na güvenerek *mitsvalarını* yerine getirdiği zaman onları terk etmiyor!” (*Talmud Yeruşalmi, Pea 17b*).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

“Mode BeMiktsat” Durumunda Yemin

Yaprak

18

Şimdi “*şevuat mode bemiktsat*” konusunu öğreneceğiz.

Dikkat edin. Eğer Reuven Şimon’a “Hey, bana yüz *şekel* borcun var” derse ve Şimon ona “Ne münasebet? Senden hiçbir zaman borç almadım!” diye cevap verirse, Reuven’in elinde Şimon’un kendisinden borç aldığına dair bir senet veya kanıt olmadığı takdirde, Şimon ona hiçbir şey ödemek zorunda değildir.

Peki, ya Şimon, “Dinle, Ribi Reuven. Sanırım biraz şaşırdın. Senden yüz *şekel* borç aldığımı iddia ediyorsun, ama ben senden sadece elli *şekel* borç almıştım!” derse ne olur? Böyle bir duruma “*mode bemiktsat*” (kısmen kabul ediyor) adı verilir, çünkü Şimon bu sözleriyle Reuven’in iddiasını kısmen doğrulamaktadır. Reuven ondan yüz *şekel* talep etmiştir ve Şimon bunun bir kısmını – elli *şekeli* – gerçekten borçlu olduğunu kabul etmektedir.

Tora, böyle bir durumda Şimon’un *bet dine* gelerek, Reuven’e talep ettiğinin yalnızca bir kısmını borçlu olduğuna dair yemin etmesini öngörmektedir. Bunu yaptığı zaman *bet din* onu güvenilir addeder.

Tora neden böyle emretmiştir? *Gemara*’nın açıklamasına göre bunun sebebi bir endişedir. Belki de Şimon Reuven’den gerçekten de yüz *şekel* borç almıştır, ama buna rağmen elinde yeteri kadar parası olmadığı için ne yapacağını bilememekte ve bu nedenle, mahcup olmama adına, eline para geçtiği zaman borcun geri kalanını da ödeme niyetiyle, Reuven’e sadece elli *şekel* borçlu olduğunu söylemektedir. Bu endişe nedeniyle Tora Şimon’un yemin etmesini öngörmüştür. Zira Şimon’un gerçekten de yüz *şekel* borcu varsa, yalan yere yemin edecek değildir ve bu sayede gerçek ortaya çıkacaktır.

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amoraim

Mahseya Şehri

Sura yakınlarındaki Naraş *yeşivası*nın başkanı Rav Papa’nın vefatından sonra Rav Aşe kendi büyük *yeşivası*nı yine Sura yakınlarında bulunan Mahsiya şehrinde kurmuş ve 56 yıl boyunca bu *yeşivanın* başında kalmıştır. Mata Mahsiya (Mahsiya şehri) *yeşivası* olarak bilinen bu büyük *yeşivasında*, Tora’nın sesi gece gündüz duyulurdu ve duvarları arasında çok sayıda öğrenci öğrenim görürdü.

Rav Aşe’nin bu öğrencileri *Gemara*’da “*Rabanan DeVe Rav Aşe*” (Rav Aşe’nin *yeşivasına* mensup hahamlar) olarak anılır ve *Gemara*’da onların sözlerine de yer verilmiştir.

Midraş’ta (*Midraş Aneelam*, *Zoar*,

paraşat Vayera) bir keresinde Mahsiya şehrinde bir salgının baş gösterdiği anlatılmaktadır. Bu salgın şehir sakinlerinin birçoğunu kurban almış, sonunda Rav Aşe’nin kalkıp şehir halkını *teşuva* yönünde uyandırmasıyla birlikte halk Tora öğrenimini boşlamamayı taahhüt etmiş ve böylece salgın sona ermiştir. Ve gerçekten de Mahsiya şehri sakinleri, haham olarak yetkilendirilmeyi hak eden, yüksek karakterli *talmid hahamlar* olarak yetişmişlerdir. Bu nedenle *Amora* Rav Meşarşıya, kendi oğullarına, Pumbedita’nın saraylarında oturmaktansa Mata Mahsiya’nın çöplüklerinde oturmayı tercih etmelerini öğütlemiştir.

**Rav
Aşe**

Şahitlere Ne Zaman İnanılmaz?

Yaprak

19

Tora'nın iki geçerli şahide inanılmasını öngördüğünü biliyoruz. Eğer iki şahit *bet dine* gelir ve filanca kişinin birini öldürdüğüne, filanca kişiye borcu olduğuna vs. dair ifade verirlerse *bet din* bu şahitleri enine boyuna sorgular ve eğer onların güvenilir ve dürüst olduklarına kanaat getirirse ifadelerini kabul eder.

Ama şahitlerin güvenilir olmadığı bazı durumlar da vardır. Şimdi bunlardan ikisini öğreneceğiz:

a. **“Kevan Şeigid, Şuv Eno Hozer Umagid”**: Şahitlik kanunları dâhilindeki bir kurala göre, şahitler bir kez ifade verdikten sonra, pişman olup veya vazgeçip “hata yaptık” diyemezler. **“Kevan Şeigid”** – şahit ifadesini bir kez verdikten, gördüklerini anlattıktan sonra, **“Şuv Eno Hozer Umagid”** – tekrar geri dönüp anlatamaz. Yani, söylediklerinden vazgeçerek başka bir şahitlik ifadesi veremez.

b. **“En Adam Mesim Atsmo Raşa”**: “Kişi kendisini suçlu/kabahatli hale getiremez.” Şahitlik kurallarından bir diğerine göre, eğer şahitlerin ifadelerinde kendilerini suçlu çıkaracak, günah veya ihlalde bulunan kişinin şahidin ta kendisi olduğu sonucunu verecek bir şey varsa, bu ifadeyi kabul etmek mümkün değildir, çünkü bir kişi “suçlu/kabahatli/kötü olan benim” dediği zaman sözüne güvenilmez.

Yazılı Nottan Tanıklık Etmek İsteyen Adam

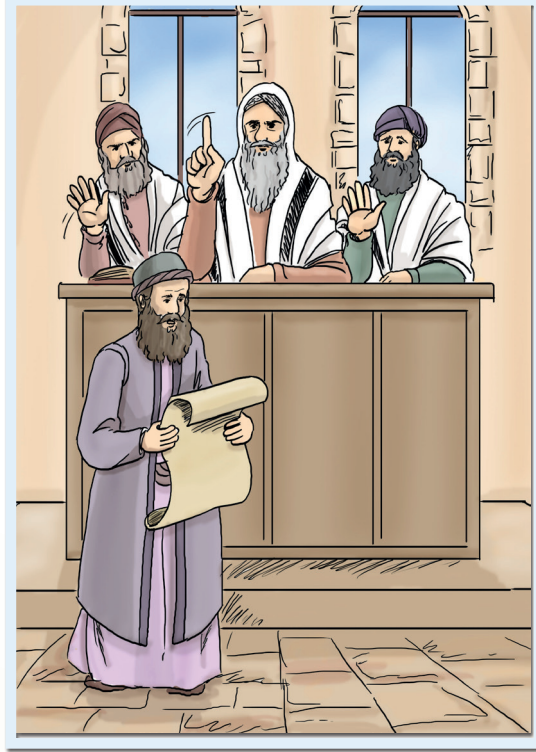
Yaprak

20

Şimdi şahitlik kanunları dâhilinde bir başka önemli kuralı göreceğiz.

Yukarıda da belirtildiği üzere, iki kişi şahitlik etmek üzere *bet dine* geldiği zaman, *bet din* onları sorguya çekerek kontrol eder ve eğer onları güvenilir bulursa, şahitlik ifadeleri kabul edilir.

Ama şahitlerin *bet dinde* şahsen ifade vermeleri gerekir. İfadeyi bir kâğıda yazıp *bet dine* göndermek gibi bir olanakları yoktur. Bu *alahayı* nereden biliyoruz? Hahamlarımız bunu **“Bir konu iki şahidin... ağzın[dan çıkan söz]e göre kesinlik kazanacaktır”** (Devarim 19:15) pasuğundan öğrenmişlerdir. Dikkat ettiniz mi? Tora, tanıklık ifadesinin yalnızca şahitlerin ağzından çıktığı takdirde dinleneceğini söylemektedir. **“İki şahidin... ağzın[dan çıkan söz]e göre”**

Bu kural **“Mipiem – velo mipi ketavam”** (ağızlarından – ve yazdıklarından değil) olarak bilinir. Şahitlik ifadesi şahitlerin ağzından dinlenmelidir ve yazdıkları bir yazıdan öğrenilemez.

Bu yaprakta ayrıca, bir olaya şahit olmuş ve ayrıntıları unutmamak için not almış bir kişinin de, sonradan olayı unuttuysa, notlarına göz atıp buna dayanarak *bet dinde* şahitlik yapamayacağını öğreniyoruz. Bunun sebebi, yine, şahitliğin yazılı bir kâğıda göre değil, yalnızca hafızaya dayanılarak yapılabilmesidir.

“Kiyum Şetarot” Nedir?

Yaprak
21

Şimdi yine *bet dinle* bağlantılı ilginç bir *alahayı* öğreneceğiz.

Diyelim ki Hayim, elinde bir senetle *bet dine* geliyor. Senedin üzerinde “Dov, Hayim’e beş yüz *şekel* borçludur” yazılı. Senedin üzerinde de iki şahidin imzası var. Hayim *bet dine* başvurarak “İşte, elimde Dov’un bana beş yüz *şekel* borçlu olduğuna dair, iki tanığın imzasını taşıyan bir senet var. Lütfen onu bana borcunu ödemekle yükümlü kılın” diyor.

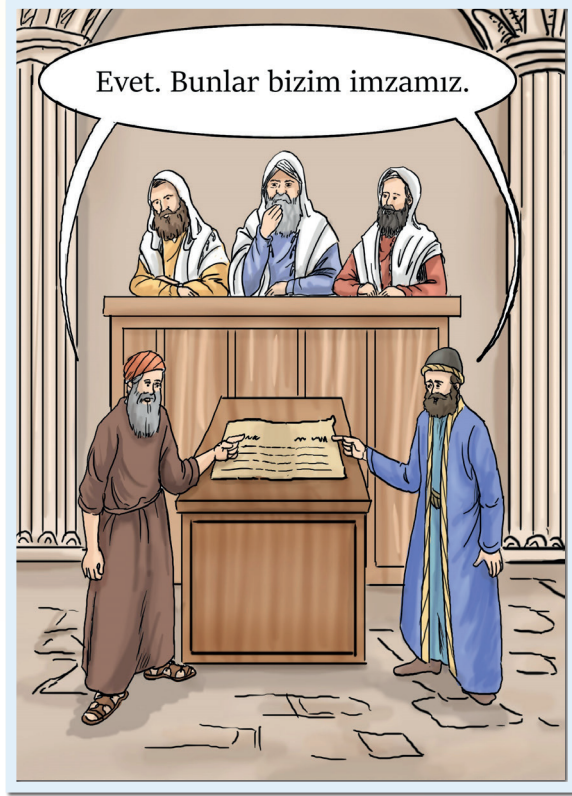
Şimdi yargıçlar, şahitlerin imzalarının gerçek olduğunu teyit etmek durumundadırlar. Zira bu imzaları gerçekten de onların attığı ne malum? Senedin gerçek olduğunu doğrulamayı amaçlayan bu süreç “*kiyum şetarot*” (senetlerin teyidi) adı verilir.

“*Kiyum şetarot*” nasıl yapılır? Bunun için üç olasılık vardır ve biz burada bunlardan ikisini öğreneceğiz.

a. Senette imzaları bulunan iki şahit çağrılır ve onlar da imzaları inceleyerek “Evet, doğrudur; senedi biz imzaladık. Bunlar bizim imzamız” derler.

b. Şahitlerin imzalarını tanıyan başka iki kişi gelir ve onlar “Bu imzaları tanıyoruz. Bunlar gerçekten de şahitlerin imzaları” derler.

Bet din imzaların gerçek olduğunu doğruladıktan sonra senet için bir onay yazısı yazar.

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amoraim

Talmud Bavli'nin Oluşturulması

Rav Aşe'den önce de, Abaye, Rava ve Rav Papa gibi *Amoralar* Talmud'daki tüm *alahaları* düzenli bir *Gemara* halinde düzenlemeye başlamışlardı. Ama *Gemara*'da bugün elimizde bulunan mükemmel düzenleme, Mata Mahsiya'daki *yeşivasında* faaliyet gösteren büyük öğrencilerinin yardımıyla Rav Aşe tarafından yapılmıştır. *Gemara*'nın esası, *mişnaların* sözlerini açıklamak ve analizle onların derinliğine inerek onlara berraklık kazandırmaktı. Bunun yanında, kendi nesillerine kadar yaşamış *Amoraların* tüm sözlerini ve aralarında vuku bulmuş

alaha teatilerini de düzene sokmuşlardır. Tüm bunlar, *masehetlerin* düzenine göre derlenmiş ve Rabenu A-Kadoş'un döneminden kendi günlerine kadarki her *bet dinde* verilmiş tüm yeni karar, hüküm ve kanunlar da *Gemara*'ya katılmıştır.

Gemara'nın düzenlenmesinde, Rav Aşe'nin en önde gelen öğrencisi ve öğrenim partneri olan Ravina da rol oynamıştır. *Gemara*'da belirtildiği üzere, “Ravina ve Rav Aşe, *oraanın* sonunu işaretler”. [*Oraa* sözcüğü, kanun koyma ve uygulama kararları verme yetkisini belirtir.]

Rav
Aşe

“Sözümü Geri Alıyorum”

Yaprak

22

Bay Yeşayau bir keresinde iki adama gelip “Bay Mordehay’dan yüz *şekel* borç aldım; siz şahidimsiniz” der. Mordehay’ın yüzünü geniş bir gülümseme kaplar. Tam da yüz *şekle* ihtiyacı vardır! Ama Yeşayau hemen konuşmaya devam eder: “Hayır! Hayır! Hata ettim! Senden yüz *şekel* borç almadım!”

Bu durumda kanun nedir? Bay Yeşayau’nun sözlerinin hangi kısmına inanmamız gerekmektedir? Bay Mordehay’dan yüz *şekel* aldığını söylediği ilk kısma mı, yoksa ondan hiç borç almadığını söylediği ikinci kısma mı?

Alahaya göre, eğer Bay Yeşayau, sözlerinin ikinci kısmını ilk kısımdan hemen sonra söylediyse, ikinci kısımda söyledikleri geçerli kabul edilir. Çünkü aynı konuşma içerisinde geri adım atmış ve sözlerini düzeltmiştir. Ama eğer ikinci kısım aradan bir süre geçtikten sonra söylediyse, artık yapacak bir şey yoktur. Bu parayı Bay Mordehay’a ödemekle yükümlüdür, zira ona borçlu olduğunu kabul etmiştir.

Elbette bir soru soracaksınız: Bay Yeşayau, ne kadar zaman içinde sözlerini düzeltebilir? Bir dakika mı?! Bir saat mi?! İşte bu sayfada kişinin geri adım atmasının ancak “*toh kede dibur*” adı verilen bir süre içinde mümkün olduğunu öğreniyoruz. Bu süre “*şalom aleha Rabi*” (selam size Rabi) sözlerini söylemek için geçen süre kadardır.

“Ben Koen’im” Diyene İnanılır mı?

Yaprak

23

Kimin Koen olduğunu nasıl bilebiliriz?

Çok basit. Babasını veya büyükbabasını (babasının babasını) tanımakta, onların birer Koen olduğunu bilmekteyizdir. Bu şekilde kendisinin de Koen olduğunu bilebiliriz.

Peki, diyelim ki uzak diyarlardan kimsenin tanımadığı bir adam gelip bize “Merhaba! Ben Koen’im” derse ne yapılır? Acaba ona inanılır mı?!

Bu yapraktaki *mişnada* Rabi Yeuda, böyle birinin Koen olduğuna dair iki şahidin tanıklık etmesi gerektiğini ve sadece kendi sözlerine dayanarak kendisine inanmanın mümkün olmadığını söylemektedir. Sebep nedir? Çünkü Koenler, sadece Koenlerin yiyebildiği *teruma* payını almaktadırlar. Ve Koen [veya bir Koen’in ailesine mensup] olmayan bir kişi *teruma* yediği takdirde, Tora’nın ağır bir yasağını ihlal etmiş olur!

Bu kişi, insanların hataya düşüp ona *teruma* paylarını vermesini önleme adına, Sefer-Tora’ya Koen olarak bile kaldırılamaz.

Ne yazık ki günümüzde Koenlere *teruma* payları verilmemektedir, çünkü hepimiz *tame* durumdayız ve *teruma* sadece manevi açıdan saf bir durumda yenebilir. Bu nedenle, yukarıda bahsedilen yasağın ihlali yönünde bir risk olmadığı için, Rema (*Şulhan Aruh, Even A-Ezer* 3:1), günümüzde Koen olduğunu öne süren bir kişiye inandığımızı söyler. Bu nedenle böyle biri halkı mübarek kılmak üzere *Birkat Koanim*’e çıkar ve Sefer-Tora’ya da Koen olarak çağrılabilir.

Lehte Yargılamak

Adam Yukarı Galil’deki evinden, işverenin ülkenin güneyindeki evine kadar uzun bir yol kat etmişti. Yolculuktan dolayı bitkin bir halde ev sahibinin kapısını tıklattı ve ev sahibi de onu güler yüzle karşıladı. İkisi yapılacak

iş ve ücreti konusunda mutabık kaldılar ve işçi çalışmaya başladı. Ev sahibi onu üç yıl boyunca istihdam etti. Bu üç yıl boyunca işçi evine ve ailesine dönmeyip, işini sadakatle yaptı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
121’de

“Atırşata” Kimdi ve Neden Bu İsimle Anılmaktaydı?

Yaprak 24 Tanah'taki yirmi dört kitaptan biri, Nehemya ben Hahalya'nın yazmış olduğu Nehemya kitabıdır. Nehemya ben Hahalya, II. Bet-Amikdaş'ın inşasının başladığı dönemde Erets-Yisrael dışındaydı ve bir süre sonra kutsal şehir Yeruşalayim'in surlarını inşa etmek üzere Erets-Yisrael'e çıkmıştı.

Nehemya'nın bir de lakabı vardı: “Atırşata”. Neden, biliyor musunuz? Bu gerçekten de ilginç bir hikâye. Nehemya Erets-Yisrael dışındayken, Pers kralı Daryaveş'in içki sorumlusu olarak atanmıştı. Kral kendisini öldürmek isteyen kişilerin, şarabına zehir koyabileceklerinden endişe ettiği için, kralın içeceği her içkiyi öncelikle içki sorumlusunun tatması gerekiyordu. Bu şekilde, içkinin içine zehir koymadığı kanıtlanmış oluyordu.

Ama burada ciddi bir sorun vardı. Ne de olsa Hahamlarımız, yabancıların şarabını içmeyi yasaklamışlardır! Bu nedenle o dönemin Hahamları, kralın şarabından biraz tadabilmesi için Nehemya'ya özel bir izin çıkarmışlardır.

İşte Nehemya'ya verilen “Atırşata” lakabının sebebi buydu. Bu sözcük “eter” (izin) ve “şata” (içmek) sözcüklerinin birleşiminden oluşturulmuştu.

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amoraim

Talmud Bavli'nin Oluşturulması - Devam

Talmud Bavli'nin Rav Aşe'nin öğrencileri tarafından derlenmesine, o neslin tüm hahamları da katılmışlardı. Bu hahamlar, tarlalardaki hasat ve yeniden tarla sürme işlemlerinin bitiminde “Yarhe Kala” (gelin ayları; bkz. II. Kitap, sayfa 60 ve 194) olarak adlandırılan Elul ve Adar aylarında, halkın geri kalanıyla birlikte Mahsiya şehrindeki merkezi yeşivada toplanırlar ve orada oturup Tora ile meşgul olurlardı.

Bu aylardaki esas öğrenimleriyle ilgili olarak Raşbam şunları yazar (*Baba Batra* 157b): Şas'taki (Mişna ve Talmud'un altı faslı) tüm masehetler tekrarlanırdı. Her ay bir masehet öğrenilirdi ve böylece otuz yıllık bir sürenin sonunda tüm Şas'ın öğrenimi tamamlanırdı. Bunun ardından sıradaki otuz yıl boyunca, Yarhe Kala aylarının her birinde birer masehet tamamlama suretiyle, öğrendiklerini bir kez daha tekrarlarlardı.

Rav
Aşe

Erets-Yisrael'in Kutsiyeti

Yaprak

25

Şimdi “*keduša rişona*” ve “*keduša şeniya*” kavramlarını öğreneceğiz.

Erets-Yisrael'in özel bir kutsiyeti vardır; diğer tüm ülkelerden daha kutsaldır. Bu açıdan, bazı *mitsvalar* sadece Erets-Yisrael'de yerine getirilir. Örneğin *teruma* ve *maaser* paylarının ayrılması ve *Şemita* gibi.

Erets-Yisrael'de “*keduša rişona*” (ilk kutsiyet) ile kutsanmış yerler ve “*keduša şeniya* (ikinci kutsiyet) ile kutsanmış bölgeler vardır.

Keduša rişona: Bene-Yisrael Mısır'dan çıkıp Yeoşua bin Nun'un önderliğinde Erets-Yisrael'i fethettikleri zaman, fethedilen yerler kutsiyet kazanmıştır. Ancak Bene-Yisrael daha sonra Babil'e sürülünce bu kutsiyet geçerliliğini yitirmiştir.

Keduša şeniya: I. Bet-Amikdaş'ın yıkılışı sonrasında Babil'deki sürgünden Ezra A-Sofer'in liderliğinde geri dönenler, yerleştikleri yerleri tekrar kutsal kılmışlardır. Buna “*keduša şeniya*” adı verilir.

Mesiah Lefi Tumo

Yaprak

26

Yaprak 23'te şayet bir adam gelip “Ben Koen'im! Bana *teruma* verin” derse, gerçekten Koen olduğuna dair tanıklık edecek iki şahit getirmediği takdirde ona inanmanın mümkün olmadığını görmüştük.

Bu yaprakta böyle bir adama inanmanın mümkün olduğu bazı durumların varlığından bahsedilmektedir.

Gemara, arkadaşlarına çocukluğunda meydana gelmiş bir olayı anlatan bir adamdan bahsetmektedir. Adam şöyle anlatmıştır: “Hatırlıyorum, küçük bir çocukken babam okula geldi, beni omuzlarına bindirdi ve manevi açıdan arınıp akşam *teruma* yiyebilmem için beni *mikveye* daldırdı.

“*Mikveden* çıktıktan sonra babam, arkadaşlarımı bana dokunmamaları konusunda uyardı ve onlar da benim arınmış halimle kalabilmem için bana yaklaşmamaya dikkat ettiler.”

Rabenu A-Kadoş bu hikâyeyi duyduğu zaman “Biz bu adamın ailesini tanımıyor olmamıza rağmen, o bir Koen'dir ve ona *teruma* verilebilir” dedi.

Neden? Çünkü bu kişi “*mesiah lefi tumo*”, yani bunları “sıradan bir sohbet sırasında saflıkla söylemiştir”. Başka bir deyişle doğrudan gelip “Ben Koen'im” dememiş, laf arasında bir olay anlatırken Koen olduğu anlaşılmıştır. Böyle bir durumda onun yalan söylediğinden şüphelenilmez, çünkü adamın amacı basitçe geçmişteki bir olayı anlatmaktır. Onun Koen olduğu sonucuna ise buradan Rabenu A-Kadoş varmıştır.

Lehte Yargılamak (devam)

Bu şekilde, vakti gelince ücretini alıp evinin ihtiyaçlarını karşılayabilecekti.

Üç yıl geçti, Yom Kipur arifesi geldi. Ücretli işçi işvereniyle vedalaşmak üzere geldi. Ülkenin kuzeyindeki Galil bölgesinde yer alan evine geri dönme vakti gelmişti ve ücretini almayı bekliyordu.

Ama ev sahibi ona üzgün bir şekilde, ücretini ödeyecek durumu olmadığını söyledi. “Param yok” derken, işçisine karşı duyduğu mahcubiyetle bakışlarını yere çevirmişti. İşçinin hissettiği hayal kırıklığı tanımlanabilecek gibi değildi.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
125'te

Şehirde Savaş Olduğunda Şarap Yasak Hale Gelir mi?

Yaprak Bu yaprakta *Gemara* şöyle bir durumu ele almaktadır:

27

Diyelim ki Yahudilerin yaşadığı bir şehirde bir savaş çıktı ve yabancılardan oluşan bir ordu şehre girdi. Acaba Yahudilerin evlerinde bulunan şarap artık içilmesi yasak hale gelir mi?

Cevabı vermeden önce bir noktayı açıklayalım. Eğer putperest bir kişi bir şarabı puta ibadet amacıyla kullandıysa o şarabı kullanmak yasaktır, hatta ondan [örneğin satarak para kazanmak gibi] herhangi bir fayda sağlamak bile yasaktır. Kutsal Tora'mız böyle öngörmüştür.

Hahamlarımız ise buna bir ekleme yapmışlar ve Yahudi olmayan bir kişinin dokunduğu her şarabın içilmesini de, belki putperest ibadete adanmış olabileceği gerekçesiyle yasaklamışlardır. Ve önce de gördüğümüz gibi Hahamlarımız bir yasak koydukları zaman ayırım yapmamışlardır (bkz. sayfa 91) ve söz konusu kişi putperest değilse bile yasak geçerlidir.

Aklınıza bir soru gelebilir: Bir dükkândan *kaşer* bir şişe şarap almak nasıl mümkün olabilir? Zira o şaraba Yahudi olmayan birinin dokunmuş olması olasılığı her zaman vardır?

Bu yüzden *kaşer* şarap şişelerine iki “mühür” konur. Bunların ilki şişenin kendi mantarı veya kapağıdır. Bir şişe açılmışsa, mantarı bozulmuş veya kapağı tutan çember kopartılmış olacak ve açılmış olduğu bu şekilde anlaşılacaktır. İkincisi ise kapağın üzerine sarılan naylon ambalajdır. Bu şekilde şarabın daha önce kimse tarafından açılmamış ve dolayısıyla putperest ibadete adanmamış olduğunu rahatça bilebiliriz.

Bu nedenle *Gemara*, savaşa sahne olan bir Yahudi şehrindeki şaraplarla ilgili kuralın ne olduğunu ele almaktadır. *Gemara*, şehre giren yabancılardan o sırada savaşla meşgul oldukları için şarapları putperest amaçlara yönlendirmiş olamayacaklarını, bu nedenle şarapların yasak hale gelmediğini söylemektedir.

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amoraim

Talmud Bavli'nin Oluşturulması - Devam

Onların bu öğreniminden iki *Gemara* nüshası çıkmıştır. Bunlar Talmud'da “*Maadura Rişona*” (ilk nüsha) ve “*Maadura Aharona*” (son nüsha) olarak adlandırılır. İlki ilk otuz yıllık öğrenimin ürünüyken, ikincisi de ikinci otuz yıllık öğrenimin sonucudur.

Rav Aşe'nin merkezi *yeşivasında* o aylar boyunca bulunan öğrencilerin çokluğu ve Tora öğrenimine vakfedilen gayretin büyüklüğü, *Rişonim* Dönemi otoritelerinin yazılarında tarif edilir. Buna göre o aylarda

Göklerden o bölgeye inen bir ateş sütunu görülürdü (bkz. *Tosafot Berahot* 17b, *Tere zimne beşata* konu başlığı). Rav Aşe buna istinaden, Mata Mahsiya'da yaşayan diğer halkların katı kalpli ve son derece inatçı olduklarını söylemiştir. Çünkü o aylar boyunca Tora'nın müthiş kutsiyetine kendi gözleriyle tanık olmalarına rağmen, aralarından biri bile Yahudiliğe geçmemişti (*Berahot* 17b).

Rav
Aşe

“Ben Küçükken” Diye İfade Veren Yetişkin Kişi

Yaprak

28

Kutsal Tora’mız, eğer iki şahit *bet din* huzurunda ifade verirse *bet din* onları kontrol edip sorguya çekmesi ve onları güvenilir bulup doğru söylediklerine kani olduktan sonra ifadelerini kabul etmesi gerektiğini söylemektedir.

Bet dinde herkesin tanıklık edemeyeceğini mutlaka biliyorsunuzdur. Örneğin çocuklar *bet dinde* şahit olarak ifade veremezler. Bunu ancak artık *mitsvalardan* sorumlu hale gelmiş bir “yetişkin” yapabilir.

Bu yapraktaki *mişna* bazen yetişkin bir kişinin, henüz küçükken şahit olduğu bir olay hakkında ifade verebileceğini söylemektedir. *Mişna* bu konuda iki örnek aktarmaktadır ve biz burada bunlardan birini öğreneceğiz.

Adamın biri küçükken yaşadığı bir olay hakkında ifade verir: Bir gün arkadaşı *tameydi* (manevi açıdan saf değildi) ve akşam olduğunda *teruma* yiyecek için, okuldan çıktıktan sonra gidip *mikveye* dalmıştı. Adamın bu ifadesine dayanarak *bet din*, o arkadaşın bir Koen olduğunu tespit eder, zira *teruma* sadece Koenler tarafından yenebilir. Ve eğer bu arkadaş küçükken *teruma* yediyse, bu onun bir Koen olduğuna işarettir.

Ama *Gemara* buna rağmen, söz konusu arkadaşın yalnızca Hahamların koydukları kurallar doğrultusunda “*teruma*” sayılan bir yiyeceği yiyebileceğini söylemektedir. Buna karşılık, doğrudan Tora’nın hükmüyle *teruma* olan bir yiyeceği yemesine izin verilmez, çünkü çocuklukta yaşanmış bir olaya dayanan bu şahitlik ifadesine bu derece güvenmek mümkün değildir.

MASEHET KETUBOT
PEREK 3:
ELU NEAROT

“Kenas” İle “Hov” Arasındaki Fark

Yaprak Bu yaprakta Tora’nın ödemekle yükümlü kıldığı para cezalarından (İbranice: *kenasot*; teki: *kenas*) bahsedilmektedir. Biz de bu vesileyle “kenas” ile “hov” (borç) arasındaki farkı öğreneceğiz.

29

Diyelim ki bir kişi bir saat çaldı. Bir süre sonra *bet dine* şahitler geldi ve hırsızın Reuven olduğuna dair ifade verdiler. Yargıçlar şöyle karar verdiler: Hırsızlık yapan Reuven, saatin sahibine iki adet saat borçludur! Çünkü Tora, bir malı çalan kişinin “*kefel*”, yani “iki kat” ödeme yapması gerektiğine hükmetmiştir. Hırsız, hem çaldığı malın bedelini iade etmelidir hem de bir “kenas”, yani “para cezası” olarak, aynı malın bedelini bunun üzerine eklemelidir.

Örneğin eğer saat elli *şekel* değerinde idiyse, hırsız yüz *şekel* ödemekle yükümlüdür. Çalmış olduğu saatin kendisi için elli *şekel*, *kenas* olarak da ilave bir elli *şekel*.

Şimdi dikkat edin.

Hırsız yakalanmamış olsaydı saatin sahibine olan borcu ne kadar olurdu?

Yalnızca elli *şekel*! Yani çalmış olduğu saatin değeri. Mutlaka soracaksınız: “Neden? Daha demin, Tora’nın bir de *kenas* öngördüğünü söylememiş miydik?”

Evet, doğru bir soru sordunuz. Ama *kenas* yükümlülüğü hırsızlığın meydana geldiği anda henüz yürürlüğe girmiş değildir. Bu yükümlülük sadece *bet din* hırsızın *kenas* ödemekle yükümlü olduğuna hükmettiği zaman yürürlüğe girer. Bu nedenle hırsız, hırsızlığı yaptığı andan itibaren, o saati veya bedelini saatin sahibine “borçludur”. Ve eğer kendiliğinden pişman olur ve iade ederse ayrıca *kenas* ödemesine gerek yoktur. *Kenas* yalnızca hırsız yakalandığı ve *bet din* onun *kenas* ödemesi gerektiğine de hükmettiği zaman bir yükümlülük haline gelir.

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amora'im

Uygulamaları

Gerek Tora’daki büyüklüğünün, gerekse de *yeşivan*ın yönetiminde ve Talmud Bavli’nin derlenip son haline getirilmesindeki başarısının yanında Rav Aşe çok da zengin biriydi ve kraliyet sarayıyla yakın ilişkileri olduğu gibi, *Roş A-Gola* (Diaspora Yahudilerinin siyasi lideri) de ona itaat ederdi. Bu konuda, öğrencilerinden Rav Aha bar Rava, nasıl ki Moşe Rabenu’nun döneminden Rabi Yeuda A-Nasi’ye kadar Tora ve yüksek statünün aynı kişide toplandığı görülmediyse, aynı şekilde Rabi Yeuda A-Nasi’nin döneminden Rav Aşe’ye kadar da Tora ve yüksek statünün aynı kişide toplandığı

başka bir örneğin olmadığını söylemiştir.

Ve tüm bunlara rağmen Rav Aşe büyük bir tevazu içinde davranırdı ve kibir sahibi bir kişinin sonunda küçüleceğini söylemiştir (*Sota* 5a).

Benzer şekilde, *Gemara*’nın anlattığı üzere tek başına uygulama talimatları vermekten çekinen bir kişiliğe sahipti. Bir keresinde önüne *terefa* (bkz. I. Kitap, sayfa 113) *alahaları* konusunda bir soru getirilmiş, ama o bunu sadece kendi görüşüne göre cevaplamak istememiş, tanıdığı ve *terefalar* konusunda uzman olan tüm kasapları çağırıp onların görüşlerini almıştır.

Rav
Aşe

Küçük Sanedrin ve Büyük Sanedrına

Yaprak

30

“Sanedrin Gedola” (Büyük Sanedrin) ile “Sanedrin Ketana” (Küçük Sanedrin) arasındaki fark nedir?

“Sanedrin Gedola”, Yisrael’in en büyük Hahamları olan yetmiş bir yargıçtan oluşan ve Bet-Amikdaş’taki *Lişkat A-Gazit* adlı salonda oturan *bet dindir*. Büyük Sanedrin’in önüne, karara bağlanması için çeşitli konular getirilirdi. Örneğin, *alaha* alanında bir görüş ayrılığı ortaya çıktığında bunu nasıl karara bağlayacaklarını bilmedikleri zaman konu Büyük Sanedrin’in huzuruna getirilirdi ve o da son kararı belirlerdi.

“Sanedrin Gedola” ayrıca hayati davalara da bakar, Tora’nın en ağır suçlarından dolayı birinin idamı hak edip etmediğine karar verebilirdi.

Ama bu tip davalara yalnızca *Sanedrin Gedola* değil, *Sanedrin Ketana* da bakabilir. Bu, yirmi üç yargıçtan oluşan bir *bet dindir*. Ancak *Sanedrin Ketana* üzerinde bir kısıtlama vardır; hayati davalara bakabilme yetkisi, Yeruslayim’de *Sanedrin Gedola*’nın varlığına bağlıdır! Yeruslayim’de *Sanedrin Gedola* yoksa, *Sanedrin Ketana* da bu davalara bakamaz.

II. Bet-Amikdaş’ın yıkılışından kırk yıl önce *Sanedrin Gedola* Yeruslayim’den çıkarak sürgüne gitmiştir ve o zamandan beri idam istemli davalar görülmemektedir.

“Kim Le Bederaba Mine”

Yaprak

31

Şimdi önemli bir kuralı öğreneceğiz: “*Kim le bederaba mine.*”

Önce bu kuralı açıklayalım, ardından sözcüklerin anlamlarına geçelim.

Diyelim ki bir Yahudi kutsal Şabat günü bir arkadaşının evinde ateş yaktı ve tüm ev yandı!

Bu adam *bet dinin* huzuruna getirildi ve iki geçerli şahit şöyle ifade verdiler: “Biz bu adamı uyarıp ‘Sakın Şabat günü ateş yakma! Kutsal Tora bunu yasaklıyor ve bunu yapan kişi idam cezasına çarptırılır’ dedik. Ama o bize ‘Ben yine de bu ateşi yakacağım!’ dedi ve gerçekten de gözümüzün önünde ateşi yaktı.”

Bet din bu adamı Şabat günü ateş yaktığı için idam cezasına çarptırır. Öte yandan bu adam, yaktığı ateşle çıkan yangında kül olan evin sahibine de maddi zarar vermiştir. O zararı da karşılaması gerekmez mi?

Tora’ya göre, uygulamada adam bu parayı ödemekle yükümlü kılınmaz! Neden? Çünkü Tora’nın öngördüğü bir kurala göre, eğer bir kişi aynı eylemi nedeniyle iki cezayı birden hak ediyorsa, ona bu cezalardan sadece daha ağır olanı verilir ve diğer cezadan muaf tutulur. Örnekteki adam, parasal tazminat cezasından daha ağır olan idam cezasına çarptırıldığı için, evin sahibine ödeme yapmaktan muaftır.

İşte bu kural “*Kim le bederaba mine*” sözleriyle ifade edilir: “Onu, büyük olan cezaya tabi tut.”

Lehte Yargılamak (devam)

“Öyleyse bana en azından biraz meyve ver” dedi işçi. “Veya en azından elindeki topraklardan bir kısmı ver” diye yalvardı. “Yeter ki ailemin yanına boş ellerle dönmeyeyim!”

“Sana bunu da verebilecek durumda değilim” diye cevap verdi ev sahibi.

İşçi bir kez daha nazik bir dille denedi:

“Yine de belki bana birkaç hayvan veya biraz ev eşyası verebilirsin. Bu kadar uzun süre sonra ev halkıma ekmek götürmek zorundayım.” Ama hiçbir ricası cevap bulmadı. İşçi ev sahibinden tekrar tekrar aynı cevabı duyuyordu: “Elimde hiçbir şey yok.”

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
127’de

Birine Vurma Konusundaki Ağır Yasak

- Yaprak** Bu yaprakta, bir başkasını yaralayan veya bereleyen bir kişinin ona beş tür tazminat ödemekle yükümlü olduğunu öğreniyoruz:
- 32**
- a. Nezek (zarar):** Eğer bu yaralanma, yaralının çalışabilecek bir insan olarak değerinde düşüşe sebep olduysa, ona bu farkı ödemekle yükümlüdür.
 - b. Tsaar (acı):** Eğer bu yaralanmada, yaralanan kişi acı çektiyse, ona bu acı sebebiyle tazminat ödemekle yükümlüdür.
 - c. Ripuy (tedavi):** Eğer bu yaralanmanın tedavisi, doktor ve ilaç masraflarını gerektirdiyse, bunların bedelini ona ödemekle yükümlüdür.
 - d. Şevet (iş kaybı):** Eğer yaralı, yarası nedeniyle işe gidemedi ve ücretini kaybetti ise, ona bu kaybını ödemekle yükümlüdür.
 - e. Boşet (utanç):** Eğer yaralı, kendisine başka insanların önünde vurulmuş olması nedeniyle bir utanç yaşadıysa, vuran kişi ona bu utanç için tazminat ödemekle yükümlüdür.

Buraya kadar, bir başkasına vuran kişinin yükümlü olduğu parasal tazminatları gördük. Ama bunların yanında, birine vurmamak Tora'nın bir yasağıdır da! Bazı durumlarda bir kişi başkasına vurduğu takdirde, Tora'nın bu konudaki yasağını çiğnediği için *bet dinde* de cezalandırılabilir.

Kim Kimdir?

Babil'deki Altıncı Nesil Amoraim

Vefatı

Rav Aşe, Rav Hisda'nın damadı olan Rami bar Hama'nın (ve başka bir versiyona göre Rami bar Aba'nın) damadıydı. İki oğlu ve bir kızı olmuştur. İlk oğlunun adı Tavyumi'dir ve aynı zamanda "Mar bar Rav Aşe" diye de anılır. Kendisi, Rav Una'nın oğlu Rav Nahman'ın vefatı sonrasında Mata Mahsiya'daki *yeşivan*ın başına geçmiştir. İkinci oğlu da Rav Suma'ydı. Babası Rav Aşe ona Tora öğretmişti, ama Rav Suma henüz babası hayattayken yaşama veda etmiştir.

Rav Aşe uzun bir ömür sürmüş ve yaklaşık 90 yaşına kadar yaşamıştır. Anlatıldığına göre, vefatından otuz gün

önce ölüm meleği pazaryerinde ona gelip ölüm vaktinin geldiğini bildirmiştir. Rav Aşe bunun üzerine acele ederek bu otuz gün zarfında öğrenimini tekrarlamış ve bu şekilde "Buraya [yani hakikat dünyasına] elinde öğrenimiyle gelene ne mutlu" öğretisini gerçekleştirmeye nail olmak istemiştir. Vefat ettiğinde ardında çok sayıda arkadaşını, tanınmış ve ünlü öğrencilerini ve başında bulunduğu *yeşivada* 56 yıl boyunca öğrenim görmüş olup toplu halde "*be Rav Aşe*" (Rav Aşe'nin *yeşivası*) veya "*Rabanan deRav Aşe*" (Rav Aşe'nin hahamları) diye anılan çok sayıda öğrencisini bırakmıştır.

Rav
Aşe

Orkestra Çaldı ve Büyük Ateş Yandı

Yaprak

33

Daniyel kitabında, Babil İmparatoru Nevuhadnetsar'ın altından devasa bir heykel diktiği anlatılmaktadır. Bu heykeli yapmayı tamamladıklarında, imparator büyük bir ziyafet düzenlemiş, tüm ülkelerden saygın insanları toplamış ve orkestra müzik çalmaya başladığı zaman herkesin bu heykele eğilmesini emretmişti. Heykelin önünde eğilmeyen kişi büyük bir ateşin içine atılacaktı!

Bazı insanlar, Hananya, Mişael ve Azarya'nın heykele eğilmediğini imparatora ispiyonladılar. İmparator bu üç Yahudi liderin huzuruna getirilmelerini emretti, ama onlar tavırlarına devam ederek heykelin önünde eğilmeyi reddettiler. O zaman kötü yürekli Nevuhadnetsar ateşin harlanmasını ve onların ateşe atılmasını emretti. Ateş o kadar sıcaktı ki, onları ateşin içine doğru götüren adamların kendileri yandı! Ama Kutsal ve Mübarek Tanrı, Hananya, Mişael ve Azarya için bir mucize gerçekleştirdi ve onlar zarar görmeden kurtuldular!

Tosafot yazarları, Nevuhadnetsar'ın yaptırdığı heykelin putperestlik amacını taşımadığını söylemektedir. Bu nedenle Hananya, Mişael ve Azarya'nın bu heykelin önünde eğilmelerinde bir sakınca yoktu, ama onlar Tanrı'nın İsmi'ni kutsal kılıp ona eğilmemeyi seçmişlerdi. Neden? Çünkü kötü yürekli Nevuhadnetsar bu heykeli kendi şerefini arttırma amacıyla yaptırmıştı. Ve Hananya, Mişael ve Azarya da heykele eğilmekten kaçınarak, Kutsal ve Mübarek Tanrı'yı önemsemeyen kötü yürekli imparatoru onurlandırmadıklarını göstermişlerdir.

Lehte Yargılamak (devam)

Büyük bir hüsrarla, işçi birkaç eşyasını topladı ve Galil'e kadar olan uzun yolculuğuna çıktı. Tüm bu çalışması karşılığında tek kuruş bile alamamıştı.

Yom Akipurim geçti, Sukot bayramı da neşeyle kutlandı. Ve işte, Galil'deki evine ulaşmış olan adamcağız, uzaklardan yaklaşan bir kervan gördü. Kervan her şeyin en kalitelisiyle yüklü üç eşekten

oluşmaktaydı. Eşeklerden birinin sırtında yiyecek vardı. İkincisi tatlılar taşıyordu ve üçüncü eşek de çeşitli ev eşyaları ve armağanlarla yüklüydü. Ve tüm bunların ardında kim vardı? Güneydeki ev sahibi!

Galil'li adam eski patronunu sevinçle karşıladı, onu evine aldı ve elinden gelen en iyi şekilde ağırladı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
129'da

Kim Yemekten Yiyebilir ve Ne Zamandan İtibaren?

Yaprak Bu yaprakta bir kişinin Şabat günü *Bişul* (yemek pişirme) yasağını *bemezid* (kasıtlı olarak) ihlal etmesi ele alınmaktadır. Acaba bilinçli olarak Şabat günü pişirilmiş bir yemeği yemek serbest midir?

34

Örneğin, diyelim ki kutsal Şabat günü misafir bekleyen bir kişi, ateş yakıp, üzerine koyduğu tencerede yemek pişirerek Şabat'ı ihlal etti. Daha sonra aklından *teşuva* düşünceleri geçti ve yaptığı şeyden büyük bir pişmanlık duydu. İşlediği ağır kabahatten dolayı gözyaşı dökerken kapı çalındı ve misafirler geldi. Şimdi ev sahibi, Şabat günü pişirmiş olduğu yemeği misafirlerine ikram edip edemeyeceğini bilmiyor. Kural nedir?

Rabi Yeuda, o Şabat günü bu yemeği herhangi bir kişinin yemesinin yasak olduğu görüşündedir. Çünkü Şabat ihlal edilerek pişirilmiş bir yiyeceği o Şabat günü yemek de yasaktır. Ama Şabat bittikten sonra bu kişi bu yemeği, yemeleri için başkalarına verebilir.

Dikkat edin! Böyle bir yemeği Şabat çıkışından sonra yalnızca başka kişiler yiyebilir. Ama yasağı çiğneyen kişinin bu yemeği yemesi tamamen yasaktır! Çünkü Hahamlarımız bu kişiyi, Şabat'ı ihlal ettiği için cezalandırmışlardır.

“Peruta” Ne Kadardır?

Yaprak Kutsal Tora'da, para ödemesi hakkında çok sayıda *alaha* ve kural vardır. Örneğin, daha önce de gördüğümüz gibi, para veya parasal değere sahip bir şey, evlilik işleminde kullanılabilir (bkz. sayfa 31). Başka bir örnek: Bir başkasına maddi zarar vermiş bir kişi ona bu zararın bedelini ödemekle yükümlüdür.

35

Dine Mamonot (parasal kanunlar) çerçevesinde söylenen her *alaha*, en azından bir “*peruta*” kadar değere sahip olan bedelleri konu eder. Örneğin evliliği simgelemek üzere geline bir *perutadan* daha az değere sahip bir şey veren bir damat, gelinle evlenmiş olmaz. Arkadaşına bir *perutadan* daha az zarar vermiş bir kişi ona bu zararı ödemekle yükümlü değildir.

Nedir *peruta*?

Peruta, Mişna ve Talmud Hahamları döneminde yaygın olan en küçük madeni para birimiydi.

Perutanın değeri nedir?

Peruta, bir gram gümüşün kırkta birine eşittir. Başka bir deyişle bir gram gümüş, kırk *perutaya* eşittir. Böylece, eğer *perutanın* değerini öğrenmek istiyorsanız bir gram gümüşün fiyatını öğrenin. Ve eğer, örneğin, bir gram gümüş 40 *şekel* ise, *peruta* da 1 *şekle* eşit olacaktır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amora'im

Hayatından Kesitler

Rabi Aha Erets-Yisrael'in merkezi kesiminde yer alan Lod kentinde doğmuş, ama daha sonraları kuzeydeki Kesarya'ya sürülmüştür. Rabi Yose bar Hanina'nın Kesarya'daki “*Hahme Bet Kesari*” (Kesarya yeşivası Hahamları) adıyla bilinen önemli yeşivasında ondan Tora öğrenmiştir.

Talmud Yerusalmi'de (*Baba Batra* 8:1), Rabi Aha'nın – tıpkı özellikle parasal kanunlarda (*Dine Mamonot*), kanunun derinliklerine inerek *alahayı* kusursuz bir şekilde belirleyen bir uzman olarak

ünlenmiş olan hocası Rabi Hiya bar Hanina gibi – parasal davalarda yargıç olarak görev yaptığı anlatılmaktadır.

Ayrıca Rabi Tanhum bar Hiya'dan da Tora almış ve ondan özellikle, Tora'nın pasuklarını *deraşa* ve *agada* (Tora'nın kanuni olmayan öğretileri) yönünden açıklamayı öğrenmiştir. Bunların yanında Rabi Aha, Rabi Abau, Rabi Oşaya ve Rabi Zera gibi neslin en büyük Hahamlarının isimleriyle *alahalar* aktarmıştır.

**Rabi
Aha**

Teruma Mitsvası Ne Zaman Yürürlüktedir?

Yaprak

36

Terumot U-Maaserot mitsvaları hakkında daha önce birçok kez bilgi almıştık. Kısaca hatırlayalım. Erets-Yisrael’de yetiştirdiği ürünleri olan bir kişi, bundan Koenler için *teruma* ve Leviler için *maaser rişon* adı verilen payları ayırmalıdır. Bunların ardından, içinde bulunduğu yıla göre, *maaser şeni* veya *ma’şar ani* adı verilen bir pay daha ayrılır (bkz. II. Kitap, sayfa 146).

Bu yaprakta, Tora’nın Erets-Yisrael’de *teruma* ve *maaser* ayırma yönündeki *mitsvalarının* yalnızca, tüm Yisrael halkının Erets-Yisrael’de bulunduğu dönemlerde geçerli olduğunu öğreniyoruz. Zira pasukta, *teruma* ve *maaser* paylarını ayırma *mitsvasının* “Ülkeye **geldiğiniz zaman**” yürürlüğe gireceği söylenmektedir. Bene-Yisrael Mısır’dan çıktıktan sonra Erets-Yisrael’e ilk geldiğinde tüm halk Erets-Yisrael’e girmişti. Ama Ezra A-Sofer’in döneminde Babil’den geriye Yahudilerin sadece bir kısmı dönmüştü. Bu nedenle bu *mitsvalar* Tora’nın bir emri olarak yürürlükte değildi.

Buna rağmen, günümüzde de herkesin *teruma* ve *maaser* paylarını ayırmakta olduğunu biliyoruz. Bu neden yapılmaktadır?

Çünkü kutsal Hahamlarımız, Tora’ya göre bu *mitsvalardan* muaf olsak bile, Erets-Yisrael’de tüm zamanlarda *teruma* ve *maaser* paylarını ayırmayı kanunlaştırmışlardır.

Rambam’ın yazdığı üzere, A-Şem’in yardımıyla, Maşiah geleceği zaman (hızla ve günümüzde olsun), tüm halk Erets-Yisrael’de yaşayacaktır ve bu sayede *teruma* ve *maaser mitsvalarını* doğrudan Tora’nın birer emri olarak yerine getirmeye nail olacağız.

İki Durum Arasındaki Fark Ne?

Yaprak

37

Yaprak 31’de “*kim le bederaba mine*” kuralını öğrenmiştik. Bu kurala göre, *bet din*, bir kişiye aynı eylem nedeniyle iki ceza birden vermez. Şimdi bu kuralla ilgili olarak *Gemara*’da yazılı olan bazı ilginç sözleri öğreneceğiz.

Bilindiği gibi günümüzde *Sanedrin* olmadığı için bedensel cezalar (idam veya kırbaç) uygulanmamaktadır. Ama teorik olarak düşünelim. Diyelim ki önümüzde iki adam var. Birisi aynı eylemden dolayı hem para ödemekle hem de idamla cezalandırmayı hak ediyor, diğeri ise aynı eylemden dolayı hem para ödemekle hem de kırbaçla cezalandırılmayı hak ediyor. Acaba bu iki durum arasında fark var mıdır?

Dikkat edin! Bir yandan şöyle diyebiliriz: Bir kişiye aynı eylemden dolayı iki ceza birden vermeme kuralı belki de sadece idam cezası için geçerlidir. Ne de olsa idam çok ağır ve ender bir ceza olduğu için, ikinci bir ceza verilmemektedir. Buna karşılık kırbaç cezası idam kadar ağır olmadığından belki para ve idam cezaları beraber verilebilir?

Diğer yandan tersini de söyleyebiliriz: Cezası idam olan bir günah işleyen kişi çok ağır bir kabahatten sorumludur ve bu nedenle belki de ona iki ceza birden vermek yerinde olacaktır! Buna karşılık, cezası kırbaç olan daha hafif günah işlemiş bir kişiye belki tek bir ceza yeterlidir?

Gemara bu ikileme düşmememiz için Tora’nın her iki durum için de ayrı birer pasuk yazdığını söylemektedir. Buna göre her iki durumda da yalnızca tek bir ceza verilir.

Lehte Yargılamak (devam)

Misafir, cebinden para dolu bir kese çıkardı ve sadık işçisine hak ettiği tüm ücreti ödedi.

“Senden bir ricam var” dedi işveren. “Lütfen bana açıkla. Sana ücretini ödeyecek param olmadığını söylediğimde ne düşündün?”

“Mutlaka karşınıza iyi bir iş anlaşması çıktığını ve tüm paranızı bu anlaşma için

harcamış olduğunuzu düşündüm” dedi adam.

“Peki, sana hayvan ve toprak bile veremeyeceğimi söylediğim zaman ne düşündün?” diye devam etti işveren.

“Bunları herhalde başkalarına kiralamış olduğunuzu düşündüm” diye cevap verdi adam basitçe.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
131’de

“Hov” ve “Kenas” Nasıl Ayırt Edilir?

Yaprak 38 Bu yaprakta, yaprak 29’da öğrendiğimiz konu hakkında bazı yeni ayrıntılar öğreneceğiz. Yaprak 29’da “hov” (borç) ve “kenas” (para cezası) arasındaki farkı öğrenmiştik. Şimdi, Tora’nın ödemeyi emrettiği ödemelerden hangisinin *hov*, hangisinin *kenas* olduğuna dair ayrımı nasıl yapacağımızı göreceğiz.

Bu konuda birkaç kural vardır:

Kural 1: Verilen zararın bedelinden daha yüksek bir ödeme söz konusuysa, bu *kenas* sınıfına girer. Örneğin hırsızlık yapmış bir kişi, *bet din* tarafından iki kat ödeme yapmakla cezalandırılır. Eğer 100 *şekel* çaldıysa, 200 *şekel* ödemekle yükümlüdür. Bu durumda, verilen zararın bedeli olan 100 *şekel*, hırsızın mağdura iade etmekle yükümlü olduğu “hov” iken, eklenen ikinci 100 *şekel* ise “kenas”tır, zira bu parayı mağdurdan almış değildir ve sadece Tora’nın verdiği bir ceza olarak ödemektedir.

Kural 2: Tora’nın en baştan tespit ettiği bir ceza *kenas*tır. Örneğin Tora, eğer bir Yahudi’ye ait bir boğa bir *Eved Kenaani*’yi öldürdüyse, boğanın sahibinin kölenin sahibine sabit bir tutar olarak otuz *şekel* ödemekle yükümlü olduğunu söylemektedir. Her kölenin değerinin farklı olduğu açıktır; ve Tora buna rağmen tüm köleler için sabit bir bedel belirlediğine göre, bu ödeme *hov* değil, *kenas* sınıfındadır.

Amora Abaye

Yaprak 39 Bu yaprakta, Abaye’nin, kendi annesinden aktardığı birkaç söze yer verilmektedir. Talmud’da bazı yerlerde Abaye, “Annem bana şöyle demişti” diyerek, annesinin sözlerini aktarır.

Gerçek şu ki, Abaye’nin öz annesi onu doğurduğu sırada ölmüştü ve dolayısıyla Abaye annesini hiç tanımamıştı. Amcası Raba bar Nahmani, Abaye’yi alıp evlat edinmiş ve onu kendi oğlu gibi yetiştirmişti. Abaye de amcasının eşini, yani kendisini evlat edilen yengesini “anne” diye çağırırdı.

Abaye sadece annesini değil, babasını da tanımamıştı, çünkü babası o doğmadan önce ölmüştü. Ona “Abaye” isminin verilmesinin sebebi de buydu. Bu isim, Oşea kitabında yer alan “*Aşer Beha Yeruham Yatom*” (ki Seninle merhamet görür yetim) sözlerinin baş harflerinden oluşturulmuştur.

Talmud’da Abaye’nin “Nahmani” adıyla anıldığı bazı yerler vardır.

Neden?

Raşi’nin açıklamasına göre, Abaye’yi büyüten amcası Raba, Abaye’yi çok severdi ve ona kendi babasının adıyla “Nahmani” diye hitap ederdi.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Üçüncü Nesil Amoraim

Öğretileri

Adı Talmud Yerusalmi’nin birçok yerinde geçmektedir. Ama Talmud Bavli’de de onun adıyla aktarılan bazı *alahalar* vardır.

Ünlü sözlerinden birinde, *Şehina*’nın, (Tanrı’nın Kutsal Mevcudiyeti) Bet-Amikdaş’ın batı duvarındaki yerinden asla kımıldamadığını söylemiştir (*Midraş Tanhuma*, Şemot 10).

Deraşalarından bazılarında yabancı

inançların saçma dünya görüşlerini sertçe eleştirmiştir.

Rabi Yona ve Rabi Yose gibi dördüncü *Amoraim* neslinin büyükleri Tora’yı ondan almışlar ve onun adıyla *alahalar* aktarmışlardır. Bu büyük Hahamlar Rabi Aha’yı “*Ner Yisrael*” (Yisrael’in kandili) diye anarlardı. Rabi Aha öldüğü gün, gökyüzü gün ortasında kararmış ve yıldızlar görünmüştür.

Rabi Aha

Utanç Nasıl Ölçülür?

Yaprak

40

Daha önce gördüğümüz gibi bir başkasını yaralayan veya bereleyen kişi ona bazı tazminatlar ödemekle yükümlüdür. Bunlar arasında, o kişiyi utandırmış olmasının bedeli olarak “*Boşet*” (utanç) adı verilen tazminat türü de vardır.

Utancın büyüklüğü nasıl ölçülebilir? Ne kadar tazminat ödemek gerekecektir?

Bu yapraktaki *mişna*, bunu ölçmek için, utandıran ve utandırılan kişilerin kim olduklarına bakıldığını söylemektedir. Örneğin eğer sıradan bir kişi çok saygın birini utandırdıysa, ona yüksek miktarda tazminat ödemesi gerekecektir. Buna karşılık eğer çok saygın biri çok saygın birini utandırırsa daha az tazminat öder. Neden? Çünkü sıradan bir kişinin sebep olduğu utanç, saygın birinin sebep olduğu utançtan daha büyüktür.

Utandırılan kişinin kim olduğunu da belirlemek gerekir. Eğer çok saygın biriye, nispeten daha yüksek bir tazminata hak kazanacaktır, çünkü kişi ne kadar saygın olursa, duyacağı utanç da o kadar yüksek olur. Ama eğer saygın değil, sıradan biriye, utanç düzeyi daha düşüktür ve bu nedenle kendisine daha düşük bir tazminat ödenecektir.

Bu kural “*Akol left amvayeş veamitbayeş*” (hepsi utanana ve utandırılana göredir) sözleriyle bilinir. Başka bir deyişle *bet din*, tazminat tutarını, utandıran kişinin statüsüyle utandırılan kişinin statüsüne göre belirler.

“Niduy” Nedir?

Yaprak

41

Tora, *bet dinlere*, Yisrael halkına göz kulak olarak, onların Tora ve *mitsvaların* yolunda gitmelerini temin etme görevi vermiştir. *Bet dinin* caydırıcı amaçla verebileceği cezalardan biri de “*niduy*”dur.

Nedir *niduy*? *Bet din*, gerekli durumlarda bir kişiyi “dışlanmış” ilan eder. Bu ilanda bulunduğu andan itibaren bu kişiye dört *amadan* (yaklaşık 2 metre) daha yakın oturmak, onu *minyana* (cemaat halinde dua etmek için gereken on yetişkin erkek) katmak, *Birkat Amazon*’da onunla birlikte *zimun* yapmak (bkz. sayfa 108) yasaktır ve bunlar gibi çeşitli başka *alahalar* da vardır.

Niduy cezasına çarptırılan kişinin kendisi de sanki bir *avel* (yas tutan bir kişi) gibi davranmakla yükümlüdür. Örneğin tıraş olamaz ve giysilerini yıkayamaz.

Bu yaprakta, evinde insanlara zarar verebilecek hayvanlar besleyen bir kişinin, bu zararlı hayvanları öldürene kadar *bet din* tarafından *niduy* cezasına çarptırılmayı hak ettiği belirtilmektedir.

Evde sadece zararlı hayvanları değil, zarar verebilecek eşyaları bulundurmamak da yasaktır. Örneğin insanların tırmandıkları zaman yere düşmelerine ve kemiklerinin kırılmasına yol açacak, sağlam olmayan bir merdiven bulundurulmamalıdır.

Lehte Yargılamak (devam)

İşverenin soruları henüz sona ermiş değildi. “Sana meyve bile vermeyi reddettiğim zaman aklından ne gibi düşünceler geçti?” diye sordu.

“Meyvelerden gereken *maaser* paylarının ayrılmamış olduğu sonucuna vardım” dedi adam.

“Peki, evden birkaç parça eşya vermem yönündeki mütevazı rıcanı bile geri çevirdiğim zaman bana karşı ne gibi

şüphelerin uyandı?”

“Bu noktada artık işin içinde başka meselelerin olduğunu anladım. Mutlaka bir *nederde* (vaat) bulunarak mallarınızı Bet-Amikdaş’a bağışlamış olmalısınız diye düşündüm” diye cevap verdi sadık işçi asilce.

“Beni olumlu bir bakışla yargıladığın için mübarek ol!” diye seslendi ona işveren heyecan ve takdirle.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
133'te

**MASEHET KETUBOT
PEREK 4:
NAARA ŞENİTPATETA**

Pumbedita Yeşivası

Yaprak 42 Talmud dönemindeki ünlü ve büyük yeşivalardan biri de Babil ülkesinde, Pumbedita şehrinde bulunan yeşivaydı. Bu yeşivada kimler roş yeşivaydı biliyor musunuz? Kutsal *Amoralar* Raba ve Rav Yosef! Raba yirmi iki yıl boyunca roş yeşiva görevini yürütmüş, onun vefatından sonra yeşivanın başına Rav Yosef getirilmiştir. Bu yaprakta *Gemara* çok önemli dersler içeren ve Tora öğrenen insanlara Göklerden yardım edildiğini gösteren oldukça ilginç bir olaya yer vermektedir. *Gemara*, Raba'nın roş yeşiva olarak görev yaptığı yirmi iki yıl boyunca, yeşivadaki öğrencilerin aklını meşgul eden ve bir türlü cevap bulamadıkları zor bir soru olduğunu anlatmaktadır. Bir düşünün! Yeşivada en büyük *talmid hahamlar* oturuyor, üstelik başlarında da Raba var – ama soruya bir türlü cevap bulamıyorlar! Rav Yosef'in roş yeşiva olarak atandığı günde Göklerden ona özel bir yardım gönderildi ve Rav Yosef bu ünlü soruyu çözüme kavuşturabildi. Neden? Raşi'nin açıklamasına göre, Göklerde, öğrencilerin Rav Yosef'e saygı göstermelerini ve ondan Tora öğrenmeyi arzulamaları istenmiş ve bu nedenle öğrenciler arasında onu saygın kılmak için ona yardım edilmiştir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Gençliğinde Erets-Yisrael'in güney kesiminde yaşadı. Ama daha sonraları Galil'e geçerek Teverya'daki ünlü yeşivaya girdi. Orada Rabi Yose'nin yanında Tora öğrendi ve neslin liderlerinden, Erets-Yisrael'deki *Amoraların* ilki ve Teverya'daki yeşivanın ilk başkanı olan *Amora* Rabi Yohanan'ın öğretilerini bizzat kendisinden öğrendi.

Birinci nesildeki *Amoraların* ilklerinden, Lod şehrinde oturan Rabi Yeoşua ben Levi'nin adıyla öğrenmiş olduğu *alahaları*, Galil'e geldiği zaman orada aktarmıştır.

Talmud Bavli'nin birçok yerinde “Rabi

Aha bar Hanina güneyden geldiği zaman elinde bir *barayta* getirdi” sözleriyle çeşitli *baraytalar* aktarılır. (*Mişna* dönemine ait olup *Mişna*'ya dâhil edilmemiş olan öğretilere “*barayta*” adı verilir.)

Erets-Yisrael'de yaşamış olmasına rağmen, Babil'e de indiği ve gerek kendi sözlerini gerekse de Erets-Yisrael'in öğretilerini orada da bolca aktardığı tahmin edilmektedir, zira çoğu sözüne Talmud Bavli'de yer verilmiştir. Dayısı, *Amora* Rabi Şemuel ben Nahum'dur. Başka bir kaynağa göre ise Rabi Şemuel ben Nahum, anne tarafından büyükbabasıydı.

**Rabi Aha
bar Hanina**

Buluntu Kime Ait?

Yaprak

43

Bu yaprakta, üzerinde tanımlayıcı bir işaret olmayan kayıp bir malı bulan küçük bir kızın bunu babasına getirmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu *alahayı* Hahamlarımız öngörmüşlerdir. Neden? Çünkü bir baba, kızını geçindirmekle yükümlüdür ve eğer kızı bir şey bulup bunu kendisine saklarsa, baba “Ben onu geçindirmek için bu kadar ağır çalışırken, o bulduğu şeyi bana getirmiyor” diye kızına karşı öfkelenebilir. Bu nedenle Hahamlarımız kızın, bulduğu şeyleri babasına getirmesini öngörmüşlerdir.

Bu yaprakta *eved İvri*, yani Yahudi bir köle konusuna da değinilmektedir.

Bir Yahudi hırsızlık yaptıysa ve bunu geri ödeyecek parası yoksa, *bet din* onu başka bir Yahudi’ye satar ve hırsız, bu Yahudi’nin kölesi haline gelir. Böyle birine “*eved İvri*” (İbrani köle) adı verilir. *Eved ivri* olmak sadece hırsızlara mahsus bir şey değildir. Bir Yahudi isterse kendisini başka bir Yahudi’ye satıp ona kölelik edebilir.

Bir *eved İvri*’nin efendisi onun tüm ihtiyaçlarını gidermek, ona yiyecek, içecek vermek ve uyuyacak yer sağlamakla yükümlüdür. Efendi, kölesine, kendi yediği yiyeceklerin aynısını vermelidir ve bazen köle, efendisinden bile daha uygun şartlarda yaşar. Örneğin, eğer evde sadece tek bir yastık varsa, efendi bunu kölesine vermeli ve kendisi yastıksız uyumalıdır!

Lehte Yargılamak (devam)

“Gerçekten de, Tora ile meşgul olmayan oğlumun, mallarımı miras almaması için tüm paramı ve mallarımı Bet-Amikdaş’a bağışlamıştım. Ama şimdi Hahamlara gidip nederimin

bağlayıcılığını çözdürdüm ve işte, paran önünde. Ve sen beni nasıl olumlu bir bakışla yargıladıysan seni de Göklerden sadece lehinde olacak şekilde yargılasınlar!” (Şabat 127b).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Satılık Tarla

Yaprak

44

Bir zamanlar Şimon ve Yeuda adında, aynı köyde yaşayan iki adam vardı. İkisinin de birer tarlası vardı ve birbirine tamamen bitişik olan tarlaları sadece aralarındaki bir çit ayırmaktaydı.

Günlerden bir gün Şimon, Yeuda'nın tarlasına büyük bir tabela konduğunu gördü: "Bu tarla yüz bin *şekle* satılıktır." Şimon, komşusu Yeuda'ya gelerek ricada bulundu: "Tarlanı ben satın almak istiyorum. İki tarla arasındaki çiti kaldıracam ve böylece tek bir büyük tarlam olacak." Ama Yeuda ona "Ben tarlamı başka birine satmayı tercih ediyorum" dedi.

Şimon şehrin hahamına başvurarak durumu ona anlattı ve haham da Yeuda'yı çağırarak, "Tarlanı başka birine değil, komşun Şimon'a satmak zorundasın" dedi.

"Neden?" diye sordu Yeuda şaşkınlıkla ve haham açıkladı: "Kutsal Tora'mız bize '*Doğru ve iyi olanı yapmalısın*' (Devarim 6:18) diye emrediyor. Hahamlarımız bu pasuktan, insanın akranlarına karşı iyi bir davranış içinde olması gerektiğini öğrenmişlerdir. Bu nedenle *Gemara* da, seninki gibi bir durumda, tarlanı başka birine değil, komşun Şimon'a satman gerektiğini söylüyor. Çünkü Şimon senin tarlanı satın alınca daha büyük bir tarlaya sahip olduğu için bundan kazançlı çıkacak ve sen de herhangi bir kayba uğramayacaksın; ne de olsa tarlayı satmayı zaten istiyordun."

Yeuda bu sözleri duyunca "Kutsal Tora'mız böyle emrediyorsa, o zaman tabii ki tarlamı Şimon'a satacağım" dedi.

"Baraytot" Nedir?

Yaprak

45

Gemara birçok yerde, "*barayta*"lar getirerek, çeşitli *Tannaların alaha* ve görüşlerini aktarmaktadır. Bu kitaplarımızda da birçok yerde *baraytalardan* bahsetmiştik.

Nedir *barayta*?

Rabi Yeuda A-Nasi *mişnaları* derleyip *Mişna* adlı büyük eserini oluşturmadan önce, *bet midraşlarda* öğrenilip tekrarlanan binlerce *mişna* vardı. Rabi Yeuda A-Nasi ve neslinin tüm Hahamları bunların içinden yaklaşık beş bin *mişnay*ı ayıklamış ve bunları *Şişa Sidre Mişna* (veya kısaca *Şas*; yani *Mişna*'nın Altı Faslı) içinde toplamışlardır. *Şişa Sidre Mişna*'nın içine girmeyip "dışarıda" kalan *mişnalar* ise Aramca "dış" anlamına gelen "*bar*" sözcüğünden türemiş olan "*barayta*" [ve çoğul olarak *baraytot*] terimiyle adlandırılmıştır. *Baraytalar* da genel olarak *Mişna* içindeki *mişnalarla* aynı düzeyde sayılır; ama eğer bir *mişna* ile bir *barayta* arasında çelişki varsa, *mişnada* söylenen önceliklidir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

Rabi Hanina Erets-Yisrael'de otururdu ve Tora'yı, Teverya'daki ünlü *yeşivasında* Rabi Yohanan'dan öğrenmiş, orada Rabi Yohanan'ın, Rabi Yitshak Nafha, Rabi Ami ve Rabi Abau gibi en büyük öğrencileriyle birlikte öğrenim görmüştür.

Ayrıca Rabi Hanina, Rabi Şemuel bar Nahmani'nin de öğrencisi olarak kabul edilir, zira *agada* öğretilerindeki (kanuni olmayan öğretiler) yöntemlerini ondan

öğrenmiştir.

Erets-Yisrael'de neslin en büyük Hahamlarından biri olarak kabul edilir. Neslinin Hahamlarından birçoğu onun açıklamış olduğu sözler üzerinde teatide bulunurdu. Hatta Babil'de yaşayan Rav Yosef ve babası gibi Diaspora büyükleri de ona sorular gönderir ve kararını bildirmesini isterlerdi.

Rabi Hanina
bar Papa
(Pape)

Mişna'nın dışında kalan bu *baraytalar*ın bazıları Rabi Hiya ve Rabi Oşaya tarafından derlenmiştir ve *Gemara*, *Masehet Hulin*'de, yalnızca bu *baraytalar*ın yetkin sayıldığını ve yalnızca bunların orijinalliğine güvenilebileceğini, çünkü Rabi Hiya ve Rabi Oşaya'nın *baraytaları* çok büyük bir titizlikle incelediklerini ve onlarda kullanılan ifadeleri nesiller boyunca aktarıla geldikleri şekilde harfiyen koruyarak kendilerinden hiçbir şey eklemediklerini vurgulamaktadır.

Bu yaprakta *Gemara*, Rav Şela tarafından söylenen bir *baraytay*ı aktarmakta ve Rabi Yohanan'ın, bu *baraytanın* sözleri kesin doğrulukta olmadığı için, ondaki ifadeyi düzelttiğini belirtmektedir.

Bet-Amikdaş'a Yönelik İki Tür Taahhüt

Yaprak

46

Bet-Amikdaş var olduğu zaman bir kişi Bet-Amikdaş'a çeşitli harcamalar için para bağışında bulunabilir.

Şimdi kişinin para bağışında bulunmak üzere üstlenebildiği iki tür taahhüdü öğreneceğiz.

“Damay Alay”: Eğer bir kişi *“damay alay”* (bedelimi [Bet-Amikdaş'a ödemeyi] üstleniyorum) derse, bu, *“Bedenimin parasal karşılığını Bet-Amikdaş'a ödemeyi üstleniyorum”* anlamına gelir. Böyle bir durumda bu kişi bir köle olsaydı fiyatının ne kadar olacağı hesaplanır ve bu kişinin tespit edilen tutarı Bet-Amikdaş'a ödemesi gerekir.

“Erki Alay”: Ama kutsal Tora'mıza göre, eğer bir kişi *“erki alay”* (değerimi [Bet-Amikdaş'a ödemeyi] üstleniyorum) derse, bu farklı bir şeydir. Behukotay *peraşasında* kişinin yaşına ve cinsiyetine göre değişen belli değerler listelenmektedir. Bunlar doğrudan Tora'nın belirlediği değerlerdir ve vaatte bulunan kişinin gerçekte ne değerde olduğuyla bir ilgisi yoktur. Örneğin yirmi ile altmış yaşları arasındaki bir erkek *“erki alay”* dediği takdirde, sağlıklı olup olmadığından bağımsız olarak Bet-Amikdaş'a sabit bir tutar olarak elli *şekel* gümüş getirmekle yükümlüdür. Behukotay *peraşasındaki* bu bölüme *“Paraşat Arahin”* (değerler bölümü) adı verilir.

Sefer A-Hinuh'ta insanın, verdiği sözleri yerine getirme konusunda son derece titiz olması gerektiği belirtilmektedir, zira insan, diğer canlılardan konuşma kabiliyeti nedeniyle üstündür ve bu nedenle ağzından çıkardığı her şeye dikkat etmelidir.

“Nihse Melog” Nedir?

Yaprak

47

Şimdi *“nihse melog”* hakkında bilgi alacağız. Öncelikle bu terimle neyin kastedildiğini öğrenelim, ardından sözcüklerin anlamını açıklayalım.

Bir erkek ve kadın evlendikleri zaman her biri yanında belli başlı mallar getirir. Örneğin bazen kadının kendisine ait bir toprağı olabilir. Kocasıyla evlendikten sonra bile toprak üzerindeki iyeliğı değişikliğe uğramaz. Ama Hahamlarımız, kadının kocasının, bu toprağın getirdiğı kazançlardan yararlanmasını öngörmüşlerdir. Örneğin koca, bu toprağı kiralayıp kira parasını alabilir veya bu toprağı çalıştırıp üzerinde kendisine ait ürünler yetiştirebilir. Buna karşılık Hahamlarımız, eğer kadın kaçırlır veya tutsak düşerse, kocayı onu kurtarmak üzere gereken fidyeyi ödemekle yükümlü kılmışlardır.

Şimdi *“nihse melog”* sözcüklerinin anlamına geçelim.

“Melog”, *“koparmak”* anlamına gelen Aramca bir sözcüktür. Örneğin bir hayvanın başından kıl koparma eylemine *“meligat a-roş”* adı verilir. *“Nehes”* sözcüğü ise *“mal”* anlamındadır. Böylece, *“nihse melog”* terimi, kadına ait olan, ama getirileri kadından *“kopartılıp”* alınan ve kocasına ait kılınan bir toprağı belirtir.

Bet Din'in Tsedaka Tahsilatı

Yaprak 48 Bu yaprakta, bir şehrin sakinlerinin yükümlü kılındığı borçların, şehirde oturan herkesi bağladığı öğrenilmektedir. Ve eğer, örneğin *bet din*, şehir sakinlerinin zor durumda olan bir hemşerilerine yardım etmesi ve ona *tsedaka* vermesi gerektiğine hükmettiyse, o şehirde oturan herkes o hemşerilerine *tsedaka* vermekle yükümlüdür.

Gemara ilginç bir durumu ele almaktadır.

Diyelim ki, şehir sakinlerinden biri akıl sağlığını kaybetti. Acaba *bet din* ondan da *tsedaka* parası alır mı? Ne de olsa bu kişi ne yaptığını bilmemektedir ve belki de ondan para almak mümkün değildir?!

Gemara, böyle bir durumda da *bet din*in bu kişiye ait mallardan *tsedaka* tahsil ettiğini söylemektedir.

Neden? Çünkü bu kişinin, şayet akıl sağlığı yerinde olsaydı, *tsedaka mitsvasına* iştirak etmekten memnun olacağı varsayılır. Ne de olsa, *tsedaka* çok büyük ve önemli bir *mitsva*dır. Bu nedenle bu kişi de bu *mitsva*yaya ortak edilerek kendisine liyakat kazandırılır (*Şulhan Aruh Hoşen Mişpat* 290).

Büyük Sanedrin'in Göçleri

Yaprak 49 Büyük *Sanedrin*'in oturduğu yer, Bet-Amikdaş'taki "*Lişkat A-Gazit*" adlı salondur. Büyük *Sanedrin* Yisrael halkının bir numaralı *bet din*idir. *Sanedrin*'de en yüksek düzeydeki yetmiş bir yargıç oturur, *alaha* ve Tora kanunları konularında ortaya çıkan soru ve belirsizlikler, çözüme kavuşturulmak üzere Büyük *Sanedrin*'in huzuruna getirilirdi.

II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından kırk yıl önce Büyük *Sanedrin* kendi yerinden sürülmüş ve artık *Lişkat A-Gazit*'te oturmamaya başlamıştır. O zamandan itibaren diğer hiçbir *bet din* de "*dine nefaşot*" adı verilen idam istemli davaları görme yetkisine sahip değildir. Neden? Çünkü Tora, tüm ülkedeki *bet din*lerin idam istemli davalara bakma yetkilerinin ancak Büyük *Sanedrin*'in *Lişkat A-Gazit*'teki asıl yerinde olduğu zamanlarda yürürlükte olduğuna hükmetmiştir.

Bet-Amikdaş'ın yıkılışının kırk yıl öncesinden itibaren Büyük *Sanedrin*'in toplanma yeri, *Sanedrin* başkanının yaşadığı şehir olurdu. Bu nedenle, söz konusu kırk yıl boyunca Büyük *Sanedrin* on kez yer değiştirmiştir, zira *Sanedrin* başkanı her değiştiğinde, Büyük *Sanedrin*'in yeri de onun yaşadığı şehre taşınmıştır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Tsadik Kişiliği

Gemara'da Rabi Hanina bar Papa'nın ismi; kutsiyeti, saflığı ve *mitsva* gözetimindeki yüksek düzeyiyle vurgulanır. O kadar ki, Tora'nın *mitsvalarından* herhangi birini, Tanrı korusun, ihlal etmemek için çok büyük fedakârlıklarda bulunurdu.

Neslinin Hahamları da Rabi Hanina bar Papa'nın, en ufak ve en hafif bir ihlalde bulunma olasılığından kaçınma uğruna müthiş bir titizlikle davranmasının karşılığında, zarar verici etkenlerden melekler tarafından korunmaya nail olduğuna tanıklık etmişlerdir.

Büyük gücü ve *tsadik* kişiliği hakkında *Gemara*, ölüm meleşinin bile onu sevdiğini

ve ara sıra onu ziyaret ettiğini söylemektedir (Raşi, *Ketubot* 77b). Dünyadan ayrılma vakti geldiğinde, "Ne mutlu buraya elinde öğrenimiyle gelene!" öğretisini yerine getirmek üzere tüm öğrenimini tekrar gözden geçirebilmek için ölüm meleşinden kendisine otuz gün mühlet tanımasını, otuz gün dolduğunda da kendisine *Gan Eden*'deki yerini göstermesini rica etmiş ve bu ricaları kabul edilmiştir.

Vefat ettiğinde Göklerden bir ateş sütunu inmiş ve naaşıyla halkın arasına girmiştir. Ve *Gemara*'nın vurguladığı üzere, bu yalnızca kendi nesillerinde özel bir yere sahip olan kişiler için meydana gelen bir olaydı.

Rabi Hanina
bar Papa
(Pape)

Uşa'da Koyulan Kanun

Yaprak

50

Önceki yazımızda II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışı öncesindeki dönem boyunca Büyük Sanedrin'in bir yerden diğerine göç ettiğini öğrenmiştik. Bu yerlerden biri de Galil'de bulunan Uşa şehriydi. Büyük Sanedrin'in Uşa'da oturduğu dönemde, kişinin *tsedakaya*, parasının beşte birinden fazlasını vermemesi yönünde bir kanun koyulmuştur.

Açıklayalım... Bilindiği gibi, insan kazancının onda birini *tsedaka* amacıyla vermek üzere ayırmalıdır. Buna "*ma'sar kesafim*" (paradan ayrılan *maaser*; onda bir) adı verilir. Ancak kişi isterse bundan daha fazlasını da verebilir. İşte Uşa'da koydukları kanuna göre kişi daha fazla vermek istiyorsa bile, parasının beşte birinden daha fazlasını vermemelidir. Örneğin bir kişi on bin *şekel* kazandıysa, *tsedaka* için en az bin, en çok da iki bin *şekel* ayırmalıdır. Neden? Çünkü eğer parasının beşte birini verirse, sonunda kendisi de fakirleşip, başkalarının iyiliklerine muhtaç hale gelebilir.

Hafets Hayim, kitabı *Aavat Hesed*'de (perek 20), beşte birden daha fazla verme kuralının yalnızca fakirlere verilen *tsedaka* ile sınırlı olduğunu yazar. Ama eğer amaç Tora öğreniminin desteklenmesiye, beşte birden daha fazlası da verilebilir. Çünkü bir kişi Tora'yı desteklemek için para verdiği zaman, kendisi de Tora öğrenen kişilerin ödülünde pay sahibi olacaktır.

Senedin Sahibi Neyi Kastetti?

Yaprak

51

Şimdi "*ahrayut nehasim*" konusunu öğreneceğiz.

Reuven Şimon'dan borç para almıştır ve ikisi, şahitler huzurunda bir borç senedi (İbranice: *şetar hov*) düzenlemişlerdir. Senede "Ben Reuven, Şimon'dan bin dolar borç aldım" yazılmış ve şahitler senedi imzalamışlardır. Genellikle, bu senede "*ahrayut nehasim*" de ilave edilir. Bu ifade "mülklerin sorumluluğu" anlamına gelir. Başka bir deyişle, Reuven'in mülkleri, onun Şimon'a olan borcunun ödenmesinden sorumlu olacaktır. Örneğin, şayet Reuven'in borcu geri ödeyecek parası yoksa, Şimon, Reuven'e ait gayrimenkullerden bu borca tekabül edecek kadarını kendisine alabilir. Üstelik Reuven bu arada mülklerini başkasına, örneğin Yeuda'ya satmışsa bile, Şimon bu gayrimenkulü Yeuda'nın elinden alabilir! Yeuda'ya giderek "Çok üzgünüm!" der. "Benim bu mülk üzerinde *ahrayut nehasim* ayrıcalığım var ve bu nedenle mülkü bana vermen gerekiyor. Tabii ki Reuven de, senin ona bu mülk için ödemiş olduğun parayı sana geri ödemek zorunda."

Gemara'da şöyle bir durum ele alınmaktadır: Diyelim ki, Reuven ve Şimon bu borç senedine ek olarak "*ahrayut nehasim*" yazmayı unuttular. Acaba Reuven Şimon'a "Bak! Seninle *ahrayut nehasim* yazmadık. Bu nedenle sen de borcunu, benim başkasına satmış olduğum mülklerden tahsil edemezsin" diyebilir mi?

Gemara, bu soru üzerinde *Tannalar* arasında bir görüş ayrılığı olduğunu söylemektedir. Rabi Yeuda'ya göre Reuven'in, borcu aldığı anda kendi mülklerini Şimon'a ipoteklemeye niyetlendiğine şüphe yoktur. Sadece bunu yazıya geçirmeyi unutmuşlardır. Bu nedenle böyle bir durumda da *ahrayut nehasim* vardır. Rabi Meir ise farklı görüştedir ve ona göre böyle bir durumda *ahrayut nehasim* yoktur.

İllel'in Fedakârlığı

İllel her gün yarım *dinar* para kazanırdı. Çok fakirdi ve yarım *dinarlık* bu cüzi yevmiyesini kazanmak için gün boyunca büyük gayretle çalışmaktaydı. Ama sonunda parayı elde ettiğinde dünyanın en mutlu kişisi o olurdu. Çünkü bu parayla kalbinin en büyük dileğini gerçekleştirebiliyordu – *bet midraşt*a Tora öğrenmek!

O günlerde, *bet midraşt*a oturup Tora öğrenmek isteyen herkesin, *bet midraşt*ın kapısındaki görevliye bir miktar para ödemesi gerekiyordu. İçeri girme iznini ancak bu şekilde elde edebiliyorlardı. İllel kazandığı parayla hemen evine koşar, yarısını evin geçimi için ev halkının eline bırakırdı.

**Hahamlarımızdan
MAASELER**

Devamı
141'de

Pidyon Şevuyim

Yaprak Bu yaprakta, *pidyon* **52** *şevuyim* (tutsakların fidyeyle kurtarılması) *mitsvası*yla ilgili bir *alahayı* öğrenmekteyiz.

Bir Yahudi, düşman tarafından esir alınır veya kaçırılırsa onu bu tutsaklıktan kurtarmak büyük bir *mitsva*dır. Bir kişinin elinde *tsedaka* için ayrılmış paralar varsa, bu parayı, diğer her türlü *tsedaka* amacından önce, tutsağı kurtarmak için fidye ödemesine yönlendirmelidir. Elinde tutsakları fidyeyle özgürlüğüne kavuşturma fırsatı olup da bunu yapmakta oyalanan kişi, bir bakıma onu öldürmüş sayılır! Çünkü tutsak ölüm tehlikesi içindedir ve her gecikme anı, onun ölümüne sebep olabilecektir.

Buna rağmen Hahamlarımız, eğer tutsağı ellerinde tutan kişiler tutsak için fahiş bir fidye talep ediyorlarsa, tutsağı kurtarmanın yasak olmasına hükmetmişlerdir! Neden? Çünkü tutsak bu kadar yüksek bir bedel karşılığında kurtarılsa, onu kaçıranlar bunu görüp, daha fazla para kazanmak üzere daha fazla Yahudi'yi kaçırmayı cazip bulacaklardır. Bu nedenle Hahamlarımız bir tutsağın, sadece talep edilen fidye çok yüksek değilse kurtarılmasına hükmetmişlerdir.

Bu bağlamda Rotenburg'lu Maaram (Rabi Meir ben Baruh) ile ilgili hazin olayı aktarmak ilginç olacaktır. Maaram devlet tarafından hapsedilmişti ve serbest bırakılması için Yahudilerden çok yüksek bir bedel talep edilmekteydi. Ama Rotenburg'lu Maaram, Yahudilerin kendisini yüksek bir fidye karşılığında özgürlüğe kavuşturmalarını yasaklamış ve sonunda hapishanede vefat etmiştir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Babil'de doğmuş ve gençken Erets-Yisrael'e çıkarak orada, Rabi Yohanan ve Reş Lakiş'in Teverya'daki ünlü *yeşivalarında* onlardan Tora öğrenmiştir.

Hocalarından, özellikle de Rabi Yohanan'dan duymuş olduğu birçok *alahayı* aktarırdı.

Arkadaşı *Amora* Rabi Zera onu çok takdir eder ve onu "*Bone A-Tora*" (Tora'yı inşa eden) unvanıyla överdi. Bu şekilde, Rabi İlai'nin, verdiği *alaha* kararları ve bunlar için gösterdiği gerekçeler yoluyla, bir anlamda Tora'yı inşa ederek temellerini sağlamlaştırdığını belirtti.

Öğrencileri arasında, Erets-Yisrael'deki dördüncü *Amoraim* neslinin liderleri olan *Amoralar* Rabi Yona ve Rabi Yose de vardır. Ayrıca *Amora* Ravin de onun öğrencisiydi ve Rabi İlai'nin *alaha*

kararlarını Babil'e götürürdü.

Tora'nın uygulanması ve Hahamlarımızın koydukları kanunlar (*takanalar*) uğruna ortaya koyduğu fedakârlık hakkında *Gemara* (*Yeruşalmi* 5:2) onun bir keresinde Şabat gecesi *bet midraş*teki öğrenimden eve geç geldiğini anlatır. Eve vardığında ev halkı artık yatmıştı ve kapı da sürgülenmişti. Ama Rabi İlai, Hahamlarımızın Şabat günü bir şeylere vurarak vs. ses çıkarmayı yasaklamış olduklarını hatırladı ve bu kuralı ihlal etme endişesiyle kapıyı çalmayarak geceyi evin kapı eşiğinde uyuyarak geçirdi. (Not: Rabi İlai normalin üstünde bir standartla davranmıştır ve Şabat günü kapıyı tıklatmak yasak değildir.)

Rabi
İlai

Para Kimin Hakkı?

Yaprak

53

Kutsal Tora'mız, bir kişi ölüp ebediyet dünyasına intikal ettiğinde, tüm mallarının oğullarına geçtiğini söylemektedir.

Oğullar mirası eşit olarak paylaşır ve eğer aralarından biri *behorsa*, sanki iki oğulmuş gibi, mirastan iki kat pay alır.

Bu yaprakta, kişinin mallarını farklı bir şekilde paylaştırmayı öngören bir vasiyet yazabileceğini öğreniyoruz. Örneğin tüm servetini oğullarından sadece birinin almasına, diğer oğullarının hiçbir şey almamasına karar verme yetkisine sahiptir. Ama *Gemara*, bunu yaparak Tora'nın temel talimatlarından farklı davranmanın uygun olmadığını söylemektedir.

Hahamlarımız bu şekilde bir davranışa o kadar soğuk bakmışlardır ki, *Amora* Şemuel, öğrencisi Rav Yeuda'ya "Bir kişinin, mirasını oğulları arasında Tora'nın belirlediği paylaşımdan farklı olarak paylaştığı bir vasiyete şahitlik etme" demiştir.

Fakirler Utanmasın

Yaprak

54

Hahamlarımız, "*takana*" adı verilen birçok farklı kanuna imza atmışlardır. Bunlar arasında Yisrael halkını, kasıtlı ya da kasıtsız olsun, ihlallerde bulunarak günaha girmemeleri için koruma amaçlı *takanalar* olduğu gibi, insanların utanmamaları için onurlarını gözeten *takanalar* da vardır.

Örneğin Bet-Amikdaş ayaktayken, 15 Av tarihi çok neşeli bir gün olarak kutlanırdı ve Yisrael kızları beyaz giysilerle dışarı çıkarlardı. Hahamlarımız bu günde, beyaz giysiler satın alacak parası olmayan fakir kızların varlıklı arkadaşlarından giysiler ödünç almaktan utanmalarını önleme amacıyla, tüm kızların bu giysileri birbirlerinden ödünç almalarını öngörmüşlerdir. Böylece istisnasız herkes birbirinden ödünç aldığı için fakir kızlar da bundan utanmayacaklardı.

Hahamlarımızın bir başka *takanası* da bir yas eviyle ilgilidir. *Avel* (yas tutan) kişiler, cenaze sonrasındaki ilk öğünde kendi evlerinde pişmiş yiyecekleri değil, kendilerine başkaları tarafından getirilen yiyecekleri yerler. Uzun yıllar önce, zengin *avellere* bu öğünleri çok değerli kaplar içinde getirilirdi.

Ama Hahamlarımız bir kanun koyarak, fakirlerin utanç duymamaları amacıyla herkesin ucuz kaplarda yemesini öngörmüşlerdir.

MASEHET KETUBOT
PEREK 5:
AF AL Pİ

“*Şemitat Kesafim*” Mitsvası

Yaprak Tora, yedinci yıl olan *Şemita* yılında, Erets-Yisrael'deki tarla sahiplerinin, topraklarını bırakmalarını ve işlememelerini emretmektedir. “*Şemita*” sözcüğü de bir şeyi bırakmak anlamına gelir.

55

Şemita yılıyla ilgili bir *mitsva* daha vardır: *Şemitat kesafim* (borç verilen paraları bırakmak, onlardan feragat etmek). Bu *mitsvaya* göre, başkasına borç vermiş bir kişi, eğer bu borcun tahsilât vakti gelmiş ve borç *Şemita* yılı sona erene kadar tahsil edilmemişse, bu borcun ödenmesini artık talep edemez!

Tora'da *şemitat kesafim* ile ilgili üç emir yer almaktadır ve bunlardan yola çıkarak bu *mitsvanın* bazı ayrıntılarını öğrenebiliriz.

1. Emir – Borçtan feragat etmek: Eğer borçlu kişi *Şemita* yılı sona ermesine rağmen borcunu geri ödemek istiyorsa, borcu veren kişinin “*meşamet ani*”, yani “[alacağımı] bırakıyorum ben” – “ondan feragat ediyorum” demesi bir *mitsva*dır.

2. Emir – Borcu talep etme yasağı: *Şemita* yılı sona erdikten sonra, borcu veren kişi onu talep etme hakkına sahip değildir.

3. Emir – Borç vermekten kaçınmamak: Kişinin, borç verdiği takdirde *Şemita* yılının bitimiyle birlikte parasını kaybedebileceği korkusuyla, ihtiyacı olan birine borç vermekten kaçınması yasaktır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

Rabi Tanhum'un babasının ismi Hanilay veya başka bir kaynağa göre İlai idi.

Rabi Tanhum, Rabi Yeoşua ben Levi'nin başlıca öğrencilerinden biriydi. Rabi Yeoşua ben Levi özellikle *agada* alanında çok büyük bir uzmandı ve yüzlerce öğretisi, *agada* ve *musar* (etik) konularını işler. Rabi Tanhum pasukları bu yönden açıklama yöntemlerini ondan

öğrenmiş, kendisi de *agada* alanında büyük bir uzman haline gelmiştir ve onun da çoğu öğretisi *agada* alanındadır.

Tora öğrenmenin ne kadar büyük bir erdem olduğunu ifade eden bir öğretilerinde, Rabi Tanhum şöyle der: “Her kim kendisini bu dünyada Tora sözleri uğruna aç bırakırsa, Kutsal ve Mübarek Tanrı onu Gelecek Dünya'da doyuracaktır” (*Sanedrin* 100a).

Rabi
Tanhum
bar Hanilay

“Demay” Meyveleri

Yaprak

56

Şimdi “demay” kavramını öğreneceğiz.

Artık hepimizin bildiği gibi, Erets-Yisrael’de yetişen ürünleri, *teruma* ve *maaser* paylarını ayırmadan önce yemek yasaktır. *Teruma* [veya *teruma gedola*] Koen’e, *maaser rişon* ise Levi’ye verilir. Geri kalan kısımdan ayrılan ikinci *maaser* de, yılına göre ya *maaser şeni* adı altında Yerusalayim’e getirilip orada tüketilir ya da *ma’sar ani* adı altında fakirlere verilir.

Hanuka olaylarından tanıdığımız Haşmonay Matatyau’nun babası olan (Meiri’ye göre) Koen Gadol Yohanan’ın döneminde, *bet din*, bir keresinde Yahudilerin yaşadıkları her yere görevliler göndererek bu payların ayrılıp ayrılmadığını kontrol etmişti. Herkesin Koenlere vermek üzere *teruma* ayırdığı, ama bazı cahil kişilerin diğer payları dikkate almadıkları ve *maaser rişon* ile *maaser şeni* veya *ma’sar ani* paylarını ayırmadıkları tespit edildi. Bunun üzerine büyük *bet din* bir karar çıkardı. O zamandan itibaren, cahil insanlardan satın alınan meyve ve diğer ürünler, *maaser* paylarının ayrılıp ayrılmadığı konusunda şüpheli görülecek ve bu nedenle bunlardan bir kez daha *maaser* ayırmak gerekecekti. Ama tabii ki bir kez daha *teruma* ayırmaya gerek yoktu, zira buna herkes zaten özen gösteriyordu.

Maaser paylarının ayrılmış olup olmadığı hakkında şüphe bulunan bu ürünlere “demay” adı verilir. Bu sözcük Aramca “da” (bu) ve “may” (ne) sözcüklerinin birleşiminden oluşur ve “Bu nedir? Acaba *maaser* payı ayrılmış mıdır?” şeklinde bir şüpheyi ifade eder.

“Simpon”

Yaprak

57

Bu yaprakta “simpon” olarak bilinen bir kavramı öğreneceğiz. Bunu iyice öğrenmekte ve hatırdı tutmakta fayda vardır, zira büyüyüp *Gemara* öğrenmeye başladığımızda bu kavramın geçtiği birçok farklı konuyla karşılaşacağız.

Simpon, “iptal” anlamına gelen Aramca bir sözcüktür.

Örneğin, eğer Reuven’in elinde, Şimon’un ona para borçlu olduğunu belirten, şahitlerle desteklenmiş bir senet varsa, ama Şimon’un elinde de Şimon’un bu borcu artık geri ödemiş olduğunu belirten bir “şovar” varsa (bkz. sayfa 114), o zaman *şovar*, borç senedini iptal eder ve Şimon artık hiçbir şey ödemek zorunda değildir. Bu örnekte *şovar*, bir “simpon”dur, çünkü borç senedinde yazılı olanları iptal etmektedir.

Başka bir örnek: Bir adam bir alım sözleşmesi yapmış ve bir mal, diyelim ki bir buzdolabı satın almıştır. Daha sonra buzdolabında ciddi bir kusur bulunduğunu keşfetmiştir. Bu bir “*mikah tau*” (hatalı alım) durumudur. Daha önce de gördüğümüz gibi (bkz. sayfa 111), bu gibi durumlarda alım işlemi iptal olur ve satıcının alıcıya parasını iade etmesi gerekir. İşte, buzdolabında keşfedilen kusur da bir “simpon”dur, çünkü satış işlemi iptal etmiştir.

Bundan böyle aklımızda tutalım: *simpon*, “iptal” demektir.

İllet’in Fedakârlığı (devam)

İllet, ücretinin diğer yarısıyla hızlı ve neşeli adımlarla *bet midraşa* gider ve Tora öğrenmek için bunu kapı görevlisinin eline teslim ederek içeri girerdi.

Fırtınalı bir kış günü, bir *erev Şabat*’ta (Şabat arifesi), dışarıda çok sert bir soğuk hüküm sürmekteydi ve kar taneleri yüksek yığınlar halinde birikiyordu. Bu ortamda İllet, gündelik yarım *dinar* ücretini kazanamamıştı. Yiyecek ve içecek satın

alamayacağı gerçeğini, hafif bir iç çekmeyle kabullenmişti İllet, ama *bet midraşa* Tora öğrenmemeyi kabullenmeye hazır değildi! Kapı görevlisinin yanına gelerek ona yalvardı: “Lütfen, *Tannalar* Şemaya ve Avtalyon’un öğrettikleri Tora öğretilerini dinleyebilmem için *bet midraşa* girmeme izin ver! Elime para geçtiği zaman borcumu ödeyeceğime söz veriyorum!”

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
143’te

Gedalya Bisiklet Satıyor

Yaprak

58

Gedalya adında iyi ve dürüst bir adamın, bisiklet sattığı bir dükkânı vardı.

Günlerden bir gün, Gedalya'nın dükkânına yaşlı bir adam girdi ve kendisiyle konuşmak istedi. "Lütfen" dedi Gedalya, "buyurun oturun, konuşalım". Adam, gelecek hafta kendisini ziyarete gelecek olan sevimli bir torunu olduğunu ve şimdi ona yeşil bir bisiklet satın almak istediğini söyledi. Gedalya ona "Dükkânımda yeşil bisikletlerim var, ama bunlar henüz bana ait değil" dedi. "Çünkü bunların parasını bisiklet dağıtıcısına henüz ödemedim. Gelin, bu bisikletlerden istediğiniz bir tanesini kaldırın ve bu şekilde 'agbaa' (bir şeyi yukarı kaldırma) ile *kinyan* (bir şeyi iyeliğe geçirmeyi simgeleyen bir eylem) yapmış olursunuz. Ben de bisikletleri dağıtıcıdan satın alacağım zaman, o bisikleti size veririm."

"Çok iyi, teşekkür ederim" dedi büyükbaba ve bisikleti kaldırmaya hazırlandı.

O sırada, *Masehet Ketubot*'ta 58. yaprağı öğrenmeyi yeni tamamlamış olan Yeuda da dükkânda idi. Güleç bir ifadeyle Gedalya ile büyükbabaya yaklaşıp "Değerli beyler" dedi, "şunu bilmenizde fayda var ki, büyükbaba şu anda hiçbir şeyi satın almış olmuyor!"

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Gedalya; ve Yeuda açıkladı: "*Gemara* 'İnsan, dünyaya gelmemiş bir şeyi (bkz. sayfa 53) başkasına ait kılamaz' diye öğretiyor. Başka bir deyişle, bir kişi henüz dünyada bulunmayan malları satamaz. Hatta söz konusu mallar dünyada varsa, ama kişiye ait değilse, onları da satamaz." Örneğin şimdi bu yeşil bisiklet henüz Gedalya'ya ait değil. Öyleyse onu büyükbabaya nasıl satabilir?

Boş Durmayın – Öğrenin!

Yaprak

59

Bu yaprakta, boş durmanın berbat bir şey olduğunu öğreniyoruz. Hiçbir şey yapmayan, öylesine boş duran bir insanın canı sıkılır ve sonunda bu sıkıntıyla günah işlemeye başlayabilir.

Bundan beş yüz yıl kadar önce, büyük bir haham, "*Orehot Tsadikim*" (*Tsadiklerin Yolları*) adlı bir kitap yazmıştı. Kitabın yazarının ismi bilinmemektedir, ama kitabı herkesçe tanınır ve *teşuva* yönünde, iyi eylemler yönünde uyanmak isteyenlerce okunur.

Orehot Tsadikim kitabında ("Tora Kapısı" başlıklı bölüm içinde), insanın Tora ile meşgul olması sayesinde günah işleme durumuna gelmediği, çünkü Tora öğreniminde gösterilen çaba ve gayretin insanın ruhunu doyurduğu yazılıdır. *Orehot Tsadikim* buna ek olarak, tam aksine, Tora öğreniminin insanı iyi eylemlere sevk ettiğini de belirtir. Tora ile meşgul olan bir kişi, Tanrı korusun, Tora ve *mitsvaların* yolunda yürümeyen bir kişinin cezalandırılacağını, aksine, Tora ve *mitsvaları* yerine getiren kişininse bol ödüle nail olacağını öğrenir.

Bu nedenle kitap, kişinin Tora öğrenmek için hevesli ve şevkli olması gerektiğini belirtmektedir. O kadar ki, insan yolda yürürken bile, Tora'dan öğrenmiş olduğu bir konuyu aklında tekrar etmelidir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Vefatı

Kendi neslindeki Rabi Hiya bar Aba gibi büyük *Amoralar*, Tora'nın pasuklarını nasıl açıklayacaklarını sormak üzere öğrencilerini ona yönlendirirlerdi ve Rabi Tanhum da cevaplarını verirken titiz davranarak, neleri kendi hocalarından öğrendiğini neleri de başkalarından duyduğunu özellikle belirtirdi (bkz. *Baba*

Batra 55a).

Midraş da Rabi Tanhum'un *tsedaka* konusundaki büyüklüğünü vurgularken, yiyeceklerinin yarısını fakirlere dağıttığını anlatır.

Talmud Yerusalmi'de Rabi Tanhum'un Hanuka bayramı içinde vefat ettiği aktarılmaktadır.

**Rabi
Tanhum
bar Hanilay**

Yeonatan Akşam Yemeğini Yiyebilir mi?

Yaprak

60

Ari ve Yeonatan, enerji dolu iki kardeşti.

Günlerden bir gün, mahallede başka çocuklarla birlikte oyun oynarlarken birden bire Yeonatan'ın ayağı bir tahtaya takıldı. Yeonatan yere düştü ve hafif bir darbe aldı. Ciddi bir şeyi yoktu, sadece ağzının içinde küçük bir yara açılmıştı. Korkunç bir şey değildi.

Kısa bir süre sonra pencereden annelerinin sesi duyuldu: “Ari ve Yeonatan! Eve dönme vakti!” Ari ve Yeonatan annelerinin sözünü dinlerlerdi. Neşeli sıçrayışlarla merdivenleri tırmandılar, evlerine girdiler ve akşam yemeğini yemek üzere sofraya oturdular.

Tam yemeğe başlayacaklardı ki Ari “Kim demiş Yeonatan yemek yiyebilir diye?” dedi. “Ağzında o küçük yaradan dolayı biraz kan var ve hepimiz kan yemenin yasak olduğunu biliyoruz. Tora’da böyle yazıyor!”

Babaları o sırada salonda oturmuş Tora öğreniyordu. Ari’nin sözlerini duyunca yerinden kalktı, mutfığa gelerek sevimli çocuklarına açıklama yaptı: “*Gemara*, Tora’nın yalnızca hayvan ve kuşların kanını yemeyi yasakladığını söylüyor. İnsan kanı yemenin yasak olması ise mantığın bir gerektirmesi olduğu için Tora’da böyle bir yasak yer almıyor. Ama Hahamlarımız her halükârda bunu açıkça yasaklamışlardır. Yine de bu yasağı koyarlarken, kişinin kendi ağzının içinde bir kanama olduysa bunu yutmasını yasaklamamışlardır.”

İllel’in Fedakârlığı (devam)

Ama sert mizaçlı görevli bu isteğe razı olmadı.

İllel’in ruhu Tora için yanıp tutuşuyordu! Şuradan aradı, oradan araştırdı. Belki bir pencere veya çatlak bulurdu da, en azından bu şekilde kutsal Tora’nın baldan tatlı sözlerini dışarıdan dinleyebilirdi. Ama kış mevsimiydi ve pencereler sıkıca kapatılmıştı.

İllel tırmanarak *bet midraş*ın çatısına çıktı, kulağını bacaya yapıştırdı ve bu şekilde, *Tannaların* Tora öğretilerini dikkatle dinledi.

Ne var ki, dışarıda korkunç bir soğuk hüküm sürüyordu. Kar taneleri Illel’in sıksa vücudunun üzerine sakince, tek tek düşmekteydi, ama Illel sadece hoş ve okşayıcı bir sıcaklık hissediyordu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

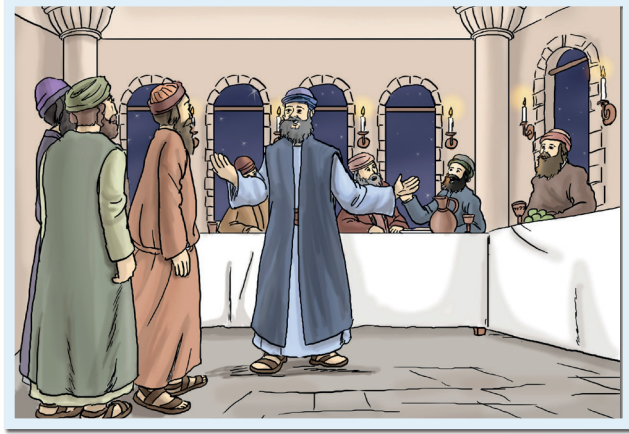
Devamı
145’te

Servis Yapan Görevliye Yemek Vermek

Yaprak Şimdi, başka insanlara karşı ne kadar duyarlı olmamız gerektiğini göreceğiz.

61

Bu yapraktaki *Gemara*'dan öğrendiğimiz üzere, eğer bir kişi bir ziyafet veriyorsa ve yemekte nefis kokulu, iştah açıcı baharatlar varsa, servisi yapan kişiye gidip, bu yemeklerden önce kendisinin yemesini önermek gerekir. Ona "Lütfen herkes yemeğini bitirene kadar bekle, sonra sana da yemek vereceğim" denmemelidir. Neden? Çünkü bu leziz kokular nedeniyle servisi yapan görevlinin de canı bu yemekleri çekecektir ve eğer ona hemen yeme olanağı tanınmazsa, bu onun için eziyet gibidir.

Yemek yeme önerisi sadece servis görevlileriyle sınırlı değildir. Orada oturan ve yemeklerin kokusunu alan başkaları varsa onlara da aynı öneride bulunulmalıdır (*Biur Alaha* 169).

Gemara, ziyafette bulunan her yiyecekten hizmetkârına da verme konusunda titiz davranan *hasid* bir kişiden bahseder. Bu *hasid*, yemekten etkili kokular yükselmiyorsa bile, tatlı, ekşi, her türlü yemeği hizmetkârına da verirdi. Sonunda bu *hasid*, hizmetkârına karşı asilce ve iyi bir karakter örneğiyle davrandığı için büyük bir ödülle hak kazanmıştır. Neydi bu ödül? Bu *hasid* adam, Peygamber Eliyau'nun kendisine görünmesine nail olmuştur!

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Besinci Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

Rabi Mana, ilk *Amoraim* neslinde Rabi Yohanan tarafından kurulmuş olan, Erets-Yisrael'deki ünlü Teverya *yeşivasının* başkanlarından ve dördüncü neslin büyüklerinden *Amora* Rabi Yona'nın oğludur.

Rabi Yose, Rabi Yeuda ve Rabi Hizkiya'dan da Tora öğrenmiştir.

Arkadaşları arasında Rabi Bun'un oğlu Rabi Yose ile, *alaha* konusunda sürekli teatide bulunduğu Rabi Hanina da sayılabilir.

Babası *Amora* Rabi Yona'nın vefatından sonra, *roş yeşiva* olarak onun yerini almış ve Rabi Yose'nin öğrencisi olmasına rağmen *yeşivaya* onunla birlikte başkanlık etmiştir. Ancak bir süre sonra *yeşiva* yıkılınca, Rabi Mana Tsipori'ye geçti. Arkadaşı *Amora* Rabi Hanina onun uğruna *roş yeşiva* mevkiinden feragat etti ve *yeşivanın* başına Rabi Mana geçti.

Rabi Mana hayatının sonuna kadar Tsipori'de kalmıştır.

**Rabi
Mana**

Rabi Hananya Karısını Canlandırıyor

Yaprak

62

Bu yaprakta oldukça ilgi çekici bir olayı okumaktayız.

Rabi Şimon bar Yohay evlendiği zaman, *şeva berahot* günleri (düğünü takip eden ilk yedi gün) devam ederken, arkadaşı Rabi Hananya ben Hahinay, *yeşivada* Tora öğrenmek üzere başka bir şehre gitmek istedi. Rabi Şimon bar Yohay ise ondan ricada bulunarak yedi günlük düğün kutlamaları sona erene kadar beklemesini ve daha sonra birlikte gitmeyi teklif etti. Ama Rabi Hananya beklemeyi kabul etmedi. Bir an önce Tora öğrenmek istiyordu ve *yeşivada* geçirebileceği tek bir günü bile kaybetmeye niyeti yoktu.

Rabi Hananya ben Hahinay on iki yıl boyunca *yeşivada* oturup büyük bir çalışkanlıkla Tora öğrendi.

Rabi Hananya ben Hahinay şehrine geri döndüğünde, evine nasıl geri döneceğini bilemedi, çünkü aradan geçen zaman içinde sokaklar değişmiş, yeni evler inşa edilmişti ve şehrin genel şeklini hatırlayamıyordu. Biraz dolaştıktan sonra arkadaşları tarafından “*bat Hahinay*” (Hahinay’ın kızı) diye çağrılan bir kız gördü ve onun kendi kızı olduğunu anladı. Onu takip ederek kendi evine kadar geldi. Ama karısı onu aniden karşısında bulunca o kadar heyecanlandı ki, geçirdiği şokla hemen orada düşüp can verdi!

Rabi Hananya hemen dua etmeye başladı: “Ey Evrenin Efendisi! Karım benim Tora öğrenebilmem için bu kadar çok fedakârlığa katlandı. Lütfen! Onu tekrar canlandır!” Ve gerçekten de karısı hayata geri döndü!

Rabi Akiva’nın Hayranlık Uyandıran Hayatı

Yaprak

63

Rabi Akiva’nın hikâyesini hepimiz biliriz. Kendisi Kalba Savua’nın davar sürülerini güden bir çobandı. Kalba Savua’nın kızı Rahel onu sevmiş ve Tora öğrenmesi şartıyla onunla evlenmişti. Sonunda Rabi Akiva kutsal bir *Tanna* haline gelmişti. O kadar ki kendisinden üç nesil sonra Rabenu A-Kadoş’un (Rabi Yeuda A-Nasi) derlediği *Mişna*’daki öğretilerden birçoğunun kaynağı Rabi Akiva olacaktı.

Şimdi bu hikâyenin birkaç ayrıntısını anlatalım.

Kalba Savua, Romalıların Yeruslayim’i kuşattıkları dönemde Yeruslayim’de yaşamaktaydı ve şehrin içinde, tüm şehir halkını uzun yıllar boyunca doyurmaya yetecek kadar muazzam miktarda ihtiyaç maddesi depolamış olan üç büyük zenginden biriydi.

O dönemde çok sayıda *talmid haham* katledilmişti ve bu nedenle Rahel, Rabi Akiva’nın Tora öğrenmesini çok istiyordu. Çünkü onda liderlik vasıfları olduğunu ve Tora’yı fedakârlıkla öğrenip sonraki nesillere aktarabileceğini görmüştü.

Rabi Akiva, çok ileri bir yaşa kadar Tora öğretmeye devam etmiş ve son yıllarında Romalılar tarafından hapsedilmişti. Ama hapisteyken bile, *alaha* konusunda zorlandıkları soruları sormak için ona gelirlerdi. Kötü yürekli Romalılar Rabi Akiva’yı **yüz yirmi yaşındayken** bir Yom Akipurim’de acımasızca öldürmüşlerdir.

İllet’in Fedakârlığı (devam)

Yalnızca Tora sözlerinin yayabileceği bir sıcaklık ve tatlılık bu. İlet bu şekilde, gece boyunca sert soğuğu ve bedeninin üzerinde biriken kar tabakalarını hissetmeksizin damda uzandı...

Şabat sabahı *bet midraşta* Şemaya, Avtalyon’a hayretle “Burası neden bu kadar karanlık? Güneş doğmuyor mu?”

diye sordu. Gözlerini yukarı doğru kaldırdılar ve bacanın üstünü, üzeri karlarla kaplı bir bedenin örttüğünü gördüler.

Tannalar, yanlarında öğrencileriyle birlikte bu Yahudi’yi kurtarmak üzere koştu.

**Hahamlarımızdan
MAASELER**

Devamı
147’de

Eruv Tehumin

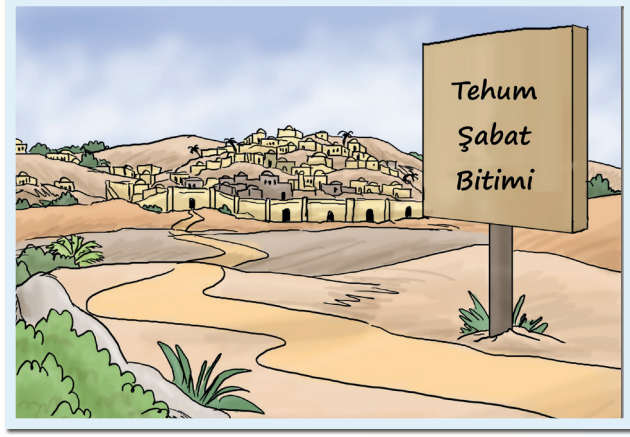
Yaprak *Masehet Eruvin*'de “*tehum Şabat*” kavramını öğrenmiştik. **64** *Gemara*'nın bu yaprağı da bu konuyu ele almaktadır.

Nedir “*tehum Şabat*”?

Kutsal Şabat gününde bir kişi, “kendi yerinden” 2000 *ama* mesafeden daha ileriye gidemez. “Kendi yeri” ile kastedilen Şabat başladığı sırada bulunduğu yerdir. Örneğin eğer bir Yahudi Şabat başladığı sırada çölde yürümekte idiyse, “kendi yeri”, Şabat başladığı anda bulunduğu noktanın çevresindeki 4 *amalık* bölgedir ve Şabat içinde buradan en çok 2000 *ama* mesafeye kadar yürüyebilir; daha fazla değil.

Şabat başladığı sırada şehirde bulunan birinin “kendi yeri” o şehrin tümüdür. Çünkü şehir bir bütündür; tek bir yerdir. Bu Yahudi, Şabat boyunca şehrin herhangi bir yöndeki kıyısından itibaren 2000 *ama* mesafeye kadar dışarı çıkabilir.

Sonuç olarak “*tehum Şabat*”, kişinin “kendi yerinin” sınırından itibaren 2000 *ama* mesafeye kadar olan menzildir. Şabat günü içinde bu sınırı aşması yasaktır.

MASEHET KETUBOT
PEREK 6:
METSİAT AİŞA

Bir Şey Bulan Kişi

Yaprak

65

Bu yapraktaki *mişnaya* göre Hahamlarımız, evli bir kadın bir şey bulduğu zaman o şeyin, evi geçindiren aile reisi olarak, kocasına ait olmasına karar vermişlerdir.

Hepimizin anlayacağı üzere, *mişna*, ilan etmenin gerekli olmadığı ve böylece, bulanın onu alma hakkına sahip olduğu türden bir buluntudan bahsetmektedir. Tabii ki “Hangi tür buluntuların ilan edilmesine gerek yoktur?” diye soracaksınız. Bunun cevabı şöyledir:

Öncelikle, bu malın gerçekten de kaybedildiğinin açık olduğundan emin olmak gerekir. Ama örneğin, gizli veya örtülü bir yere yerleştirilmiş bir şeyi almak yasaktır, zira tahminen onu oraya sahibi yerleştirmiştir ve daha sonra gelip onu alma niyetindedir.

İşareti olmayan buluntu: Eğer bulunan şeyin üzerinde tanımlayıcı herhangi bir işaret yoksa, dolayısıyla buluntunun sahibi “İşte bu benim! Söyleyebileceğim ayırt edici bir işaret var!” diyemeyecekse, buluntuyu bulan kişi onu kendisine alabilir; zira böyle bir buluntunun sahibi malını artık kaybetmiş olduğunu bildiğinden, onun bu maldan ümidini kesmiş olduğundan emin olunabilir.

Tek *peruta* etmeyen buluntu: Bulunan şeyin üzerinde ayırt edici işaretler varsa bile, eğer buluntunun değeri bir *peruta* (bkz. sayfa 128) bile etmiyorsa, buluntuyu sahibine iade etmeye gerek yoktur.

Nakdimon ben Guryon’un Kızı

Yaprak

66

Bu yaprakta *Gemara* üzücü bir olayı anlatmaktadır.

II. Bet-Amikdaş döneminin son yıllarında Nakdimon ben Guryon adında çok zengin bir adam yaşardı. Nakdimon, Roma kuşatması sırasında Yerusalayim sakinlerinin geçimini sağlayan üç zenginden biriydi.

Bet-Amikdaş’ın yıkılışından sonra, Raban Yohanan ben Zakay bir keresinde eşek üzerinde yolculuk ederken, Yahudi bir kadının, son derece fakir olduğu için çöplükten yiyecek topladığını gördü. Kadın Raban Yohanan ben Zakay’ı gördüğünde, “Rabi! Geçindir beni!” dedi. “Geçinmem için bana yardımcı ol.”

İllel’in Fedakârlığı (devam)

Üzerindeki kolları silkelediler, giysilerini değiştirdiler ve onu ısıtmak için bir ateş yaktilar; zira yaşam tehlikesi varsa Şabat kuralları ihlal edilir.

Şemaya ve Avtalyon, İllel’in Tora için ortaya koyduğu bu fedakârlıktan çok etkilenmişlerdi. “Bu adam, uğruna Şabat’ın ihlal edilmesini tabii ki hak

ediyor!” dediler.

Bu olay nedeniyle Hahamlarımız “İllel, fakirleri yükümlü kılar” demişlerdir. İnsan “Ben Tora öğrenemem, çünkü fakirim” dememelidir, zira işte İllel onun bu tezini çürütmüş, son derece fakir biri olmasına rağmen, Tora uğruna canını ve bedenini feda etmiştir (*Yoma* 35b).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Raban Yohanan ben Zakay ona “Kimsin sen?” diye sordu. “Ben o büyük zengin Nakdimon ben Guryon’un kızılım” diye cevap verdi kadın. “Rabi! Babamın düğünüm vesilesiyle vermiş olduğu o muazzam çeyizi hatırlıyor musun?! Ama şimdi tüm o servetinden geriye hiçbir şey kalmadı ve benim de çeşitli yerlerden yiyecek aramam gerekiyor!”

Kadının başına bu felaket neden gelmişti?

Gemara bunu bir sonraki yaprakta anlatmaktadır. Bu nedenle olayın devamını sıradaki yazımızda öğreneceğiz.

Tsedaka Serveti Korur

Yaprak

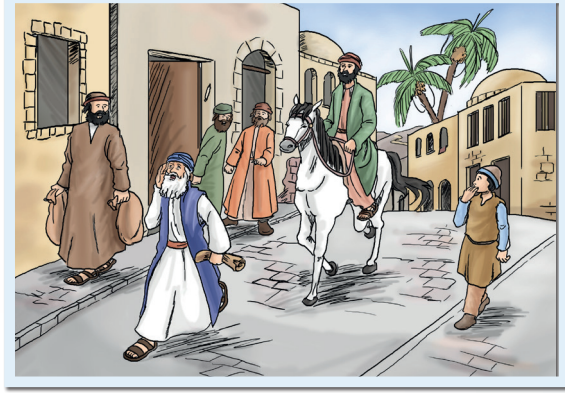
67

Önceki yazımızda Nakdimon ben Guryon’un kızının hazin öyküsüne başlamıştık.

Gemara anlatıma devam etmektedir: Raban Yohanan ben Zakay kadına “Babanın büyük servetine ne oldu?” diye sordu. Kadın “Babam aslında *tsedaka* verirdi, ama *mitsvayı* gerektiği şekilde yerine getirmediği için tüm mallarını kaybetti!” diye cevap verdi.

Nakdimon ben Guryon’un *tsedaka* verişinde uygun olmayan neydi? *Gemara* bunun için iki olasılık vermektedir. Birinci olasılığa göre, Nakdimon servetine nazaran yeteri kadar *tsedaka* vermiyordu. İkinci olasılığa göreyse *tsedaka* verdiği zaman, bunu sadece Göklerin onuruna yapmıyor, biraz da bu yolla şeref kazanma niyeti taşıyordu.

Bu yaprakta *Gemara* İllel A-Zaken hakkında da harika bir olay anlatmaktadır. İllel A-Zaken, *tsedaka mitsvasını* mükemmel bir şekilde yerine getirirdi. Yisrael’in en büyük Hahamlarından olan kutsal *Tanna* İllel A-Zaken’in zamanında, zengin bir aileye mensupken fakirleşmiş bir adam vardı. İllel A-Zaken, bu adamın o günlerde zenginlerin yaşadığı şekilde, her gün binebileceği bir atı ve önünde koşan bir hizmetkârı olmasına özen göstermekteydi. Bir gün İllel A-Zaken, bir zamanlar zengin olan o fakir adamın önünde koşacak bir hizmetkâr bulamamış ve bizzat kendisi onun önünde koşmuştur!

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Besinci Nesil Amoraim

Büyük Titizliği

Erets-Yisrael'deki en son *Amoralar* neslinin bir mensubu olarak, Talmud Yerusalmi'de onun adıyla birçok *alaha* aktarılmaktadır. Rabi Mana çok sayıda öğrenci yetiştirmiş, onlara *mitsva* uygulamasında titizlik ve dikkat öğelerini aşılamıştır. Sözleri arasında, Talmud Bavli'deki bir öğretisi ünlüdür: “*Keriat Şema*’yı vaktinde okuyan kişi, Tora ile meşgul olan kişiden büyüktür” (*Berachot* 10b). Rabi Mana ayrıca, parasal çıkarlar

ve rüşvet avcılığı amacıyla yargıçlık mevkiine tayin edilme peşindeki kişileri sertçe eleştirmiştir.

Neslindeki birçok kişi gibi, Rabi Mana da, o dönemde Erets-Yisrael'den daha büyük bir Tora merkezi olan Babil'e inmiştir. Orada Pumbedita *yeşivası* başkanı Abaye ile buluşmuştur. Erets-Yisrael kökenli olmasına rağmen öğretilerine Talmud Bavli'de de yer verilmesinde bunun da rolü vardır.

Rabi
Mana

Rabi Aba Böyle *Tsedaka* Dağıtırdı

Yaprak
68

Gemara kutsal *Tanna* ve *Amoraların* *tsedaka* işleri hakkındaki önceki yaprakta başlamış olduğu anlatımı bu yaprakta tamamlamaktadır.

Gemara'nın aktardığı olaylar arasında Rabi Aba'nın *tsedaka* dağıtırkenki âdetine de yer verilmektedir. Rabi Aba, fakirlerin utanmasının önüne geçme amacıyla çok dikkatli ve nazik davranırdı. Paraları bir kumaşın içine toplar, bu kumaşı bir çuval gibi omzunun üstünden arkaya sarkıtıp sokakta fakirlerin arasında yürürdü. Fakirler onun arkasından yürür, kumaşı açarak ihtiyaçları kadar *tsedaka* parasını alırlardı.

Rabi Aba neden böyle yapardı? Fakirlerin kendisinden utanmalarını istemediği için. Paralar onun sırtında olduğundan, fakirler kendisinden para aldıkları zaman onun karşısında durmak zorunda kalmıyorlardı. Buna karşılık *Gemara*, Rabi Aba'nın sokakta bu paralarla gözleri kapalı yürümediğini de belirtmektedir. Bunun amacı, Tanrı korkusuna sahip olmayan kişilerin gelip paraları çalmasını önlemektir. Bu nedenle, fakir olmayan herhangi bir kişinin yaklaşıp para almaması için ara sıra yanlara ve arkaya bir göz atardı.

Rabi Yohanan Tora'da Böyle Büyüdü

Yaprak
69

Bu yaprakta *Gemara*, Rabi Yohanan'ın Tora'da büyüklüğe nasıl nail olduğuna dair harika bir olay anlatılmaktadır. Bilindiği gibi, Rabi Yohanan, sözleri tüm nesillerde öğrenilen kutsal bir *Amoradır*.

Gemara, Rabi Yohanan'ın İlfa adında bir arkadaşı olduğunu anlatmaktadır. İkisi birlikte *havruta* (bire bir öğrenim) yaparlardı. Rabi Yohanan'la arkadaşı İlfa çok fakirdi ve bu nedenle bir gün, ticaretle uğraşıp geçimlerini sağlamak üzere *bet midraşan* çıkmaya karar verdiler. Bu amaçla çıktıkları yolculuk esnasında ikisi yemek yemek üzere, çok da sağlam olmayan bir duvarın kenarına oturdular. Yemek yedikleri sırada Rabi Yohanan bir meleğin başka bir meleğe "Gel şu duvarı şunların üzerine yıkalım, çünkü Tora öğrenimini terk ediyorlar!" dediğini duydu. Diğer melek ise "Hayır!" diye cevap verdi. "Aralarından biri Yisrael içinde büyük biri olacak. O yüzden bunu yapmayacağız!"

Rabi Yohanan hemen İlfa'ya dönerek "Bir şey duydun mu?" diye sordu. Ama İlfa "Hayır" dedi. Rabi Yohanan, meleklerin kendisini kastettiğini anlamıştı. Hemen *bet midraşa* geri dönerek öğrenimi için büyük gayret sarf etti ve sonunda *yeşivanın* başkanı olarak atanmaya nail oldu.

MASEHET KETUBOT
PEREK 7:
AMADİR

Portakal Yemeyeceğine Dair *Nederde* Bulunan Adam

Yaprak Bu yaprakta *Masehet Ketubot*'ta perek 7'ye başlıyoruz. Bu *perek* “*Amadir*” başlığını taşımakta ve çeşitli *neder* türlerini ele almaktadır.

70

Bu yazımızda *nederin* ne olduğunu açıklayacağız.

Kutsal Tora'mız, bir kişinin, normalde yasak olmayan bir şeyi kendisine yasaklayabileceğini söylemektedir. Örneğin “Bir *nederle*, kendime portakal yemeyi yasaklıyorum” veya “Netanya’da yetişen meyveleri kendime yasaklıyorum” derse, bu sözüne uygun davranmak zorundadır ve söz konusu meyveleri yemesi yasaktır. Şayet sözünde durmaz ve *nederini* çiğnerse cezayı hak eder, zira Tora’nın, “*sözünü bozmamalı – ağzından çıkan her şeye uygun davranmalıdır*” (*Bamidbar* 30:3) şeklindeki yasağını ihlal etmiştir.

Bazı durumlarda *nederin* bağlayıcılığını çözdürmek mümkündür.

Nasıl? Üç adam bir araya gelip, bu kişiden *nederin* hikâyesini dinlerler. Eğer *nederde* bir “*petah*” (kapı, çıkış yolu) olduğunu duyarlarsa, örneğin bu kişi “Doktorun bana kış mevsiminde portakal yemem gerektiğini söyleyeceğini bilmiyordum. Bilseydim portakal yemeyeceğime dair *nederde* bulunmazdım” derse, o zaman bu üç adam, onun *nederini* iptal ederler ve *nederin* bağlayıcılığı kalmaz.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Rabi Tanhum Ako'da doğmuştur. Babası “*İş Kefar Ako*” (Ako köyünden) diye anılan Rabi Hiya'ydı. *Midraş*'ta anlatıldığına göre, annesi onun için mezbahadan et satın aldığı zaman, aynı miktarda başka et de satın alıp fakirlere dağıtırdı.

Tora'yı Rabi Şimon ben Pazi'nin yanında öğrenmiş ve onun adıyla bazı *alahalar* aktarmıştır. Bunun yanında Rabi Yeoşua ben Levi ve Rabi Yohanan'ın isimleriyle de *alahalar* aktarmıştır.

Talmud Bavli'de Rabi Tanhum'un,

Rabi Aha Sar A-Bira ile birlikte, bazı esirleri fidye karşılığı özgürlüklerine kavuşturduğu anlatılmaktadır.

Rabi Aha, Rabi Tanhum'un adıyla bazı öğretiler aktarmıştır ve bunlara Talmud Yerusalmi'de yer verilmektedir.

Rabi Tanhum'un Rabi Yose adında bir oğlu olmuş, ama bir gemi yolculuğunda hayatını kaybetmiştir.

Gemara, Rabi Tanhum bar Hiya vefat ettiği gün, şehirde yabancıların tüm anıt ve heykellerinin kırılıp parçalandığını anlatmaktadır.

Rabi
Tanhum
bar Hiya

Bir Koca Hangi *Nederleri* İptal Edebilir?

Yaprak

71

Önceki yazımızda, bir kişi bir *nederde* bulunduğu zaman, *nederi* için bir *petah* bulunduğu takdirde, bu *nederinin* bağlayıcılığının iptal edilebileceğini öğrenmiştik. Şimdi, *neder* yapmış bir kişinin bu *nederini* yerine getirmek zorunda olmadığı başka bir durumu göreceğiz.

Kutsal Tora'mız, eğer evli bir kadın *nederde* bulunduyorsa, kocasının "Ben bu *nederi* feshediyorum" bildiriminde bulunarak *nederi* feshedebileceğini söylemektedir.

Bir kocanın, karısının *nederini* feshetme yetkisi her *neder* için ve her zaman geçerli değildir.

Bir kocanın feshedebileceği *nederler*: Koca yalnızca belli bazı *nederleri* feshedebilir. Örneğin, karısı bir *nederde* bulunduyorsa, ama yerine getirdiği takdirde bundan rahatsızlık duyacaksa, kocası bu *nederi* feshedebilir. Mesela eğer kadın şarap içmeyeceğine dair *nederde* bulunduyorsa, ileride bu onda bir eksiklik ve rahatsızlık hissi yaratacağından, bu tipteki bir *nederi* kocası feshedebilir.

Koca *nederi* ne zamana kadar feshedebilir? Koca *nederi* yalnızca onu duyduğu gün içinde feshedebilir. Örneğin eğer karısı, şarap içmeyeceğine dair *nederde* bir Pazar günü bulunmuş ve bunu kocasına yalnızca Salı günü söylemişse, kocası *nederi* sadece o Salı günü içinde feshedebilir.

Hazaka

Yaprak

72

Tora'nın kanunlarında temel bir kural "*aamed davar al hezkato*" (bir şeyi önceki, bilinen durumunda tut) şeklindedir. Başka bir deyişle, eğer bir konuda kuşku ortaya çıktıysa ve nasıl davranmak gerektiğinden emin değilsek, ama söz konusu kuşku ortaya çıkmadan önceki durumun ne olduğunu açıkça biliyorsak, o zaman herhangi bir değişiklik yapmayız.

Bu *alahayı* nereden biliyoruz? *Tsaraat* kurallarından! Bir evin duvarlarında *tsaraat* şüphesi uyandıran lekeler görülürse (bkz. II. Kitap, sayfa 206), teşhis için bir Koen çağrılır. Tora, eğer Koen eve gelip duvarlardaki lekelerin gerçekten *tsaraat* olduğunu görürse, evden çıkıp evin *tame* (manevi açıdan kirli) olduğunu ilan edeceğini söylemektedir.

Şimdi gelin bir soru soralım: Koen neden evin *tame* olduğunu ilan etmelidir? Doğru; evin içindeyken duvarda o lekeyi görmüştür, ama buna rağmen, belki de o evden dışarı çıktığı zaman leke de ortadan kaybolmuştur ve böyle bir durumda ev *tame* olmayacaktır! Öyleyse Koen neye dayanarak "*tame*" ilanında bulunmaktadır?

Bunun cevabı, "*hazaka*"dır.

Daha önce birkaç vesileyle gördüğümüz gibi, *hazaka* prensibi doğrultusunda (bkz. sayfa 36), eğer bir şeyin değiştiğine dair kesin bir bilgimiz yoksa, o şeyin değişikliğe uğramadığı varsayımıyla hareket ederiz.

Burada da, Koen evin içinde olduğu sırada lekeyi görmüştür ve o lekenin artık orada olmadığı konusunda kesin bir bilgi olmadığı sürece lekenin hâlâ orada olduğu varsayılır.

Sorular Uyandıran Düğün

Yaprak

73

Şimdi oldukça ilginç bir durumu ele alacağız.

Artık gayet iyi bildiğimiz üzere, evlenen her erkek, karısına bir *ketuba* vermekle yükümlüdür. Bu *ketubada*, eğer karısından önce ölürse veya Tanrı korusun, karısını boşarsa, kendi servetinden en az iki yüz *zuz* tutarında paranın, karısına verileceği yazılıdır.

Şu duruma bir bakalım: Zevulun, kalabalık bir davetli kitlesi huzurunda bir düğün düzenledi ve Bila ile evlendi. Ama aradan birkaç gün geçince, bu evliliğin geçerli olup olmadığı konusunda *alahasal* bir soru ortaya çıktı. Birkaç haham, belirli bir sebepten dolayı, evliliğin geçerliliği hakkında kuşku olduğunu söylediler ve şimdi, Bila'nın Zevulun'un eşi olup olmadığı konusunda belirsizlik var.

İki konuda karar vermek gerekiyor: **a.** Acaba bu durumda Bila başka bir adamla evlenebilir mi? **b.** Eğer şimdi Zevulun Bila'ya *get* (boşanma belgesi) verirse, Bila onun servetinden *ketubada* yazılı olan tutarı alacak mıdır?

Şimdi de cevaplara geçelim. **a.** Bila'nın bu durumdayken başka bir adamla evlenmesi yasaktır. Neden? Çünkü genel bir kurala göre "*sefek deOrayta lehumra*" (Tora'nın bir kanunu hakkında şüphe varsa, katı davranılır). Evli bir kadının başka bir erkekle evlenmesi doğrudan Tora'nın bir yasağı olduğuna göre, bu durumda katı yönde hareket etmek ve Bila Zevulun'un karısıymış gibi davranmak gerekir. Böylece Bila başka biriyle evlenemez; bunun mümkün olabilmesi için öncelikle Zevulun'dan *get* almalıdır.

b. Buna karşılık, Zevulun ona *get* verdiği zaman Bila *ketubada* yazılı olan tutarı almayacaktır! Neden? Çünkü parasal konular söz konusu olduğunda, şüphe halinde ödeme yapılmaz; para talebi olan taraf bu hakkını kanıtlamalıdır (bkz. sayfa 111). Eğer Bila Zevulun'un karısı değilse, o zaman boşanma diye bir şey de olmayacağına göre bu şüpheli durumda *ketuba* ödemesi de yapılmaz.

Komşudan Bir Armağan

Yaprak

74

Ribi Hayim bir keresinde arkadaşı Ribi Ben-Tsiyon'un evine gelmişti. Elinde de güzel bir hediye kâğıdına sarılmış bir paket vardı. Ribi Hayim "Bu binada birlikte on yılımızı doldurduk" dedi. "Bu vesileyle sana bir armağan vermeğe karar verdim." Ribi Ben-Tsiyon bu jestten dolayı çok duygulanmıştı. Ribi Hayim'e samimi bir şekilde teşekkür etti.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Bazen Bar Nahmani diye adlandırılırken bazen de Rabi Yeuda bar Nahman olarak anılır. Rabi Yeuda bar Nahmani, Rabi Levi'nin arkadaşıydı ve ikisi, Rabi Yohanan'ın *bet midraşında* "*darşan*" (hatip) görevindeydi.

Rabi Yeuda bar Nahmani'nin esas meşgalesi, Reş Lakiş'e "*meturgeman*"lık yapmaktır. Başka bir deyişle, Reş Lakiş'in açıkladığı *alaha* sözlerini *bet midraş*teki herkesin duyması için tekrarlar, yüksek sesle duyurur ve açıklardı (bkz. II. Kitap, sayfa 52).

Ve gerçekten de, *Midraş* eserlerinin birçok yerinde, Rabi Yeuda bar Nahmani'nin, genellikle hocası Reş Lakiş'in adıyla aktardığı *deraşaları* yer almaktadır.

Reş Lakiş'in *meturgemanı* olmanın yanında, harika *deraşaları* ve öğretileriyle, şahsen de yüksek düzeyli bir haham olarak

ünlenmiştir. Hocası Reş Lakiş de onun gücünü tanımaktaydı ve bazen ona, kalkıp halkın önünde ders vermesini söylerdi. Rabi Yeuda bar Nahmani, Tora'nın onurunu korumak için korkusuzca mücadele etmiştir. Bir keresinde uygun olmayan birini zorla *dayan* (yargıç) olarak tayin edip Rabi Yeuda bar Nahmani'den onun *meturgemanı* olmasını istemişlerdi. Rabi Yeuda bu yeni *dayanın* sözlerini halka duyurmak üzere onu dinlemek için eğildiğinde onun doğru dürüst Tora bilmediğini anlayınca kalkıp yüksek sesle "*Ağaca 'kalk uyan' diyene, sessiz taşa talimat verene eyvahlar olsun!*" (Habakuk 2:19) pasuğunu söylemiş ve ardından, hiç çekinmeden, "Kutsal ve Mübarek Tanrı, ileride [bu adamı] göreve getirenlerden bunun hesabını soracaktır!" diye eklemiştir.

**Rabi
Yeuda bar
Nahmani**

Yarım saat sonra Ribî Hayim kendi kendine “Belki de ona başka bir armağan alıp, verdiğim şeyi kendime saklasam daha iyi” diye düşünmeye başladı. Ne dersiniz? Acaba Ribî Hayim’in böyle bir şey yapmaya hakkı var mıdır?! Hayır! Çünkü verdiği armağan artık Ribî Ben-Tsiyon’a aittir ve Ribî Hayim’in onun üzerinde hiçbir iyelik hakkı kalmamıştır.

Şimdi Ribî Hayim’in, verdiği armağanı geri almasının mümkün olduğu bir durumu göreceğiz. Eğer Ribî Hayim, armağanı verdiği sırada “Sana bu armağanı, ay sonuna kadar bizim yanımızda çalışıp merdivenleri silmeyi kabul edecek bir temizlikçi bulman kaydıyla veriyorum” derse, o zaman armağanın durumu askıda sayılır. Eğer Ribî Ben-Tsiyon temizlikçi bulmayı başarsa, armağan gerçekten ona ait olacaktır. Ama eğer bunda başarılı olamazsa, armağan Ribî Hayim’e geri dönecektir.

Bu gibi bir şart koşmanın mümkün olduğunu nereden biliyoruz? Bunu, Moşe Rabenu’dan Yarden Nehri’nin doğu yakasındaki toprakları isteyen Gad ve Reuven kabilelerinden öğreniyoruz. Bu istekleri karşısında Moşe Rabenu da onlara bir şart koşturmuştu: Eğer Bene-Yisrael ile birlikte savaşsanız, Yarden’in doğu yakasındaki istediğiniz toprakları alırsınız. Ve eğer savaşmazsanız, alamazsınız. Bir sonucu bir şarta bağlı kılmaya dair kanunların kaynağı budur.

Givonilerle İlgili Olaydan Ne Öğreniyoruz?

Yaprak

75

Bene-Yisrael Yeoşua bin Nun’un önderliğinde Erets-Yisrael’e girdikleri zaman, Erets-Yisrael’de yaşayan tüm ulusların üzerine bir korku çökmüştü. Ülkenin sakinleri arasında Givoniler, yani Givon adlı bölgenin sakinleri de vardı. Givoniler Yeoşua bin Nun’u aldatmaya karar verdiler. Eski püskü giysiler giydiler, yanlarına bayat ve küflü ekmekler aldılar. Bu şekilde Yeoşua bin Nun’un karşısına çıkarak, çok uzak bir diyardan geldiklerini ve kutsal Yisrael halkına katılmak istediklerini söylediler.

Yeoşua bin Nun onlarla tüm Yisrael halkının huzurunda bir antlaşma yaptı ve onlara hiçbir kötülük edilmeyeceğine dair yemin etti. Givonilerin aslında bir oyun oynadıkları, aslında uzak bir diyardan gelmiş olmayıp Erets-Yisrael’de yaşamakta oldukları, daha sonra ortaya çıktı. Ne var ki, Yeoşua bin Nun onlarla yapmış olduğu antlaşmayı artık bozamazdı. Ama neden? Daha önce, bir *nederin*, hakkında bir “*petah*” bulunabilmesi halinde geçersiz kılınabileceğini görmemiş miydik?

Rabî Yeuda bunu şöyle açıklar: Yeoşua bin Nun bir yemin etmişti ve bu yeminden herkes haberdardı. Ve *nederden* farklı olarak bir yeminin bağlayıcılığı çözdürülemez.

Diğer Hahamlar ise bu tipteki, yanlış bir bilgiyi temel almış olan bir yeminin bağlayıcılığının da çözdürülebileceği görüşündedirler. Ama onlara göre, bu yemini artık herkes duyduğu için, antlaşmanın bozulması bir *hilul A-Şem* (Tanrı’nın İsmi’nin kutsiyetinin ihlali) durumuna yol açabilirdi. Zira kimse yeminin yanlış bilgiye dayanılarak yapıldığına bakmayacak, Tanrı’nın İsmi’yle edilmiş bir yeminin ihlal edilmekte olduğu kanısına varacaktı. Yeoşua bin Nun, Givonilerle olan antlaşmasını işte bu yüzden bozmamıştır.

Kutsal Şabat Onuruna

Ludkiya şehrine çok yüksek düzeyli bir konuk gelmişti: *Amora* Rabî Hiya bar Aba. Ludkiya’nın önemli simalarından biri, onu kendi konforlu evinde ağırlamak üzere davet etti. “Sizi konuk etmek benim için büyük bir onur olacak” diye ısrar edince, bu isteği kabul edildi ve Rabî Hiya onun evine konuk olmaya

razı oldu. Rabî Hiya bu büyük ve güzel evde oturmaktayken, tam on altı kişiden oluşan bir grubun yaklaşmakta olduğunu gördü. Adamlar ellerinde, her tarafından ihtişam akan, son derece şık düzenlenmiş altın bir masa taşıyorlardı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
155’te

Hayvanda “Bet A-Kosot”

Yaprak 76 Hepimizin bildiği gibi kutsal Tora’mız bize bir hayvanı, yalnızca kurallara göre kesildikten ve kanından arındırıldıktan sonra yiyebileceğimizi söylemektedir. Kesilen bir hayvan da, “terefa” olmadığından emin olmak üzere kontrol edilmelidir. “Terefa”, ölümüne sebebiyet verecek bir sağlık sorunu olan hayvana verilen isimdir.

Bu yaprakta söz konusu sağlık sorunlarından birini öğreniyoruz: “Bet a-kosot içinde bir delik”.

Nedir bet a-kosot?

Bunu anlamak için, büyükbaş bir hayvan yemek yediği zaman neler olduğunu bilmek gerekir. Hayvan yiyeceğini yuttuktan sonra yiyecek işkembeye iner ve sindirim süreci başlar. Bir sonraki aşamada yiyecek midedeki başka bir kısma geçer. Orada yumuşatılır ve küçük parçalara bölünür. İşte bu kısma “bet a-kosot” (Türkçe: börkenek, Latince: *reticulum*) adı verilir. Bu isim “bardaklar bölmesi” anlamına gelir, çünkü sanki bir arı peteği gibi yan yana dizilmiş bardaklara benzer bir yapıya sahiptir. Yiyecek bundan sonra “emses” (Türkçe: kırkbayır, Latince: *omasum*) adlı başka bir bölmeye geçer ve oradan da asıl mideye iner (Türkçe: şirden, Latince: *abomasum*).

İşte, bet a-kosot adlı bölmesi delinmiş olan bir hayvan “terefa”dır, çünkü bu onun adına ölümcül olabilecek bir delinmedir.

Rabi Yeoşua ben Levi’nin Müthiş Ödülü

Yaprak 77 Bu yaprakta kutsal *Amora* Rabi Yeoşua ben Levi hakkında hayret verici bir olayı okumaktayız.

Rabi Yeoşua ben Levi’nin zamanında çok ağır ve bulaşıcı bir çıban hastalığı baş göstermişti ve herkes, hastalık kendilerine de yapışmasın diye hastalara yaklaşmamaya dikkat ediyordu. Herkes... ama Rabi Yeoşua ben Levi hariç. O, hastalara yaklaşıp onların yanında Tora öğrenmekten hiç korkmuyordu. Neden mi korkmuyordu? Bunu şöyle açıklamıştı: “Çünkü kutsal Tora, onu öğreneni korur!”

Dünyadan ayrılma vakti geldiğinde, Rabi Yeoşua ben Levi, ölüm meleğinden, canını almadan önce kendisine Gan Eden’deki yerini göstermesini istedi. Ölüm meleği bunu kabul etti ve ikisi Gan Eden’in kapısına geldikleri zaman, Rabi Yeoşua ben Levi bir anda içeri atlayarak Gan Eden’e canlı girdi!

Gemara, Rabi Yeoşua ben Levi’nin deri hastalarına göstermiş olduğu yakınlık nedeniyle, Göklerden onun bu şekilde Gan Eden’de kalmasına izin verildiğini anlatmaktadır.

MASEHET KETUBOT
PEREK 8:
AİŞA ŞENAFELU

Hangisi Daha Güvenli?

Yaprak

78

Ne dersiniz? İnsan hangisine daha çok güvenir – para ve taşınabilir mallara mı, yoksa sahip olduğu topraklara mı?

Soruyu açıklayalım: Reuven'in evleri, tarlaları ve toprakları var. Ayrıca paraları, çeşitli eşyaları, örneğin masaları, iskemleleri ve bir yerden başka bir yere taşınabilen başka malları da var. Bunların hangilerinin kendisine ait kalacağına daha çok güvenebilir? Taşınabilir malların mı yoksa taşınamayan malların mı?

Bu iki yönlüdür. Para ve taşınabilir malların topraklara göre avantajlı yanları olduğu gibi, toprakların da taşınabilir mallara göre avantajlı yanları vardır.

Bu yaprakta anlatıldığına göre *Amoralardan* biri, belirli bir *alaha* konusunda karar vermiş ve bu kararını şöyle bir tezle açıklamıştır: “İnsan, taşınabilir mallarından çok, topraklarına güvenir.” Neden? Çünkü bir yerden diğerine aktarılabilen para ve diğer mallar çalınabilir veya kaybolabilir. Ama toprak hiçbir zaman çalınamaz, ortadan kaybolamaz.

Raban Şimon ben Gamliel Kimdir?

Yaprak

79

Bu yaprakta *Gemara* Raban Şimon ben Gamliel'in adıyla bir öğretiyi aktarmaktadır.

Tarihte, Raban Şimon ben Gamliel adında iki kişi yaşamıştır ve ikisi de *Sanedrin*'in başında *Nasi* olarak görev yapmıştır. Şimdi bu iki büyük şahsiyetin her birinin hangi dönemde yaşadığını ve aralarında bir bağ olup olmadığını göreceğiz.

İlk Raban Şimon ben Gamliel, “Raban Şimon ben Gamliel A-Zaken” olarak adlandırılır. Kendisi İllel A-Zaken'in torununun oğluydu ve II. Bet-Amikdaş'ın yıkılış dönemine yakın bir zamanda yaşamıştı. Aşkenaz cemaatlerinde her Yom Kipur'da, Romalılar tarafından öldürülen on büyük Haham'ın (*Asara Aruge Malhut*) anıldığı bir dua okunur ve Raban Şimon ben Gamliel A-Zaken onlardan biridir.

İkinci Raban Şimon ben Gamliel, Raban Şimon ben Gamliel A-Zaken'in torunudur. Aynı zamanda, *Mişna*'nın derleyicisi olan Rabenu A-Kadoş, yani Rabi Yeuda A-Nasi'nin de babasıdır. İkinci Raban Şimon ben Gamliel uzun yıllar boyunca Romalılardan gizlenmek durumunda kalmış ve sonunda Yahudilerin Romalılara karşı bir isyan girişimi sırasında öldürülmüştür. Geleneksel bilgilere göre, Galil'deki Kefar Kana'da gömülüdür.

İkinci Raban Şimon ben Gamliel, kendisiyle diğer *Tannalar* arasında bir görüş ayrılığı olan neredeyse her yerde, *alahanın* kendi görüşüne göre karara bağlanmasına nail olmuştur. Bunun sadece üç tane istisnası vardır.

Kutsal Şabat Onuruna (devam)

Masadan aşağıya gümüş zincirler sarkıyordu. Üzerine harikulade çanaklar ve küçük kadehler yerleştirilmişti ve tepsilerin üzerine çok çeşitli yemekler, fırın işi yiyecekler ve güzelce süslenmiş ve esans katılmış tatlılar konmuştu.

Hizmetkârlar, masayı yerleştirdikleri sırada “*A-Şem'indir dünya*” (Teilim 24:1) pasuğunu söylediler. Zira ev sahibi böyle biriydi; her şeyin Tanrı'dan geldiğini bilen, mütevazı bir kişiliği vardı.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
157'de

Bir Tarlanın Hikâyesi

Yaprak

80

Mihael'in büyük bir toprağı vardı ve günlerden bir gün, uzun bir süre için uzak bir ülkeye yolculuk etmesi gerekti. Aradan yıllar geçti ve Mihael evine geri döndü. Ama bir de ne görsün? Bazı insanlar onun toprağında çalışmaktaydı! Şoka uğramış bir halde, Mihael neler olup bittiğini görmek üzere adımlarını sıklaştırdı. Anlaşılan o ki, evinden uzak olduğu yıllar içinde, kendi toprağına Gad adında bir adam girmiş, onu sürüp meyve ağaçları dikmişti!

"Ne yaptın sen???" diye sordu hayretle Mihael. "Bu toprak bana ait!" "Doğru," diye cevap verdi Gad, "ama kendi kendime, sen yurt dışından geri dönene kadar toprağını ben kullanırım diye düşündüm."

Gerçek şu ki, Gad, *alahaya* uygun davranmamıştır, çünkü başkasına ait bir malı onun izni olmadan kullanmak yasaktır. Ama şimdi ortaya ilginç bir soru çıkmıştır: Gad, ağaçları satın alıp dikmek için iki bin *şekel* tutarında bir harcama yapmıştır ve şimdi bu sayede Mihael'in tarlasının değeri de yükselmiştir. Acaba Mihael bunun için Gad'a ödeme yapmalı mıdır?

Gemara, Mihael'in Gad'a yalnızca yatırım için yaptığı harcamayı ödemesi gerektiğini ve başka bir yükümlülüğü olmadığını söylemektedir. Örneğin ağaçların dikim masrafı iki bin *şekel* idiyse, şu anda toprağın değeri ağaçlar sayesinde bunun çok daha fazlası kadar değer kazanmış olmasına rağmen, Mihael de Gad'a yalnızca iki bin *şekel* ödeyecektir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Rabi Yitshak ben Elazar Erets-Yisrael'de doğmuş, orada ikamet etmiş ve Tora'yı da yine orada, Teverya'daki ünlü *yeşivasında* esas hocası Rabi Yohanan'dan öğrenmiştir. Hocasının, Rabi Hiya bar Aba, Rabi Ami ve Rabi Yitshak Nafha gibi en büyük öğrencileriyle dostluk kurmuştur.

Hocası Rabi Yohanan vefat ettiği zaman, Rabi Yitshak onun ardından yaptığı övgü konuşmasında (*esped*) o günün, Yisrael için, güneşin öğle vakti battığı bir gün kadar ağır ve zor olduğunu söylemiştir. Bunun sebebi, bir neslin *tsadik* şahsiyetinin, dünyayı aydınlatan

güneşe benzemesidir. Ve bu *tsadik* vefat ettiği zaman, sanki güneş gün ortasında, vakitsiz bir şekilde batmış gibidir.

Gemara'da bir keresinde Rabi Hiya bar Aba, Rabi Ami ve Rabi Yitshak Nafha'nın, Rabi Yitshak ben Elazar'ın bahçesinde oturup kendisiyle Tora sözleri konuştukları anlatılır.

Rabi Yitshak, kendi neslinde yaşamış olan Hizkiya ve Rabi Elazar gibi başka *Amoraların* öğrettikleri *alahaları* da aktarmıştır. Rabi Yitshak'ın öğrettiği *alahaları* ise, öğrencileri Rabi Yose ve Rabi Avin aktarmışlardır.

**Rabi
Yitshak
ben Elazar**

“En Safek Motsi Mide Vaday”

Yaprak

81

Şimdi, Talmud’da iyi bilinen kavramlardan birini öğreneceğiz: “En safek motsi mide vaday”.

Gelin bu kuralı, şöyle bir misalle anlamaya çalışalım: Bir Erev Pesah’ta (Pesah arifesi), yani hametsin yakılacağı sabah, Yitshaki ailesinin fertleri hamets yiyecek maddelerini yakmaya hazırlanıyordu. Birden bire şişman bir fare eve dalarak odalardan birine kaçtı... Evde büyük bir gürültü kopmuştu... Çocuklar evin dışına kaçtılar. Babalarının yüzü ise bembeyaz olmuştu. “Ne oldu?” diye sordu karısı. “Farelerden bu kadar çok mu korkuyorsun?!” Ama baba “Hayır” dedi. “Benim derdim hamets yasağı. Çünkü fare içeri girdiğinde ağzında bir parça ekmek gördüm! Hemen hahama gidip ne yapmak gerektiğini soracağım.”

Haham ailenin bir kez daha hamets kontrolü yapması gerektiğini söyledi. Neden? Çünkü farenin eve girdiği **kesindi**. Buna karşılık fare hametsi yemiş olabileceği gibi, onu odalardan birinde bırakmış olması da olasıydı. Yani bu konuda **şüphe** söz konusuydu. İşte böyle bir durumda *alaha* “en safek motsi mide vaday” demektir; yani: “**şüpheli** bir durum, **kesin** bir duruma üstün gelmez”. Bu nedenle farenin eve ağzında hametsle girdiği bilindiğine göre, evde tekrar hamets kontrolü yapmak gerekmektedir. Ve her ne kadar farenin bu hametsi yemiş olması olasılık dâhilinde ise de, bu kesin olmadığı için, hamets kontrolünün tekrarlanmaması için yeterli değildir.

Kutsal Şabat Onuruna (devam)

Masayı kaldırdıklarında da bu kez “Gökler, A-Şem’in Gökleridir; ve yeryüzünü insanoğullarına vermiştir!” (Teilim 115:16) pasuğunu söylediler.

Rabi Hiya oturmuş bu masalsı zenginliği seyrediyordu. Ev sahibine “Lütfen söyle bana evladım; tüm bunlara

nasıl nail oldun?” diye sordu.

Ev sahibi biraz düşündü ve sonra anlatmaya başladı: “Zengin olmadan önce kasaplık yapardım ve elime ne zaman kaliteli bir et gelse ‘Bunu kutsal Şabat gününe ayırıyorum’ derdim...”

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
159’da

Rabi Şimon ben Şatah Kimdi?

Yaprak

82

Bu yaprakta Rabi Şimon ben Şatah'ın koyduğu bir *takana* (kanun) öğretilmektedir. Rabi Şimon ben Şatah kimdi?

Rabi Şimon ben Şatah, II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından yüz elli yıl kadar önce yaşamış bir *Tannay*di. Aynı zamanda o dönemde halkın başında olan Kral Yanay'ın karısı Şelomtsiyon'un da kardeşiydi.

O yıllarda Kral Yanay, Yisrael'in Hahamlarına karşı bir harekete girişmiş ve birçoğunu öldürtmüştü. Rabi Şimon ben Şatah ise kaçmayı başararak gizli bir yere saklanmıştı. Tehlike geçtikten sonra Rabi Şimon ben Şatah saklandığı yerden çıktı ve *Sanedrin* başkanı olarak görevi dâhilinde *Tsadokiler*le mücadele etti. *Tsadokiler*, Tora'yı yanlış bir şekilde yorumlama peşindeki bir tarikattı.

Rabi Şimon ben Şatah'ın liderliği döneminde Yisrael halkı Tora ve *mitsvaların* yolunda yürümüştür. Tüm o yıllar boyunca bol ve bereketli yağmurlar yağmış, ama bu yağışlar insanların rahatsız olmayacağı zamanlarda, örneğin gece vakti gerçekleşmişti. Bereketli yağmurlar sayesinde buğday, arpa ve mercimek çok büyük taneler halinde yetişmekteydi.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Rabi Hama Erets-Yisrael'de doğmuştur. Babası Hanina bar Hama, kendi neslinde (Erets-Yisrael'deki ilk *Amoraim* nesli) *agada* alanında en önemli otoritelerden biriydi. Rabi Hama da babasının izinden gitmiş ve *agada* konularında dersler veren bir *darşan* olarak ünlenmiştir. Neslindeki insanlar onun yaptığı açıklamaları çok severdi. Rabi Hiya bar Aba onun *deraşalarını* fazlasıyla övmüş ve "*margaliyot*" (mücevherler) olarak adlandırmıştır.

Rabi Hama bar Hanina, babasının hocası olan, *Mişna*'nın derleyicisi Rabi'yi [=Rabi Yeuda A-Nasi] tanıma ayrıcalığını

da yaşamış, hatta belli başlı *alahaları* öğrenme amacıyla Rabi'nin âdetlerinden bazılarını dayanak olarak göstermiştir.

Öğretilerinden birçoğu her iki Talmud'da da – hem Talmud Yerusalmi'de hem de Talmud Bavli'de – yer almaktadır.

Aralarında Rabi Yohanan ben Elazar ve Rabi Şemuel bar Nahman'ın da bulunduğu neslindeki birçok Hahamla *alaha* ve pasuk açıklamaları (*agada* yönlü açıklamalar) konusunda teatide bulunmuştur. Hatta Erets-Yisrael'de ikinci *Amoraim* neslinin liderlerinden Rabi Yohanan ve Reş Lakiş'le de dostluk kurmuştur.

**Rabi Hama
bar Hanina**

MASEHET KETUBOT
PEREK 9:
AKOTEV LEİŞTO

“Hahamların *Takanasını* Arzulamıyorum”

Yaprak

83

Hahamlarımız, halkın yararı için, *takana* adı verilen birçok kanun ve birçok *alaha* koymuşlardır. Bazı *takanaların* amacı insanı günden uzaklaştırmaktır. Örneğin Tora'nın kanununa göre geceleyin *Keriat Şema* okuma vakti sabaha kadardır. Ama Hahamlarımız, koydukları bir *takana* ile bunu gece yarısına sınırlamışlardır. Bunu neden yapmışlardır? Çünkü bu şekilde insanlar “nasılsa vaktim var” düşüncesiyle *Keriat Şema* okumayı ertelemeyecekler, unutkanlıkla bu *mitsvayı* kaybetmeyeceklerdir.

İkinci bir *takana* türü de Hahamlarımızın, insanlara iyilik etme amacıyla koydukları parasal kanunlardır.

Bu yaprakta, bu ikinci türdeki *takanalardan* bazılarında, insanın “*i efşi betakanat hahamim*” (Hahamların *takanasını* arzulamıyorum) diyebileceğini öğreniyoruz.

Bir örnek verelim.

Hahamlarımız, evli bir kadın çalışma ve evine ekmek getirme olanağına sahip değilse bile, kocasının onu geçindirmekle yükümlü olmasına karar vermişlerdir. Bunun karşılığında, Hahamlarımız, evli bir kadın çalışıp para kazandığı takdirde bu paranın kocasına ait olmasını öngören bir *takana* koymuşlardır. Böylece daha ileride kadın çalışmasa bile kocası onu her zaman geçindirmekle yükümlü olacaktır.

Ancak bu *takana* hakkında kadın, “*i efşi betakanat hahamim*” deme hakkına sahiptir. Örneğin bir kadın çalışıyor ve çok para kazanıyorsa, kendi kendine “Kocamın beni geçindirme yükümlülüğünden feragat etmem benim için daha uygun. Bu şekilde, kazandığım tüm para benim elimde kalır” deme hakkına sahiptir.

Civcivler Kime Ait?

Yaprak

84

Bu yaprakta oldukça ilginç bir durum ele alınmaktadır.

Uriel ve Şemaya birbirine komşu olan iki iyi dosttu ve her ikisinin de yumurtlayan ve civcivler büyüten tavukları vardı. Günlerden bir gün, Uriel ile Şemaya arasında sert bir tartışma çıktı. Ne olmuştu? Uriel Şemaya'ya gelip “Oradaki civcivi görüyor musun? Hani şu senin bahçenin köşesinde duranı? İşte o bana ait!” demişti. Şemaya ise “Ne münasebet!” diye cevap vermişti.

Kutsal Şabat Onuruna (devam)

“...Sonra daha da kaliteli bir et gelince, öncekinden vazgeçer ve yenisini Şabat gününe ayırmaya karar verirdim. Şabat'ı onurlandırdığım için bu büyük zenginliğe nail oldum!”

“Ne mutlu sana ki buna layık olmuşsun!” dedi Rabi Hiya takdir içinde. “Ve seni buna nail eden Tanrı Mübarek'tir!” (Şabat 119a).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

İkisi birlikte hahama gittiler ve Şemaya, hahama “Sınıfta, iki kişi arasında belirli bir malın kime ait olduğu konusunda tartışma olursa bu malın, o anda kimin elindeyse onun elinde kalacağını öğrenmiştik. Çünkü öğrendiğimiz bir kurala göre ‘Bir kişinin elinin altında bulunan her şey ona aittir!’” Başka bir deyişle, bir kişinin elinde bulunan bir malı, ona ait olmadığını kanıtlamak için ondan almak mümkün değildir.

Haham, Şemaya’nın yanağından bir makas aldı ve “Güzel söyledin!” dedi. “Ama *Gemara*’da, civcivler söz konusu olduğu zaman kuralın farklı olduğunu öğreniyoruz!” İki çocuk iyice kulak kabarttılar ve haham açıkladı: “Civcivler hep bir yerden bir yere gittikleri için, bir civcivin, sırf Şemaya’nın yanında görüldüğü için ona ait olduğunu öne sürmek mümkün değildir. Çünkü civcivin, Uriel’in bahçesinden Şemaya’nın bahçesine kendi kendine gitmiş olması olasılık dâhilindedir...”

Miras Kime Ait?

Yaprak Şimdi, Hahamlarımızın, Kral Şelomo tarafından yazılmış bir pasuktan bir *alaha* tespit etmeyi nasıl öğrendiklerini göreceğiz.

85

Bir Yahudi, ölümünden önce “Tüm paramı Toviya’ya verin” şeklinde bir vasiyette bulunmuştu. Oradakiler adamcağıza hangi Toviya’dan bahsettiğini sormak istedilerse de, adam ceva vermeden gözlerini yummuş ve ölmüştü.

Olayın ardından Toviya adında iki kişi geldi ve her biri “Ölen adamın kastettiği Toviya benim. Lütfen parayı bana verin” dedi. Bunlardan biri, ölen adamın komşusu, diğeri de bir akrabasıydı.

Ne yapmalı? Parayı kime vermeli?

Gemara şöyle demektedir: Gelin, Kral Şelomo’nun Mişle kitabında ne dediğine bir bakalım: “*Yakın bir komşu, uzak bir kardeşten iyidir*” (Mişle 27:10). Başka bir deyişle, komşusu ona daha yakındır ve uzaklarda oturan bir akrabaya göre onunla daha sıkı bir dostluk içindedir. Bu nedenle, ölen adam parasını mutlaka, komşusu olan Toviya’ya vermek istemiş olmalıdır...

Gemara şunu da eklemektedir: Eğer bu iki kişiden biri *talmid hahamsa* ve diğeri değilse, ölen adamın, parasını *talmid haham* olan Toviya’ya vermeye niyet ettiğine şüphe yoktur, çünkü mutlaka bir *mitsva* yapmak ve kendi servetinden bir *talmid haham*ın yararlanmasına nail olmak istemiş olmalıdır. Ne de olsa insan ölümünden önce, kendisine liyakat katacak şeyler arar.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Hayatından Kesitler

Rabi Abau, Kesarya şehrinde doğmuş ve yaşamıştır. Bu nedenle kendisinden “Rabi Abau DeKesarin” diye bahsederlerdi.

Evlilik çağına geldiğinde, Kesarya’lı *Amora* Rabi Tahlifa’nın kızıyla evlenmiştir.

Tora’yı, neslin büyüğü olan Rabi Yohanan’ın yanında, onun Teverya’daki ünlü *yeşivasında* öğrenmiştir. Hocası Rabi Yohanan onu çok sever ve “oğlum” diye hitap ederdi. Rabi Abau, Rabi Yohanan’ın en önde gelen öğrencilerinden biri olarak kabul edilir ve Talmud Bavli’de, Rabi Abau’nun, hocası Rabi Yohanan’dan aktardığı 300’ü aşkın *alaha* kaydedilmiştir.

Rabi Yohanan’ın büyük öğrencileri

onu çok takdir ederler ve ona büyük saygı gösterirlerdi. Hatta bir keresinde, hastalanan Rabi Abau’nun iyileşmesi için hayatlarını tehlikeye bile atmışlardır (bkz. *Avoda Zara* 28a).

Gemara’da anlatıldığına göre, bir keresinde Rabi Yohanan’ın öğrencileri Rabi Abau’nun yüzünün fazlasıyla aydınlandığını fark etmişlerdi. Rabi Yohanan onlara “Mutlaka yeni bir Tora sözü veya pek bilinmeyen eski bir öğreti duymuş olmalı. Bu yüzden neşelidir” demişti. Rabi Yohanan “*İnsanın hikmeti, yüzünü aydınlatır*” (Koelet 8:1) pasuğunu Rabi Abau için söylerdi.

**Rabi
Abau**

Borcunu Ödemek İstemeyen Borçlu

Yaprak

86

Mutlaka biliyorsunuzdur; paraya ihtiyacı olana borç vermek Tora'nın bir emridir. Elbette bundan önce bu kişinin, borcunu geri ödeyebilecek durumda ve dürüst biri olup olmadığı kontrol edilir.

Bu yaprakta *Gemara* Rav Papa'nın sözlerini aktarmaktadır: “Borçlunun borcunu ödemesi, *mitsva*dır.” Başka bir deyişle, bir kişi borç para aldıysa, borcunu geri ödediği zaman Tora'nın bir *mitsvası*nı yerine getirmiş olur.

Gemara, bu önemli bilginin pratik gerektirmeleri de olduğunu söylemektedir.

Bir düşünün. Yeuda sokakta kendi halinde yürürken bir otobüs durağının yanından geçiyor ve o sırada bir adam kendisine yaklaşıp, uzak bir şehirde oturduğunu, şehre geldiğinde cüzdanını kaybettiğini ve evine geri dönmek için parası olmadığını söylüyor. “Lütfen bana yüz *şekel* borç verin” diye rica ediyor.

Yeuda'nın merhameti uyanıyor ve adama yüz *şekel* borç veriyor. Ama tabii ki öncesinde adamın kişisel bilgilerini, tam ismini, adresini ve telefon numarasını not alıyor. Aradan günler geçiyor ve borçlu borcunu geri ödemiyo. Yeuda borçluya telefon açıyor ve adam arsızca, “Doğru, senden borç para aldım, ama geri ödemek istemiyorum!” diyor.

Yeuda ne yapabilir? *Gemara*, bir borçlunun borcunu ödemesinin *mitsva* olması nedeniyle, *bet dinin* onu buna zorlayabileceğini, çünkü Tora'nın *bet dine*, insanları *mitsva* yapmaya sevk etme görevi verdiğini belirtmektedir.

Yemini Zorunlu Kılan Şahit

Yaprak

87

Bir *bet dinde* iki kişi arasında bir dava görüldüğü zaman, taraflardan her birinin, haklılığını kanıtlayacak deliller getirmesi gerektiğini hepimiz biliriz. Örneğin eğer Reuven, Şimon'u kendisine borçlu olduğuna dair dava ederse, üzerinde Şimon'un kendisine para borçlu olduğunun yazılı olduğu, tanıklar tarafından imzalanmış bir senet getirmekle yükümlüdür. Eğer elinde böyle bir senet yoksa, Reuven, Şimon'a borç verdiğini gördüklerine dair şahitlik edecek tanıklar getirmelidir.

Peki, ya Reuven, tanıklardan birinin ne yazık ki vefat ettiğini ve borç verdiğini görmüş olan sadece tek bir tanığın hayatta kaldığını söylerse ne olur? Acaba *bet din* o kişinin tanıklık ifadesini dinler mi, yoksa ona “Hiç ifade verme, çünkü tek bir kişinin ifadesini nasılsa kabul etmiyoruz” mu der?

Gemara, parasal davalarda tek bir şahidin de dinlendiğini söylemektedir. Neden? Kimin haklı olduğuna karar verebilmek için yalnızca tek bir şahidin tanıklığı her halükârda yeterli olmayacaktır ki! Evet, bu doğrudur; ama o tek şahidin ifadesi ışığında *bet din*, Şimon'u, haklı olduğuna yemin etmekle yükümlü kılabilir. Ve eğer Şimon yemin etmek istemezse, ödemekle yükümlü olacaktır.

Bilge Kalpli Kişi *Mitsvaları* Alır

Rabi Yona'nın merhametli ve anlayışlı bir kalbi vardı ve servetini cömertçe ve duyarlı bir şekilde dağıtırdı. Saygın ve zengin bir Yahudi'nin, servetini kaybetmesi halinde *tsedaka* parası almaktan utanç duyacağını, hatta sırf başkalarının hediyelerine

muhtaç kalmamak için yeteri kadar yiyecek olmaksızın yaşamayı bile tercih edeceğini bilirdi. Bu nedenle Rabi Yona, bu durumdaki bir kişiye, onu mahcup etmeyecek, onurlu bir şekilde yardım etmesi gerektiğine karar vermişti.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
163'te

Fakirlerin Borç Alabilmesi İçin Koyulan *Takanalar*

Yaprak Paraya ihtiyacı olan birine borç veren kişi Tora'nın "yap" şeklindeki bir emrini yerine getirmiş olur! Öte yandan, akrasına borç verebilecek durumdayken bunu yapmayan bir kişi Tora'nın bir yasağını ihlal etmiş olur. Hatta Tora böyle birini "*iş beliyaal*" (vicdansız kişi) diye nitelendirmektedir!

88

Parası olan insanların, ihtiyacı olan kişilere "ya borçlarını geri ödemezlerse" endişesiyle borç vermekten kaçınmamaları için, Hahamlarımız, borç veren kişileri koruyan çeşitli *takanalar* koymuşlardır. Şimdi bu *takanalardan* ikisini öğreneceğiz.

Uzman Yargıçlar: *Dine Mamonot* adı verilen "parasal davalar"a bakacak bir *bet din* üç uzman yargıçtan oluşmalıdır. Ama Hahamlarımız bu konuda hafifletmeye giderek, parasal konularda Tora davalarının, uzman olmayan üç kişinin önünde de ele alınabilmesine olanak tanımışlardır.

Kalitesiz Topraklar Almamak: Hahamlarımızın koydukları bir diğer *takana* da, borcun tahsiliyle ilgilidir. Tora kanununa göre, borçlu kişi borcunu ödemek için, sahibi olduğu kalitesiz bir toprağı alacaklıya verebilir. Ama Hahamlarımız, borçlu kişinin alacaklıya borcunu orta kalitede bir toprakla ödemesine ve bu amaçla kalitesiz toprakların kullanılamamasına hükmetmişlerdir.

Tüm bu *takanalar*, "kapıların, borç almak isteyenlerin önünde kilitlenmemesi", yani borç almaya ihtiyacı olan kişilerin, diğer insanların borç vermekten kaçınması nedeniyle kendilerini kilitli kapılar karşısında bulmaması için öngörülmüştür.

"Şovar" İstemiyorum

Yaprak Yukarıda yaprak 16 ve 57'de "*şovar*" konusunu öğrenmiştik. *Şovar*, bir alacaklının, alacağını tahsil ettikten sonra borçluya verdiği yazılı bir alındı belgesidir.

89

Ne zaman *şovar* vermek gerekir? Örneğin şöyle bir durumu ele alalım:

Dikkat edin. Eğer Reuven'in elinde, üzerinde Şimon'un ona yüz *şekel* borçlu olduğu yazılı, tanıklarca onaylı bir borç senedi varsa, Şimon bu yüz *şekeli* ödemekle yükümlüdür.

Ve işte; bir gün Şimon, Reuven'e geliyor ve ona "Şu anda elimde sana geri ödeyebileceğim elli *şekel* var. Ve *beezerat A-Şem* (Tanrı'nın yardımıyla), kalan elli *şekeli* de yakında ödeyeceğim" diyor. Reuven bu elli *şekeli* kabul ediyor ve Şimon'a şöyle diyor: "Sana borcunun elli *şekellik* kısmını geri ödediğine dair bir *şovar* yazayım, çünkü şu noktada borç senedini sana vermek istemiyorum. Zira bana hâlâ elli *şekel* daha borcun var. Bu yüzden, en azından elinde, elli *şekeli* bana geri ödemiş olduğuna dair bir belge olmuş olur."

Bu durumda eğer Şimon, "Ya ben *şovarı* kaybedersem ve sen de benden, borç senedinde yazılı olan yüz *şekelin* hepsini talep edersen ne olacak? Bu yüzden *şovar* almak istemiyorum! Kalan elli *şekel* için yeni bir borç senedi yazalım" derse kanun nedir?

Gemara Şimon'un böyle bir hakkı olmadığını söylemektedir. Şimon, alacaklısı olan Reuven'i yeni bir borç senedi yazmakla yükümlü kılamaz ve kendisine verilen *şovarı* kabul etmelidir.

**MASEHET KETUBOT
PEREK 10:
Mİ ŞEAYA NASUY**

Ben Nanas Kimdi ve Neden Bu İsimle Anılmaktaydı?

Yaprak

90

Bu yaprakta, Rabi Akiva ile “Ben Nanas”ın görüş ayrılığına düştükleri bir *alahayı* öğreniyoruz.

Ben Nanas, Rabi Akiva’nın arkadaşlarından biriydi ve *alaha* konusunda birçok kez onunla hemfikir olsa da, bazen ondan farklı görüşteydi. Ben Nanas parasal kanunlar (*Dine Mamonot*) konusunda o kadar uzmandı ki, Rabi Yişmael onun hakkında “*Dine Mamonot* ile meşgul olmak [=Tora’nın parasal kanunlarını öğrenmek] isteyen kişi gitsin ve bir öğrencinin, hocasına yaptığı şekilde, Ben Nanas’a hizmet etsin. Bu şekilde parayı konu eden kanunları iyice öğrenecektir” demiştir.

Ben Nanas’ın asıl ismi Şimon’dur, ama genellikle babasının adıyla “Ben Nanas” (Nanas’ın oğlu) diye anılırdı. Ben Nanas’ın, o neslin Hahamlarının yanında onunla birlikte öğrenim gören ve kendileri de “Şimon” adını taşımasına rağmen babalarının isimleriyle anılan iki arkadaşı daha vardı: Ben Azay ve Ben Zoma.

Gemara, Masehet Sanedrin’de üçünden birlikte bahsetmek istediğinde “Şimon, Şimon ve Şimon” demek ve Talmud’un çoğu yerinde kendi isimleriyle değil de babalarının isimleriyle anılan Şimon ben Nanas, Şimon ben Azay ve Şimon ben Zoma’yı kastetmektedir.

Yetimlerin Babalarının Borcunu Ödemesi *Mitsvadır*

Yaprak

91

Reuven, geçimini sağlamak için gayretle çalışan yoksul biriydi ve bu çalışmasına rağmen ailesini geçindirmeye yetecek kadar parayı her zaman kazanamıyordu. Bu nedenle Reuven başkalarından borç almak zorunda kalıyordu. Günlerden bir gün Reuven vefat etti ve bazı alacaklıları Reuven’in oğullarının evine gelerek babalarının borçlarını ödemelerini istediler.

Oğulları şöyle dediler: “Borcu alan biz değiliz. Bizi Tora kanununa göre dava etme hakkınız yok! Üstelik babamız, borcu tahsil etmekte kullanabileceğimiz borca ipotekli topraklar da bırakmadı. Ama ne yapmamız gerektiğine bir bakacağız.”

Oğullar hahama gittiler ve haham da onlara parasal kanunlar açısından onların gerçekten de hiçbir borçları bulunmadığını açıkladı. Ama eğer babaları ardında para bıraktıysa, *bar mitsva* yaşının üstündeki oğulların, babalarının bıraktığı borçları geri ödemeleri bir *mitsvadır*. Çünkü eğer böyle yapmazlarsa, babalarının ismi küçük düşecektir, zira herkes onun borç alıp geri ödemediğini söyleyecektir. Bu nedenle oğulların, babalarının borçlarını onun onuruna geri ödemeleri bir *mitsvadır*.

Bilge Kalpli Kişi *Mitsvaları* Alır (*devam*)

Bunun üzerine, oturup, bu ihtiyaç sahibini onu utandırmadan nasıl geçindirebileceğini tasarlamaya koyuldu ve gerçekten de Rabi Yona bir çözüm buldu. Rabi Yona iyi bir aileye mensup olan bu yoksul adama yaklaştı ve ona tatlı bir dille şöyle dedi: “Payınıza büyük

bir miras düştüğüne dair duyumlar kulağıma ulaştı. Ama bu mirasın henüz elinize geçmediğinden de haberdarım. Bu nedenle size şöyle bir teklifim var: Şimdi benden belli bir miktar para almayı kabul edin. Daha sonra mirası teslim alınca borcunuzu ödersiniz.”

**Hahamlarımızdan
MAASELER**

Devamı
167’de

Tahsilât Neden Yüksek Kaliteli Topraktan Yapılamaz?

Yaprak 92 Daha önce yaprak 51’de gördüğümüz gibi, bir kişi bir başkasından borç aldığı zaman, sahip olduğu topraklar ve taşınmaz mallar bu borca kefalet olarak ipotek altına girer. Başka bir deyişle, eğer kendisi bu borcu ödemezse, alacaklı gelip ona ait bu mallardan borç miktarına tekabül eden kısmı kendisine alabilir.

Eğer borçlunun, biri yüksek, diğeri orta, biri de düşük kaliteli olmak üzere üç tip toprağı varsa, alacaklı bu toprakların hangisini alabilir?

Orta kalitedeki toprağı alabilir. Neden?

Daha önce yaprak 88’de bu kuralı Hahamlarımızın öngördüğünü öğrenmiştik. Çünkü eğer alacaklı yalnızca düşük kaliteli toprağı tahsil edebilecek olsaydı, artık borç vermek istemeyebilirdi.

Ama öyleyse, Hahamlarımız neden tahsilâtın en yüksek düzeyli topraktan yapılabilmesine de olanak vermemişlerdir?

Masehet Gitin’de (49b), Rabi Şimon, Hahamlarımızın bir konuda endişelendiklerini söylemektedir: Ya bir kişi, fakir bir adamın yüksek kaliteli topraklara sahip olduğunu görüp o topraklara göz koyar ve “nasılsa borcunu geri ödeyemeyecek; o zaman da bu kaliteli toprakları ben alırım” düşüncesiyle onu kendisinden borç almaya ikna etmeye çalışırsa? İşte bu nedenle Hahamlarımız borç tahsilâtının orta kaliteli topraktan yapılabilmesine olanak verirken, yüksek kaliteli toprakları buna katmamışlardır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Üçüncü Nesil Amoraim

Kesarya’da

Kral Ordus (Herod) tarafından inşa edilmiş olan Kesarya şehri, Romalıların Erets-Yisrael’deki yönetim merkezinin bulunduğu yerd. Yisrael’in düşmanları, Yahudilerin hayatını ağırlaştıran kanunları işte burada çıkarıyorlardı (bkz. *Megila* 6a). Ve buna rağmen, Kesarya’da her zaman büyük bir Yahudi toplumu yaşamış, şehirde *Amoraların* Tora öğrettikleri *yeşivalar* yer almıştır. Bu *yeşivalar* arasında Rabi Oşaya’nın *yeşivası* da vardı. Onun ardından bu *yeşivanın* başına Rabi Ami ve Rabi Abau geçmiştir. Yine, Kesarya Hahamları *Gemara*’da birçok yerde “*Rabanan DeVe Kesari*” (Kesarya *yeşivasındaki* Hahamlarımız) adıyla anılır.

Romalıların ağır kanunları artıp Rabi

Yohanan’ın büyük *yeşivası*, Rabi Yohanan ve Rabi Elazar ben Pedat’ın vefatlarından sonra küçülünce, bu *yeşivanın* birçok öğrencisi Kesarya’da Rabi Abau’nun yanında öğrenim görmek üzere buraya geçmiştir. Bu öğrenciler arasında Rabi Ami ile, Rabi Yeuda Nesia’nın oğlu Rabi Gamliel A-Nasi de vardır. Rabi Abau’nun öğrencileri arasında Rabi Yirmeya, Rabi Yona ve Rabi Yosesayılabilir. Kesarya’daki *yeşivanın* başkanı ve bir *dayan* (yargıç) olan Rabi Abau, Kesarya’da oturan Romalı yöneticiler nezdindeki nüfuzunu *talmid hahamlar* ve Erets-Yisrael’deki Yahudiler lehine kullanmıştır ve bu nedenle halk ona büyük şükran duyar, onun bu çabalarını çok takdir ederdi.

**Rabi
Abau**

Toprak Nasıl İyeliğe Alınır?

Yaprak

93

Bir eşya, ev veya hayvan satın almak için bir *kinyan* (iyeliğe alma) işlemi yapmak gerekir ve bu şekilde, satın alınan şey, satıcının iyeliğinden alıcının iyeliğine geçer. Her malın kendine özgü *kinyan* şekilleri vardır. Örneğin taşınabilir mallar “*meşiha*” (çekme) – malın çekilmesi – veya “*agbaa*” (kaldırma) – malın yukarı kaldırılması – ya da başka *kinyan* yöntemleriyle iyeliğe alınabilir.

Toprak nasıl iyeliğe alınır? Bu amaçla *meşiha* veya *agbaa* gibi yöntemlerin kullanılamayacağı açıktır, zira toprak ne çekilebilir, ne de kaldırılabilir.

İşte bu yapıtta bu konu öğrenilmektedir. *Gemara*, alıcının toprak üzerinde, buranın yeni sahibi olduğunu ortaya koyacak faaliyetlerde bulunmasının, bir *kinyan* hareketi olduğunu ve alıcının bu şekilde toprağı kendi iyeliğine aldığını söylemektedir.

Örneğin alıcı, bir tarlanın etrafını çitle çevirdiği zaman toprağı kendi iyeliğine geçirmiş olur. Çünkü kim bir yerin etrafına çit çeker? Tabii ki sadece o yerin sahibi! Sıradan bir kişi kendisine ait olmayan bir tarlanın etrafına çit inşa etmez. Benzer şekilde, bir dairenin satıcısı da alıcının eline dairenin anahtarını teslim ettiği ve alıcı gidip bu anahtarla daireyi kilitletiği zaman, daireyi iyeliğine geçirme işlemini tamamlamış olur, çünkü bu da onun dairenin sahibi olduğunu gösteren bir harekettir.

Bu *kinyan* türüne “*hazaka*” (elde tutma) adı verilir, çünkü alıcı bu şekilde, taşınmaz malı “elinde tuttuğunu” göstermektedir.

Para Kime Ait?

Yaprak

94

Zengin bir Yahudi olan Şimon vefat etmişti. Vefatın ardından iki kişi gelip, bu adamın parasının kendilerine ait olduğunu öne sürdüler. Neden bu düşüncede oldukları kendilerine sorulduğu zaman her biri, üzerinde “Ben, Şimon, tüm mallarımı bu senedi elinde tutan kişiye veriyorum” yazılı bir senet çıkardı.

Gerçekten de ortada bir sorun vardı. Çünkü ölen adam iki senet yazmıştı ve bunların her birinde tüm servetini farklı birine verdiği yazılıydı.

Bu durumda ne yapılır? *Gemara*, her senedin tarihine bakacağımızı söylemektedir. Kimin senedindeki tarih daha önceyse, paraya o hak kazanmıştır, çünkü bu hak ona daha önce verilmiştir.

Gemara bundan daha zor nitelikte başka bir örnek vermektedir.

Bir anne, iki oğluna birer senet vermişti ve bunların her birinde “Sevgili oğlum! Tüm servetimi sana veriyorum!” yazılıydı. Hangisinin tarihinin daha önce olduğunu görmek üzere senetleri kontrol ettikleri zaman bir de ne görsünler?... Her ikisinin tarihi aynıydı! Bu durumda ne yapılır? *Gemara*, bazı otoritelere göre böyle bir durumda *bet dinin* bir araştırma yapması gerektiğini söylemektedir. *Bet din*, annenin, ölümünden önce hangi oğluna daha çok sevgi gösterdiğini araştırır; zira tahminen, anne tüm mallarını ona vermeye niyetlenmiş olmalıdır.

MASEHET KETUBOT
PEREK 11:
ALMANA NİZONET

“Arşaa” Nedir?

Yaprak

95

Şimdi “arşaa” konusunda bilgi alacağız.

Reuven’in acilen uzak bir yere doğru yola çıkması gerekiyordu. Ama uzakta olduğu süre boyunca işyerinin nasıl işleyeceği konusunda bir fikri yoktu. Bir arkadaşına başvurarak kendisinden yerini birkaç gün için doldurmasını rica etti.

O sırada konuşmaya tanık olan bir *talmid haham* onlara “Her şey iyi güzel; ama dükkâna müşteri geldiği zaman bu arkadaşınızdan mal satın almakta tereddüt edecektir. Çünkü dükkân sahibinin ona burada satış yapması için yetki verdiği ne malum?

“Bakın; herkes parasıyla ve mallarıyla arzu ettiği şeyi yapabilir. Eğer isterse parasını sahihsiz ilan edip isteyen herkesin alımına da açabilir. İsterse servetini birilerine hediye olarak da verebilir. Her şeyi yapabilir. Ama kimse **başkasının** parasını hediye olarak veremez!

“Bu nedenle bir ‘arşaa’ yazmanız gerekiyor. *Arşaa* sözcüğü, “reşut”, yani “izin” sözcüğünden gelir. Bu bir tür “yetki belgesi” ya da vekâletnamedir. Dükkân sahibi, arkadaşına, dükkândaki mallarla her ne yapmak gerektiğini düşünüyorsa onu yapabilmesi için yetki verdiğini belirten bir ‘arşaa’ yazar. Ve bu belgeye dayanarak insanlar, dükkân sahibinin, dükkânında mal satışı yapması için arkadaşına izin verdiğini bileceklerdir.”

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Üçüncü Nesil Amoraim

Yaşamı ve Vefatı

Amora Rabi Abau, *tsadik* ve *hasid* kişiliğinin yanında, Tora’nın bütünü üzerindeki müthiş uzmanlığı ile de ünlenmişti.

Hasid (Tora’nın gerektirdiği asgari standartla yetinmeyip, *mitsvaları* olabildiğince yüksek standartlarda yerine getiren) kişiliğine örnek olarak *Gemara*, onun gece-gündüz *tefilin* taktığını anlatır. Ayrıca bir *talmid haham* vefat ettiği zaman, Rabi Abau o gün boyunca ağzına tek lokma koymazdı.

Öğreniminde özellikle bir “*agada*” uzmanı olarak nam salmıştı ve *deraşalar*ında, başka inançların esaslarının ne kadar dayanaksız olduğunu kanıtlardı. Benzer şekilde, yaşadığı Kesarya şehrindeki yabancılarla sık sık tartışmaya girer, onların inançsal iddialarını tek tek

çürütürdü.

Rabi Abau, Tora öğrenimini arttırmak için Erets-Yisrael’de çeşitli yerlere seyahat ederdi. Ayrıca birçok önemli *takanada* onun imzası vardır. Bunlar arasında, Kutilerin (bkz. sayfa 66) şaraplarının, yabancıların şarapları gibi yasak olması (bkz. I. Kitap, sayfa 68) ve elli yaşından küçük birinin *meturgeman* (bkz. sayfa 152) olarak atanmaması gibi *takanalar* vardır. Rabi Abau uzun bir ömre nail olmuş ve vefat ettiğinde tüm Yisrael büyükleri onun ardından ağlamış, şehrinin tüm sakinleri onun için büyük bir *esped* (övgü konuşmalarının yapıldığı bir tören) düzenlemişlerdir.

Ardında, oğulları Rabi Avimi, Rabi Hanina ve Rabi Zeira’yı bırakmıştır.

Rabi
Abau

Hocasına Bağlı Kalan Öğrencinin Büyük Meziyeti

Yaprak

96

Talmid haham bir *ravın* yanında öğrenim gören bir öğrenci, Tora ve Tanrı korkusu alanlarında yükselmeye nail olabilir, çünkü büyük hocasına yakın olup onun nasıl davrandığını, nasıl öğrendiğini, nasıl dua ettiğini ve kendi karakter niteliklerini geliştirmek için nasıl çalıştığını gördüğünde öğrenci de hocasını kendisine örnek alarak, aynı şekilde hareket etmeye başlar.

Kutsal *Amoralarımız* bu konuyu o kadar önemsemişlerdir ki, öğrencisinin kendisine yardım etmesine olanak tanımayan bir *ravın*, ondan büyük bir iyiliği esirgemiş olacağını söylemişlerdir; zira hocasına hizmet etmek, bir öğrenci için büyük bir ayrıcalıktır.

Büyük bir *talmid hahama* sıkı sıkıya bağlı kalan ve onun tarzını kendisine örnek alan birinin ne kadar yükselebileceğini görmek istiyorsak, gelin Moşe Rabenu'nun büyük öğrencisi Yeoşua bin Nun'u hatırlayalım. Yeoşua bin Nun, Moşe Rabenu'ya sadakatle hizmet etmiş ve onun yollarına sıkıca bağlanmış, sonunda kendisi de Yisrael halkının lideri olmaya hak kazanmıştır.

“Lifnim MiŞurat A-Din”

Yaprak

97

Bu yazımızda “*Lifnim MiŞurat A-Din*” kavramını öğreneceğiz.

Bazı durumlar vardır ki, kişi kanuna göre haklı olmasına rağmen, “*Lifnim MiŞurat A-Din*” (yasal hattın içinde) davranması, yani hakkında direktmeyerek feragatta bulunması daha doğru olacaktır. Örneğin bir kişi, çoğunlukla putperestlerin yaşadığı bir şehirde bir Yahudi'ye ait olduğu belli olan kayıp bir mal bulduysa, *alahaya* göre, bu malın üzerinde ayırt edici işaretler varsa bile bu konuda ilanda bulunmasına gerek yoktur; bu malı kendine alabilir. Çünkü Tanrı korkusunun olmadığı bir yerde malını kaybetmiş bir Yahudi mutlaka ondan ümidini kesmiştir diye düşünülür. Ama eğer bu malı kaybeden Yahudi gelip ona ait işaretleri bildirirse, malı bulan kişi “*Lifnim MiŞurat A-Din*” davranarak, malı sahibine iade etmelidir. Yani kanunen buna zorunlu olmamasına rağmen, böyle bir durumda kanuni hakkından feragat etmesi daha uygundur.

Lifnim MiŞurat A-Din davranmak o kadar önemlidir ki, Hahamlarımız, Yerusalayim'in, insanların birbirlerine hoşgörülle ve hakkından feragat ederek davranmamaları nedeniyle yıkıldığını söylemişlerdir.

Gemara bu yaprakta, *Lifnim MiŞurat A-Din* davranmış olan Rav Papa'dan bahsetmektedir. Bir keresinde Rav Papa başka birinden toprak satın almıştı. Daha sonra satıcı gelip satış işleminin iptal edilmesini istedi. “Tarlayı sattığım zaman çok acil paraya ihtiyacım vardı” diye açıkladı. “Ama şimdi, başka bir yerde param olduğunu keşfettim. Lütfen, çok rica ediyorum, satışı iptal edelim.” Kanuna göre Rav Papa'nın satışı iptal etme yükümlülüğü yoktu, zira tarlayı artık satın almıştı. Ama Rav Papa *Lifnim MiŞurat A-Din* davranarak işlemin iptalini kabul etti.

Bilge Kalpli Kişi Mitsvaları Alır (devam)

Tabii ki Rabi Yona parasını geri talep etme niyetinde değildi. Tek isteği, karşısındaki adamın mahcubiyet ve rahatsızlık duymamasıydı. Parayı adama verdikten bir süre sonra Rabi Yona onun kulağına eğilip “Lütfen bu parayı hediye olarak kabul edin. Bunu size tam bir

armağan olarak vermek istiyorum” diye fısıldardı.

İşte, Rabi Yona bu şekilde, duyarlı ve anlayışlı bir kalple, en güzel ve onurlandırıcı yolla *tsedaka* verirdi (*Talmud Yerusalmi, Pea 37b*).

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Keseleri Karıştıran Adam

Yaprak Bu yaprakta *Gemara*,
98 “*ekdeşte meila*” konusunu
 hatırlatmaktadır (ayrıca bkz. I.
 Kitap, sayfa 189).

Ekdeş, Bet-Amikdaş’a ait mallara verilen genel isimdir. Sıradaki satırlarda, *ekdeşte* “*meila*”nın ne olduğunu açıklayacağız.

Bet-Amikdaş döneminde Yeuda adında biri yaşardı. Günlerden bir gün Yeuda Bet-Amikdaş’a para bağışlamaya karar verdi. Birkaç madeni para aldı, onları sözel olarak Bet-Amikdaş’a adadıktan sonra, Yerusalayim’e çıkacağı zaman *ekdeş* tahsildarına vermek üzere özel bir kesenin içine koydu.

Bir gün Yeuda sebze satın almak için pazara gitti. Eve geri döndüğünde ciddi bir durum keşfetti... Normal paraları koyduğu keseyle, *ekdeş* paralarını koyduğu keseyi yanlışlıkla karıştırmış ve pazardaki alışveriş için *ekdeş* kesesindeki paraları kullanmıştı! Bu durumda *ekdeş* paralarına ne olmuştur? Parayı manava verdiği anda paranın üzerindeki kutsiyet kalkmış ve sıradan bir para halini almıştır. Artık o paralar kutsal değildir.

Yeuda kutsiyete adanmış olan bir şeyi şahsi ihtiyacı için kullanmıştır. Bu yaptığına “*meila*” (yetkisiz kullanım) adı verilir. Böyle bir durumda Tora, Yeuda’yı, *meilaya* konu olan para tutarını, üzerine dörtte birini de ekleyerek *ekdeşe* ödemekle yükümlü kılmaktadır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Tora'yı, Teverya'daki *yeşivan*ın Hahamlarından almıştır: Rabi Yohanan, Reş Lakiş ve Rabi Elazar ben Pedat.

Talmud Yerusalmi'de ismi “Rabi Ula bar Yişmael” olarak anılmaktadır.

Sıklıkla Babil'e iner ve Erets-Yisrael Hahamlarından duymuş ve almış olduğu birçok *alahayı* Babil Hahamlarına aktarırdı. Babil'de Ula, *Roş A-Gola*'nın

(Diaspora Yahudilerinin siyasi lideri) evinde büyük onurla konuk edilirdi.

Tora'yı kendisinden almış olan Babil'deki öğrencileri, *Amoralar* Raba, Rav Yosef ve Rav Yeuda'dır.

Babil'de olduğu bir sırada vefat etmiştir ve tabutu, gömülmek üzere Erets-Yisrael'e çıkarılmıştır.

Ula

Terumot U-Maaserot İçin Ne Kadar Meyve Ayırmalı?

Yaprak

99

Erets-Yisrael’de toprakta yetişen yiyeceklerden *teruma* ve *maaser* paylarını ayırmak gerektiğini artık hepimiz biliyoruz.

Şimdi, Koen için ne kadar *teruma* ve Levi için ne kadar *maaser* ayırmak gerektiğini öğreneceğiz.

Levi’ye verilen “*maaser rişon*” (ilk onda bir) hakkında Tora, ürünlerin onda birini vermek gerektiğini yazmaktadır. Örneğin, *maaser rişon* ayırmayı gerektiren bir ton üzümü olan kişi, bunun onda birini, yani yüz kilo üzümü Levi’ye vermelidir.

Buna karşılık, Koen’e verilmesi gereken *teruma* hakkında Tora herhangi bir miktar yazmamaktadır. Ve gerçekte Koen’e çok az miktarda meyve verildiği zaman da bu yükümlülük yerine getirilmiş olur.

Ama Hahamlarımız, bu amaçla meyvelerin en az altmışta birinin ayrılıp Koen’e verilmesine hükmetmişlerdir. Örneğin bahçesinde altmış kilo portakal yetişmiş bir kişi, Koen’e *teruma* olarak bir kilo portakal vermelidir.

Gemara, Koen’e cömertçe *teruma* vermek isteyen birinin, ürünün kırkta birini bu amaca ayıracağını belirtir. Başka bir deyişle, her kırk meyveden birini Koen’e verecektir.

Köle Kaçması

Yaprak

100

Bir kişi vefat edip, ardında mallar ve küçük yaşta çocuklar bırakırsa, *bet din*, küçük çocuklar büyüyene kadar malların yönetimini üstlenecek bir *apotropus* (vasi) tayin eder. Bazen *apotropus* malların bir kısmını satmak durumunda kalabilir. Örneğin bir adam, elinde vefat eden adamın kendisine borcu olduğunu belirten bir borç senediyle geldiği takdirde, bu senedin üzerindeki tutarı ödemek üzere malların bazıları satılır.

Gemara eğer *apotropus* bu amaçla toprak satmak üzereyse, öncelikle sinagogda bu konuda bir ay boyunca duyuruda bulunması gerektiğini söylemektedir. Bu şekilde herkes bir toprağın satılık olduğunu bilecek, onu satın almak için çok kişiden talep gelecek ve böylece *apotropus* da toprağı yüksek fiyata satabilecektir.

Ama köleliğin kabul gördüğü dönemlerde eğer bir köleyi satacaksa bu konuda duyuru yapmaz, köleyi doğrudan satar. Neden? *Gemara* bunu şöyle açıklamaktadır: Eğer köle kendisini satacaklarını duyarsa kaçmak isteyebilir. Bu yüzden *apotropus* onu duyuru yapmaksızın satar.

MASEHET KETUBOT
PEREK 12:
ANOSE ET AİŞA

Borçlu Olmadan Borçlu Olmak

Yaprak

101

Şimdi oldukça ilginç bir şey öğreneceğiz.

Başkasından borç para almış bir kişinin bu borcunu geri ödemekle yükümlü olduğunu herkes bilir. Birinden bir mal satın almış bir kişi de bunun parasını ödemekle yükümlüdür. Bu yaprakta, Reuven'in Şimon'dan hiçbir zaman borç para almadığını ve hiçbir zaman ondan bir şey satın da almadığını herkes biliyor olmasına rağmen, Reuven'in yine de Şimon'a borçlu olmasının mümkün olduğunu öğreniyoruz.

Böyle bir şey nasıl olabilir?

Dikkat edin: Reuven Şimon'la karşılaşır ve orada bulunan iki kişinin tanık olacağı şekilde "Siz, Şimon'a yüz *şekel* borcum olduğuna şahitsiniz" der. Şimon ona "Neden?" der. "Senin benden borç aldığını veya bir mal satın aldığını hiç hatırlamıyorum!" Ama artık bu sözler Reuven'in işine yaramayacaktır. Neden? Çünkü iki şahidin önünde, Şimon'a borçlu olduğunu artık kabul etmiştir ve o andan itibaren gerçekten de bu parayı borçludur. [Tabii ki, her borçta olduğu gibi Şimon bundan feragat edebilir; ama bunu yapmazsa, Reuven için bu borç kanunen bağlayıcıdır.]

Bu tipteki bir yükümlülüğe "*odita*" adı verilir. Bu Aramca sözcük, İbranice'deki *leodot*, yani "kabul etmek" fiiliyle bağlantılıdır.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael'deki Üçüncü Nesil Amoraim

Neslin büyüğü olan Rabi Yohanan'ın en önde gelen öğrencilerindendirler.

Her ikisi de Babil'de doğmuş olmasına rağmen, daha sonraları Erets-Yisrael'e çıkmışlar ve orada yetkilendirilmişlerdir. Otoriteleri ve uzmanlıkları birçok öğrenciye örnek teşkil etmiştir.

Karar ve talimatları genellikle parasal kanunlar (*Dine Mamonot*) alanındaydı. Kendilerinden "*dayane Erets-Yisrael*" (Erets-Yisrael'in yargıçları) diye bahsedilirdi. *Gemara*'da, Teverya'daki *bet midraşt*a oturdukları sırada, her saat

başı kapının sürgüsüne vurarak "Davası olan her kim varsa gelsin ve içeri girsin" dedikleri anlatılmaktadır.

Ayrıca birer Koen de oldukları için, önemli ve saygın nitelikteki "*Koane haşuve deara deYisrael*" (Erets-Yisrael'in saygıdeğer Koenleri) ünvanıyla da anılırlardı.

Rabi Yohanan'ın ve ardından Rabi Elazar ben Pedat'ın vefatından sonra Rabi Ami *roş yeşiva* olarak atandı. Rabi Asi de onun vekiliydi ve ikisi *yeşivayı* birlikte yönetmişlerdir.

Rabi Ami
ve
Rabi Asi

Sana Armağan Vermeyi Taahhüt Ediyorum

Yaprak
102

Şimdi size bir soru soralım:

Şelomo, Ben-Tsiyon'a "Dostum Ben-Tsiyon! Yarın sana para vereceğim!" der. Ben-Tsiyon çok sevinir; ama acaba Şelomo bu sözleriyle ona para vermeyi **taahhüt etmiş** sayılır mı?

Ne dersiniz?

Cevap: Hayır! Neden? Çünkü taahhüt altına girmek için bir *kinyan* (iyeliğe alma) hareketi yapmak gerekir. Yani Şelomo, Ben-Tsiyon'a ait bir eşyayı, örneğin bir mendili, eline alıp onu o an için simgesel olarak iyeliğine alsaydı ve o anda Ben-Tsiyon'a para vereceğini bildirseydi, işte o zaman taahhütte bulunmuş olurdu, çünkü bir başkasına yönelik taahhüt altına ancak bu şekilde girilir.

Tabii ki, *kinyan* hareketinin ne işe yaradığını soracaksınız. Cevap şöyledir: *Kinyan* hareketi, onun şaka yapıyor olmayıp, gerçekten de taahhüt altına girmeye niyetlendiğini gösterir. Bu yaprakta *Gemara*, *kinyan* hareketi olmaksızın, sadece sözel olarak yükümlülük altına girilen durumlar olduğunu söylemektedir. Örneğin söz kesilirken, damadın babasıyla gelinin babası, her birinin çifte ne kadar para vereceği konusunda mutabakata varırlar. Onların bu taahhüdü, *kinyan* hareketi olmadan da geçerlidir. Neden? Çünkü her ikisi de evlatlarının sözlenmesinden dolayı mutlu ve sevinçlidir ve söylediklerini gerçekten kastettiklerine şüphe yoktur. Bu nedenle ciddiyetlerini kanıtlamak üzere *kinyan* hareketi yapmalarına gerek yoktur. Tabii ki, bir taahhüdün ne zaman bir *kinyan* hareketi olmadan da yürürlüğe girdiğine dair, *alaha* kitaplarında yazılı olan çeşitli ayrıntılar ve koşullar da vardır.

Büyük Kardeşlere Saygı

Yaprak
103

Kutsal Tora'mız bize "*Babanı ve anneni onurlandır!*" diye emretmektedir. Her birey babasını ve annesini onurlandırmakla, onlara saygı göstermekle yükümlüdür.

Bu yapraktaki *Gemara*'da, bu onurlandırma *mitsvası*nın sadece baba ve anne ile sınırlı olmadığını, büyük kardeşleri de kapsadığını öğrenmekteyiz. Küçük kardeş bir *talmid haham*, büyük kardeş de cahil biriye bile, küçük kardeş, büyük kardeşine saygı göstermekle yükümlüdür.

Bazıları bu *mitsva* için ilginç bir sebep gösterirler.

Her baba, küçük çocuklarının büyük çocuklarını onurlandırmasını ister. Bu nedenle, büyük kardeşine saygı göstermeyen bir kişi bir bakıma babasının onurunu önemsemiyor gibidir! Çünkü babasının isteği, onun büyük kardeşine saygı göstermesidir. Ve Tora bize babamızı onurlandırmamızı emrettiğine göre, o zaman büyük kardeşlerimizi de onurlandırmamız gerekir. Bu, babamızı onurlandırmanın bir yoludur, çünkü bir insanın isteğini yerine getirmek, onu onurlandırmaktır.

Gören Ama Görünmeyenin İyiliği

Zavallîâmâadambastonunadayanarak Rabi Eliezer ben Yaakov'un şehrinin kapılarına geldi. Görmeyen adam son derece yoksuldu, zira görme yetisinden yoksunken geçimini sağlayamamakta, yiyecek ekmek, giyecek giysi gibi acil ihtiyaçlarını zorlukla karşılamaktaydı.

Rabi Eliezer şehrine gelen bu Yahudi'yi fark etmişti. İçinden, şehir sakinlerinin bu zavallî Yahudi'ye yardım etmeleri gerektiğine karar verdi. Ne de olsa Yahudiler birbirinin kardeşidir ve bir kardeşlerinin geçimini onlar sağlamayacaktı da kim sağlayacaktı?!

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
173'te

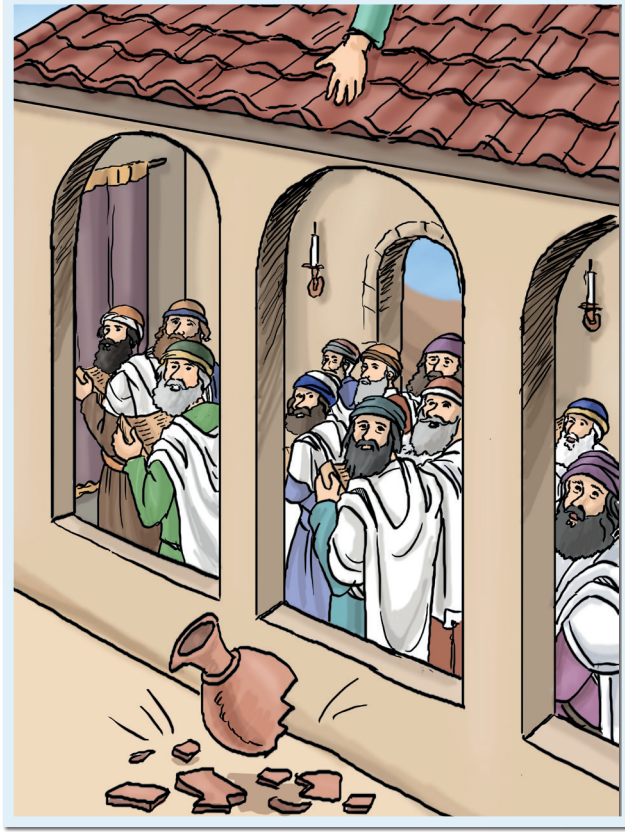
Rabenu A-Kadoş'un Vefat Ettiği Gün

Yaprak Bu yaprakta *Gemara*,
104 Rabenu A-Kadoş'un, yani
Mişna'yı derleyen Rabi
 Yeuda A-Nasi'nin vefatını
 anlatmaktadır.

Rabi hastalanmıştı ve neslin
 Hahamları toplumsal bir oruç
 günü ilan etmişlerdi. Tüm
 halk, Rabi'nin ölmemesi için
 Tanrı'dan merhamet dilemek
 üzere sinagoglarda toplanmıştı.

Dualar gün boyunca devam
 etti ve bir an için bile kesilmedi.
 Bu nedenle Rabi'nin canını
 almak isteyen ölüm meleği
 bunu bir türlü başaramadı,
 zira çok sayıda insan Rabenu
 A-Kadoş'un hayatta kalması
 için dua etmekteydi.

Rabi'nin evinde çalışan
 hizmetçi bir kadın onun ağır
 hastalık nedeniyle çektiği acıları
 görmüştü. Bir çömlek alarak
 onu evin damından aşağı attı. Çömlek paramparça olmuş, bu arada güçlü bir de
 gürültü çıkarmıştı. Bu gürültüyü duyan Hahamlar bir an için dualarını kestiler. Ve
 işte tam da o anda ölüm meleği, Rabi'nin canını almayı başardı.

MASEHET KETUBOT
PEREK 13:
ŞENE DAYANE

Mar Ukva'nın Yargılamak İstemediği Adam

Yaprak
105

Yargıçlar anlaşmazlık halindeki iki kişi arasında kimin haklı olduğunu belirlemek üzere bir Tora davasını görmeye oturdukları zaman, kalplerinin tamamen temiz ve dürüst olması, taraflardan birine meyletmemesi gerekir. Bu nedenle kutsal Tora'mız yargıçlara “*Rüşvet alma!*” diye emretmektedir. Davalılardan para almaları yasaktır, çünkü yargıç, bu ödemenin yarattığı etki nedeniyle, rüşveti veren tarafın lehinde karar verecektir.

Bu yaprakta bir yargıcın davalılardan sadece para almasının değil, onlardan herhangi bir şekilde yararlanmasının da yasak olduğunu öğreniyoruz. *Gemara* bir olay anlatmaktadır: Bir adam *Amora* Amemar'ın yanına gelmişti. O sırada onun başında bir kuş tüyü olduğunu fark etti. Adam elini hafifçe salladı ve Amemar'ı rahatsız etmemesi için kuştüyünü oradan uzaklaştırdı. Daha sonra Amemar ona “İsteğin nedir?” diye sordu. Adam “Bir Tora davası için size geldim” diye cevap verdi. Ama Amemar “Kuştüyünü çıkararak bana iyilik ettiğin için seni yargılayamam!” dedi.

Başka bir olayda adamın biri Mar Ukva'nın huzuruna gelmişti. O sırada Mar Ukva'nın önünde yerde bir tükürük dikkatini çekti. Adam yaklaşarak, Mar Ukva'nın rahatsız olmaması için tükürüğün üstünü örttü. Daha sonra adam Mar Ukva'nın kendisi için bir Tora davasına bakmasını istedi. Ama Mar Ukva bunu reddetti, çünkü kendisine iyilik etmiş bir kişiyi yargılamak istemiyordu.

Gören Ama Görünmeyenin İyiliği (devam)

Ama Rabi Eliezer şehir sakinlerinin bu âmâ adamı, onurlu bir şekilde, onu takdir ettikleri ve ona saygı gösterdikleri için geçindirmelerini istiyordu. Ne yaptı Rabi Eliezer? Adamcağız *bet midraşa* geldiğinde Rabi Eliezer onu krallara

yaraşır bir şekilde onurlandırdı, onu *bet midraş*taki en muteber yere oturttu; hatta Rabi Eliezer'in kendi yerinden bile önde gelen bir yerdii bu! Ve Yahudi de, gözleri görmediği için, Rabi Eliezer'in onu oturttuğu yere oturdu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
175'te

Eliyau A-Navi'yle Tora Öğrenmeye Nail Olan *Amora*

Yaprak
106

İyi bilinen kitaplardan biri de “*Tana DeVe Eliyau*” isimli kitaptır. Bu ismin anlamını açıklayalım: “*Tana*” – “öğrenim”; “*DeVe Eliyau*” – “Peygamber Eliyau’nun evinden (*yeşivasından*)” demektir. Yani isim, “Eliyau A-Navi’nin *yeşivasında* yapılan öğrenimler” anlamına gelmektedir.

Amora Rav Anan, Peygamber Eliyau’nun kendisine bazen görünüp Tora sözleri öğretmesine nail olmuştu. Rav Anan bu Tora sözlerini bir araya derlemiş ve “*Tana DeVe Eliyau*” kitabını oluşturmuştur. “*Tana DeVe Eliyau*” kitabı iki kısımdan oluşur: “*Eliyau Raba*” (büyük) ve “*Eliyau Zuta*” (küçük). Bu bölünmenin sebebi nedir?

Gemara bir dönem, Eliyau A-Navi’nin Rav Anan’a görünmeyi kestiğini anlatmaktadır. Rav Anan bundan dolayı çok üzölmüş ve Eliyau A-Navi’nin kendisine tekrar görünmeye başlaması için oruç tutup dua etmiştir. Eliyau A-Navi gerçekten de geri dönmüştür, ama o zamandan itibaren Rav Anan ondan korkmaya ve titremeye başlamıştır. Bu yüzden Rav Anan, Eliyau A-Navi’yi görüp paniğe kapılmamak için öğrenim sırasında özel bir sandığın içine girerdi.

Bu nedenle “*Tana DeVe Eliyau*” kitabı da iki kısma ayrılmıştır. Çünkü ilk kısmı Rav Anan, Eliyau A-Navi’nin ağzından açık bir şekilde öğrenmişti. Ama ikinci kısmı sandığın içindeyken öğrenmişti. İlk kısım daha büyük olduğundan “*Eliyau Raba*” adını almıştır. Daha küçük olan ikinci kısma da “*Eliyau Zuta*” adı verilmiştir.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Üçüncü Nesil Amora'im

Koen’di. Babil’de doğmuş ve orada, *Amora* Şemuel’in Neardea’daki *yeşivasında* onun yanında Tora öğrenmiştir. Ayrıca Sura *yeşivasında* da Rav Una’dan Tora öğrenmiştir.

Daha sonraları Erets-Yisrael’e çıkmış (bkz. *Kiduşin* 31b) ve Teverya’daki *yeşivada* neslin büyüğü olan *Amora* Rabi Yohanan’ın yanında Tora öğrenmiştir. O kadar ki, Rabi Yohanan’ın en önde gelen öğrencilerinden biri olarak kabul edilir.

Rabi Asi’nin arkadaşları arasında

Rabi Elazar ben Pedat da vardır. Rabi Asi ona, Tora’nın gizemli öğretilerini (*Maase Merkava*) öğretmek istemiştir. Rabi Elazar ben Pedat, Rabi Asi’yi “*mofet a-dor*” (neslin mucizesi) olarak adlandırdı.

Rabi Asi, sadık arkadaşı Rabi Ami’den önce vefat etmiştir ve vefatı sırasında Teverya’daki tüm ağaçlar yerlerinden sökülüştür. Başka bir anlatıma göreyse, içinde put bulunan Teverya kalesi yıkılmıştır.

Rabi Asi

Kurşun Kaplı Kil Kaplar

Yaprak
107

Mutlaka biliyorsunuzdur; içinde yenmesi yasak bir yiyecek pişirilmiş olan bir kabı kullanmak yasaktır, çünkü o yasak yiyecek kabın içine özümsemiştir ve içinde başka bir yemek pişirildiği takdirde, özümsemiş olan yasak yiyecek dışarı çıkacak ve tencerenin içindeki yemeğe karışacaktır.

Ancak içinde yasak bir yiyecek pişirilmiş olan bir kabı çöpe atmaya gerek yoktur, çünkü *agala* adı verilen bir yöntemle onu tekrar *kaşer* hale getirmek mümkündür. Bu işlemde kap, içinde fokur fokur kaynayan su bulunan bir kazanın içine daldırılır ve suyun sıcaklığı, kabın, içine özümsemiş olan tüm tadları “kusmasına” neden olur. Bunun ardından o kap sanki yeni bir kap gibidir ve içinde yemek pişirilebilir.

Ne var ki, *agala* işleminin işe yaramayacağı bazı kaplar vardır. Örneğin kil, toprak veya seramik bir kap, kaynar suyun içine sokulsa bile, özümsemiş olduğu her şeyi dışarı kusmaz. Bu nedenle içinde yasak bir yiyecek maddesi pişirilmiş olan böyle bir kabı düzeltmenin bir yolu yoktur ve bir daha içinde hiçbir şey pişirilemez.

Bu yaprakta *Gemara*, şayet böyle bir kabın üstü kurşunla kaplıysa, bu kurşunun, kil kabı bazı durumlarda kurtarabileceğini söylemektedir. Çünkü kurşun hiçbir şeyi özümsemez ve dolayısıyla kabın kendisi de hiçbir tadı özümsememiştir.

“Poşet Regel”

Yaprak
108

Bu yapraktaki *mişna*, kızına çeyiz vermeyi taahhüt etmiş, ama sonunda iflas etmiş bir kişiyi ele almaktadır. İbranice iflas etmek anlamına gelen terim “*poşet regel*” şeklindedir. Bu terimin tam karşılığı “ayağını uzatan”dır.

İbranicede bu terim herkesçe bilinir ve çok borcu olup bunları ödeyecek parası olmayan birini tarif etmek için kullanılır.

Mutlaka bu deyimın kaynağını merak ediyorsunuzdur.

Bunun birkaç açıklaması vardır:

Raşi’nin açıklamasına göre, ağır bir borç batağına saplanmış ve bunları ödeyemeyen bir kişi, alacaklılarına “Size verebileceğim tek şey ayaklarımın üzerindeki çamurdan ibaret” der ve bu nedenle “*poşet regel*” (ayağını uzatan) diye adlandırılır.

Başkaları ise “*poşet regel*” terimini diğer bir anlamıyla açıklarlar: “ayaklarını kaldırdı”. Borç almış olan kişi **ayaklarını kaldırıp** başka bir yere kaçmıştır... ve şimdi ortada borcu tahsil edecek kimse yoktur.

Gören Ama Görünmeyenin İyiliği (devam)

Şehrin sakinleri Rabi Eliezer’in bu âmâ Yahudi’ye bu kadar büyük bir onur gösterdiğini gördüklerinde, onun mutlaka büyük ve ünlü biri olması gerektiği sonucuna vardılar. Bu büyüklük ve şerefe herhalde yüksek düzeyi nedeniyle nail olduğunu düşünerek, kendileri de onu onurlandırmaya başladılar.

Ama şehir sakinleri bir yandan da bu saygın Yahudi’nin hırpani görünümünü, kendisini geçindirmeyi başaramadığını da fark etmişlerdi. Aralarında konuşarak onu geçindirmeye ve tüm ihtiyaçlarını karşılamaya karar verdiler. Ve böylece zavallı adam ışığa ve refaha kavuşmuştu.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
177’de

“Dayane A-Gezerot” Kimlerdir?

Yaprak

109

Bu yaprakta iki *Tannadan* bahsedilmektedir: Admon ve Hanan ben Avişalom.

Perek başındaki *mişna*, bu iki *Tannanın* Yeruslayim’de yaşadıklarını ve “*dayane gezerot*” görevinde bulunduklarını anlatmaktadır. Başka bir deyişle, “*gezerot*” adı verilen özel kanunlar çıkararak, hırsız ve soygunculara yasaya göre ödemekle yükümlü olduklarından daha yüksek para cezaları verme yetkisiyle donatılmış birer *dayan*, yani yargıç söz konusuydu. Örneğin genç bir ağaca zarar veren herkesin belirli bir tutar ödemekle yükümlü olacağı yönünde bir kanun çıkarabilmekte ve bunu, ağacın gerçek değeri bu tutardan çok daha düşük olsa bile yapabilmekteydiler.

O dönemde Yeruslayim, *bet din*lerle dolu bir şehirdi. Şehirde üç yüz doksan dört tane *bet din* bulunuyordu ve her *bet dinde* yirmi üç *dayan* görev yapıyordu. Kısa bir hesap yaparsak, o dönemde Yeruslayim’de dokuz bin altmış iki yargıç olduğu sonucuna varıyoruz! Ama buna rağmen, “*dayane gezerot*” olma yetkisine sahip olan sadece bu iki *Tanna*, Admon ve Hanan ben Avişalom – bir de Hanan A-Mitsri adında üçüncü bir yargıç – vardı.

Kim Kimdir?

Erets-Yisrael’deki Üçüncü Nesil Amora'im

Bir Koen’di. Babası Natan’ın oğlu olarak Babil’de doğmuş ve Tora’yı orada, neslin büyüğü olan *Amora Rav*’dan Sura’da öğrenme ayrıcalığına sahip olmuştur. Genç yaşta Erets-Yisrael’e çıkmıştır. Önce Rabi Oşaya’nın Kesarya’daki *yeşivasında* Tora öğrenmeye gitmiş, daha sonra da Rabi Yohanan’ın Teverya’daki *yeşivasına* geçmiştir. Rabi Ami de Rabi Yohanan’ın başlıca öğrencilerinden biri olarak kabul edilir.

Hocası Rabi Yohanan’ın ve onun ardından Rabi Elazar ben Pedat’ın vefatından sonra, Rabi Ami, Teverya’daki *yeşivanın* başkanı olarak atanmış ve Tora’yı oradan tüm Yisrael’e yaymıştır

(*Gitin* 44a).

Rabi Ami, akranlarının adıyla çok sayıda *alaha* aktarırdı. Bu akranları arasında, Reş Lakiş, Rabi Hanina, Rabi Yeoşua ben Levi ve Rabi Yeuda Nesia gibi, Erets-Yisrael’in en büyük *Amoraları* vardı.

Anlaşıldığı kadarıyla Rabi Ami kısa bir süre için Babil’e dönmüş ve Babilli *Amoralar* Rav Nahman ve Rav Hisda bu süre zarfında ondan Tora öğrenmişlerdir.

Rabi Ami uzun bir ömre nail olmuş ve doksan yıl yaşamıştır.

Oğlu, dördüncü nesilde Erets-Yisrael’deki *Amoralardan* olan Rabi Yirmeya’nın yanında Tora öğrenmiştir.

Rabi Ami

Erets-Yisrael'in Yüksek Düzeyi

Yaprak

110

Bu yaprakta Erets-Yisrael'in sahip olduğu yüksek düzeyi ve önemi öğrenmekteyiz. *Gemara* bir ikilemden bahsetmektedir. Erets-Yisrael dışında, sakinlerinin çoğunluğu Yahudi olan bir şehirde yaşamak mı, yoksa Erets-Yisrael'de sakinlerinin çoğunluğu Yahudi olmayan bir şehirde yaşamak mı tercih edilmelidir? *Gemara*'nın cevabı kesindir: Erets-Yisrael'de!

Neden? Çünkü Erets-Yisrael'in çok özel nitelikleri vardır, zira Kutsal ve Mübarek Tanrı buraya Bizzat yakından nezaret eder. Şüphesiz, Tanrı tüm dünyayı yönetmektedir, ama diğer yerlerin yönetimi ve denetlenmesi için elçiler kullanırken, Erets-Yisrael'i tüm onuruyla Bizzat Kendisi yönetmekte ve denetlemektedir. Bu nedenle Erets-Yisrael'de ikamet etmekte fayda vardır.

Hahamlarımız Erets-Yisrael'de yaşamakta o kadar büyük önem görmüşlerdir ki, buradan çıkıp başka bir yerde ikamet etmeye giden bir kişiyi "sanki puta tapıyormuş gibi" kabul etmişlerdir! Zira böyle biri, Bizzat Tanrı'nın nezaret ettiği Erets-Yisrael'de değil, başka bir yerde yaşamayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır (Prag'lı Maaral).

Tehiyat A-Metim

Yaprak

111

Gelecekte ölümlerin tekrar dirileceğini hepimiz biliyoruz. *Tehiyat A-Metim*'e (Ölümlerin Dirilişi) yönelik inanç, tüm Yahudilerin inanması gereken on üç inanç prensibinden biridir: "İsmi Mübarek Olan Yaradan'ın rızası olacağı zaman *Tehiyat A-Metim*'in gerçekleşeceğine tam bir inançla inanıyorum."

Bu yapraktaki *Gemara*'da yer alan bir görüşe göre, *Tehiyat A-Metim* sırasında, ölümlerin özellikle Erets-Yisrael'de dirileceklerini öğreniyoruz. Aklınıza doğal olarak bir soru gelecektir: Erets-Yisrael dışında gömülmüş olan kişiler nasıl dirileceklerdir? Güzel bir soru sordunuz. *Gemara*, Diaspora'daki ölümlerin, toprağın içinde Erets-Yisrael'e kadar yuvarlanacaklarını ve burada dirileceklerini söylemektedir.

Gemara ayrıca, Diaspora'da gömülü olan *tsadiklerin* toprak içinde yuvarlanmak zorunda kalmayacaklarını, bunun yerine, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın onlar için Erets-Yisrael'e kadar uzanan derin tüneller yaratacağını söylemektedir. *Tsadikler* bu tünellerde dimdik yürüyebilecekler ve Erets-Yisrael'e geldiklerinde de toprağın içinden çıkarak kutsal ülkede gün yüzüne çıkacaklardır.

Gören Ama Görünmeyenin İyiliği (devam)

Âmâ adam hayret içinde, kendisine verilen bu büyük şerefin sebebini merak ediyordu. Kendisine iyilik edenlere, kendisini neden bu kadar onurlandırdıklarını sordu. Şehir sakinleri "Büyük hocamız Rabi Eliezer'in sizi oturttuğu yeri gördük ve sizin önemli bir şahsiyet olduğunuzu anladık!" diye açıkladılar.

Adamcağız çok duygulanmıştı. Ellerini Göklere kaldırarak dua etti: "Kutsal ve Mübarek Tanrı! Rabi Eliezer benim gibi, görünen, ama görmeyen bir Yahudi'ye büyük bir iyilik yaptı. Lütfen! Sen ki, gören, ama görünmeyensin, Sen de ona iyilik ve şefkat göster!" (*Talmud Yerusalmi Pea* 37b ve *Talmud Bavli Şekalim* 23b).

Hahamlarımızdan
MAASELER

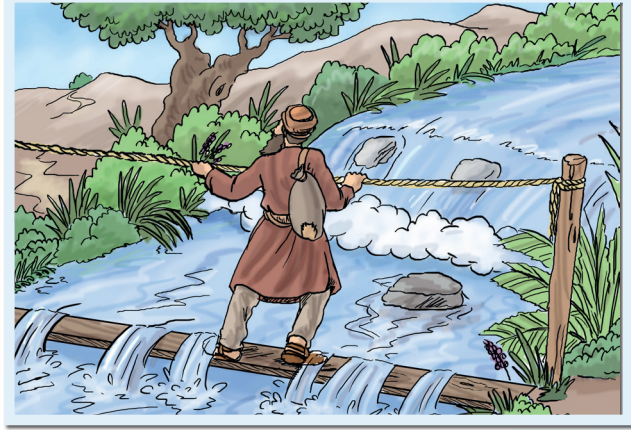
SON

Nehri Halatla Geçmek

Yaprak
112

Masehet Ketubot'un bu son yaprağında *Gemara*, kutsal *Amoraların* Erets-Yisrael'e olan sevgi, özlem ve tutkularını öğretme amacıyla onlar hakkında bazı olaylar anlatmaktadır.

Amora Rabi Zera Babil'den Erets-Yisrael'e çıktığı zaman, yolda bir nehri geçmesi gerekiyordu. Geçiş yapacağı yerde bunu kolaylaştıracak bir köprü yoktu. Bunun yerine nehrin bir kıyısından diğerine ulaşacak

şekilde yere konmuş dar bir tomruk vardı ve üzerine de bir halat gerilmişti. Nehri bu noktadan geçmek isteyen kişi tomruğun üzerine çıkarak, ayakları suyun içinde olacak şekilde ufak adımlarla ilerler, suya düşmemek için de halatı tutardı. Rabi Zera geçişin daha kolay olacağı bir köprü aramak yerine Erets-Yisrael'e bu tomruk yoluyla geçmeye karar verdi, çünkü "Moşe ve Aaron bile Erets-Yisrael'e girmeye nail olamadılar. Buna benim nail olabileceğim ne malum? Şimdi fırsat varken acele edip oraya gireyim!" diye düşünmüştü.

Rabi Aba Erets-Yisrael'e vardığı zaman yere eğilip ülkenin kayalarını öpmüştü!

Gemara bir de ekleme yapmaktadır. Erets-Yisrael bu kadar kutsal ve yüksek düzeyli olup Kutsal ve Mübarek Tanrı tarafından seçildiği için, ülke hakkında şikâyetçi olmama konusunda çok dikkatli olmak gerekir. Aksine, burada oturabilme ayrıcalığı için her zaman teşekkür etmek gerekir.

